Yeni Açılım

Aylık Siyasal Dergi

Fiyatı: 2000 TL. *(KDV Dahil)*

8

ARALIK 1988

8 Kasım 1988 tarihinde, TAYAD ve İHD İstanbul Şubesi kamuoyuna bir çağrı yayınlayarak, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüler ile, onların yakınlarının direnişini desteklemek ve demokrat kamuoyunun dayanışmasını güçlendirmek gereğini vurguladılar.

Bu çağrıda şöyle deniliyordu:

1 Ağustos 1988'de Adalet Bakanlığı'nın yayınladığı "Cezaevlerinde Disiplin Sağlanması ve Farklı Uygulamaların Giderilmesi"ne ilişkin genelge ile tutuklu ve hükümlülerin üzerinde ciddi boyutlarda işkenceler uygulanmaya başlanmıştır. Demokratik bir süreç yaşandığı iddia edilen ülkemizde hâlâ cezaevleri hergün tartışma konusu oluyorsa, "Disiplin, firar, güvenlik önlemi" adı altında acımasız yaptırımlar gündeme geliyorsa, soruna artık çok daha kapsamlı yaklaşım gerektiği açıktır. Biliniyor ki bugün tutuklular cezaevlerinde, 12 Eylül'ün ilk günlerini aratmayacak boyutlarda işkence görmektedirler, işkence yaptıkları için defalarca haklarında suç duyurusunda bulunulan kadrolar, hâlâ görevdedirler, işte tüm bu nedenlerle de iyileştirmeler asla kalıcı olamamakta ve keyfi uygulamalar sürmektedir.

Baskı ve işkencelerin sistemleştirildiği, bizzat devlet tarafından beslenip desteklendiği ülkemizde, mevcut sorunlara duyarlı olmak, farklı alanlarda anti-demokratik uygulamalara maruz kalan her kesimin sorumluluğudur.

Dergimiz bu çağrıya tam olarak katılmakta, dünyamızda yeni bir anlayışın kendini dayattığı günümüzde böylesi davranışların ve üstelik, bizzat "politik tutuklu", "politik hükümlü" gibi kavramların çağımızın temel yaklaşımlarıyla, demokrasi, politik çoğulculuk, insan hak ve özgürlüklerine saygıyla kesinlikle bağdaşmadığını dile getirmeyi zorunlu görmektedir.

YENİ AÇILIM

İÇİNDEKİLER

Yeni Açılım, Aylık Siyasal Dergi
Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Haziran Basım Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık * **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No.8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul * **Dizgi:** EKOL/Basın Yayın Tanıtım * **Kapak Baskı:** Kent Basımevi * **İç Baskı:** Anıl Ofset * **Dağıtım:** Yaygın Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari sok. no: 5 tel 513 77 10 Cağaloğlu/İST.
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 aylık 7000 TL., 1 yıllık 14.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 yıllık 40 DM
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi/İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

SUNUŞ

Hemen farkedebildiğiniz gibi, bu sayımız farklı bir görünümde, yeni katkılarda hazırlanmış bulunuyor. "Ayın Yorumu", "Soruşturma"mıza gelen yanıtlar, "Konuk Yazar", "Tartışma" gibi sayfalar, söz konusu yenilikler arasında yer alıyor. Ayrıca, geçen sayımızda başladığımız "Bir Belge" köşesini bu sayımızda da sürdürüyoruz. Bu sayımızdaki başka bir "yenilik" de, daha satırları okumadan önce fark ettiğiniz gibi, fiyatımızdaki değişme!..

Ayın Yorumu'nda ele aldığımız konu, kamuoyunun komünist partisinin yasal çalışma hakkına ilişkin tutumu ve sorunun genel demokratik özgürlükler bağlamındaki yeri. Var olan ağır koşullara karşın, insanlarımızın önemli bir bölümünün düşünce ve inanç özgürlüğünün kısıtlanmasına karşı olduğunu kanıtlayan kamuoyu yoklamaları, komünist partisinin daha fazla yasadışı tutulamayacağını gösteriyor. Bunun için, halkın kararının göz önüne alınması yetmektedir. Öte yandan, cezaevlerindeki insanlıkdışı tutumlara karşı hakkıyla direnebilmenin ve direnenlerin hakkıyla destekleyebilmenin yolu da komünist partisinin yasallaşması sorunundan geçiyor.

A. Sözer'in "Sol Güçlerin Birliği İçin" başlıklı yazısında, ülkemizde sol güçler arasındaki iletişimsizlik durumu özetlenmekte ve bunun giderilmesi üzerinde durulmaktadır. Solun bir öğesinin başarısı, artık bütün solun başarısı olarak algılanmak durumundayken; birlikteliğin sağlanması için de, ayrı örgütsel ve kültürel yapıların hemen ortadan kalkmasını beklemek gerekmiyor. Yazarın da belirttiği gibi, "farklılıklara rağmen, birlikte yapılacak çok şey vardır."

M. Taş'ın yazısında ise, demokrasi ile sosyalizm arasındaki ilişki ele alınmakta ve hem kapitalizm koşullarında, hem de sosyalizmin kurulma ve geliştirilme döneminde, demokratik yapılanmanın önemi gösterilmektedir. Ülkemizde demokratik yapılanma isteminin anlamını sorgulayan yazar, komünist partisinin yasal çalışma hakkının bir de bu bağlamda değerlendirilmesi gereğini ileri sürüyor.

Bu sayımızda, ayrıca, **soruşturma**mıza gelen ve dergimiz basıma hazırlanana dek elimize ulaşan dört yanıta da yer vermekteyiz.

A. Şenler ile **Z. Aslan'**ın yazılarına gelince, bunlar, "Marksizm ve İnsan" ilişkisine, ahlaklılık ve devrimcilik arasındaki bağlantıyla ilgili. **Z. Aslan,** yazısının bir yerinde, sorunu şöyle formüle ediyor: "Yaşayan, canlı insandan bağımsız, genel bir insanlık sadece so-

yutlamadır. Bu nedenle marksizm, sadece insanın sosyal özü ile sınırlı kalmamıştır. Böyle olsaydı, yeryüzünde yaşayan somut insandan çok uzaklaşılmış olurdu."

"Marksizmin Etkisi Azalacak mı, Artacak mı?" sorusunu irdeleyen **C. Çulfaz,** kuramsal yaratıcılık ve insanlığın kültür ve bilgi hazinesinden yararlanmak için sol içinde karşılıklı iletişim ve diyalog gereğini vurguluyor. Antikomünizmi geriletme olanaklarını kullanabilmek için, yazarın da işaret ettiği gibi, despotluğun, ahlaksal ve kültürel yozlaşmanın, bencilliğin, milliyetçiliğin ve kişiye tapmanın olmadığı, olumluluk ve çoğulculuğun esas olduğu bir anlayışın geliştirilmesi zorunlu gözükmektedir.

A. Güler'in çalışması ise, **Yeni Çözüm** dergisindeki bir eleştiriden hareket ederek, TBKP Programı'nın temel önermelerinin marksizmle ilintisini ele alıyor ve verili koşullarda demokrasi, barış ve toplumsal ilerlemeye yönelik reformların "reformizmin bir kanıtı" olarak alınamayacağını dile getiriyor.Yazar, program tartışmasının, esas olarak, bu programın "atom-uzay çağı gerçekleriyle, ülkedeki somut durumla uyum içinde olup olmadığı, ya da ne kadar uyumlu olduğu ve nerelerinin geliştirilmesi gerektiği üzerinde yürütülürse, çok yararlı olacağı"na işaret ediyor.

Bu sayımızda ilk kez yer verilen "Konuk Yazar" köşemizde, **Günümüz ve Gençlik** başlıklı kitapçığın yazarı **Mehmet A. Uçum**'un "Gündemimiz Gençlik" başlıklı makalesini bulacaksınız. Konuk yazarımız burada, 12 Eylül rejiminde gençliğin durumunu özetlemekte, gençlik hareketinin bütünsel demokrasi hareketiyle kaynaşma ve etkileşme süreçlerinden söz etmekte ve komünist partisinin yasallaşması istemi ile gençliğin örgütlenme, seçme ve siyaset yapma özgürlüğü arasındaki doğrudan bağlantıya değinmektedir.

Tartışma bandımızda **T.Tikhonov'un,** Sovyetler Birliği'ndeki yenilenme ve reform bağlamında, bir toprak reformunun ana mantığı sorunu ele alınıyor. Yazar, ekonomik yönetim nesnesi olarak toprağın mülkiyeti ile kullanımı arasında bir ayrım yapılması gereğini ileri sürerken, devletin toprak mülkiyetini elde tutmakla birlikte, toprağın belli bir süre için, işleyenlere kiralanmasını öneriyor.

Bir Belge köşemizde, 1951 TKP Tevkifatında **Zeki Baştımar'ın (Yakup Demir)** yaptığı savunmanın ilk kısmı aktarılmaktadır. Sunuş notumuzda da belirttiğimiz gibi, bu dava TBKP'nin iki önderinin yargılandığı günümüz koşullarından özel bir anlam kazanıyor. Komünist hareketin geleneği ve geleceği arasında somut bir ilişkiyi simgeliyor.

HALKIMIZIN KARARI DİKKATE ALINMALI

Geçtiğimiz yıl 16 Kasım 1987'de Dr. Nihat Sargın ve Haydar Kutlu, TBKP'ni yasal olarak kurmak ve Türkiye'nin demokratikleşmesine katkıda bulunmak amacıyla, yurtdışından ülkeye döndüler. İki siyasi lider, daha Ankara Esenboğa Havaalanı'nda yere ayak basar basmaz, gözleri bağlanarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüler ve işkence altında 19 gün sorguya çekildiler. Böylelikle, egemen gerici güçler bu siyasi girişimi, yasalara aykırı bir durum, adli bir olay gibi yansıtmaya kalkıştılar.

Oysa, Nihat Sargın ile Haydar Kutlu'nun bu girişimleri Türkiye'de eksiksiz, çağdaş, bütün hak ve özgürlükleri içeren demokrasinin kurulabilmesi sorunundan ayrı ele alınamazdı. Bir bakıma, demokrasinin kaderi komünist partisinin özgür olmasına, düşünceleri kısıtlayan antidemokratik yasaların, Anayasa maddelerinin ortadan kaldırılmasına bağlıydı.

Dr. Nihat Sargın ile Haydar Kutlu'nun attığı bu adımın üzerinden henüz bir yıl geçmişken, ülkemizde çok şey değişti. Türkiye'nin geleceğine ilişkin siyasi partilerin tercihleri ve halkın demokratik bilinci açısından Türkiye'nin bir yıl önceki Türkiye olmadığı, önemli bir değişim geçirdiği, bu değişimin Çankaya'daki Cumhurbaşkanlığı makamını farklı bir tutum almaya, demokrasinin gereklerini kabul etmiş görünmeye zorladığı ise sağduyu sahibi herkesin üzerinde birleştiği bir noktadır.

Şimdi, düşünce özgürlüğünün yasak altında tutulduğu bir demokrasinin söz konusu olamayacağı, ülkemizde eksiksiz bir demokrasi için komünist partisine uygulanan çağdışı yasağın kalkması gerektiği görüşü bütün toplum katlarında kabul görmektedir. 3 Kasım günü **Cumhuriyet** gazetesinde "Olayların Ardındaki Gerçek" sütunundaki şu satırlara, sorunun nasıl ele alınması gerektiğine ışık tuttuğu için özel bir dikkat çekmek istiyoruz.

"Komünist Partisi Sorunu" başlıklı yazıda şunlar vurgulanıyor: "Uygarlığın benimsediği demokrasi kavramının özünü fikir özgürlüğünün oluştur-

duğunu er geç hepimiz kavrayacağız. Sorun, komünist partisinin kurulması ya da yasallaşması sorunu değildir. 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılması da sorunun ancak yasalara ilişkin bölümünü oluşturur. Türkiye'de Batıdaki gibi bir insan haklarına ve temel özgürlüklere bağlı, eksiksiz bir demokrasiyi benimsemek zamanı gelmemiş midir? Sorun budur."

Türkiye'de sorunun doğru konuluşu, komünistlerin, solun politik yaşama doğrudan katılımı olmadan demokrasinin kurulamayacağını, demokrasi olmadan da ülkemizin içinde bulunduğu ağır sorunlara çözüm bulunamayacağı gerçeği gözler önüne seriliyor. Sorunu doğru koymak, soruyu doğru sormak sorunun çözümü açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, son haftalarda basında yer alan kamuoyu yoklamalarını bir kez daha hatırlatmak, sonuçlarına dikkat çekmek istiyoruz.

TBKP liderlerinin Türkiye'ye döndükleri sırada yapılan bir kamuoyu yoklaması halkın yüzde 26'sının komünist partisinin kurulmasına karşı olmadığını gösteriyordu. Bir yıl sonra peşpeşe yapılan araştırmalarda ise **Sabah** gazetesinde yüzde 30, **Günaydın** ve **Hürriyet** gazetelerinde ise yüzde 29'un üzerinde bir kitlenin komünist partisinin kurulmasından yana olduğu ortaya çıktı. Bu kamuoyu araştırmalarının sonuçlarını ele alırken halkın demokratik bilincindeki önemli gelişmeye dikkati çekmeli ve halkın yüzde 30'unun gözönünde meşruluk kazanmış bir düşünceye yasak koymanın mümkün olamayacağını vurgulamak isteriz. Ayrıca, bu araştırmaların komünist parti liderlerinin hapiste tutulduğu ve yargılandığı, insanlarımızın hala komünizmi yasaklayan yasa maddelerinden ötürü yakalanıp, işkenceden geçirilip, ağır hapis cezalarına çarptırıldığı, savunma avukatlarının bile güvencede olmadığı koşullarda yapıldığına da dikkati çekmek gerekiyor.

Bu sorunun, "komünist ve islamcı partiler kurulsun mu, kurulmasın mı?" ya da, "Türkiye'de demokrasi güdümlü, yasaklı, eksikli mi olsun, yoksa çağdaş, eksiksiz, bütün temel özgürlükleri güvence altına alan bir demokrasiye mi sahip olmalıyız?" şeklinde de sorulabileceği açıktır. Böylesi bir soruya, kuşkusuz, halkın büyük çoğunluğu olumlu yanıt verecektir. **Hürriyet** gazetesinin Kamoy ile ortaklaşa yaptığı araştırma ve soruya verilen yanıtların oranlarını da yansıtmaktadır. Bu sonuçları kısaca anımsatırsak, soru "komünist partisi kurulsun mu?" şeklinde sorulduğunda yanıtın yüzde 29.6 "Evet", yüzde 51.5 "Hayır" olarak ortaya çıktığını, oysa sorunun, "sizce insanlar düşünce ve inançlarından ötürü suçlanmalı mıdır?" şeklinde sorulduğunda yanıtların yalnızca yüzde 7.3'nün "suçlanmalıdır" biçiminde geldiği, buna karşılık, yüzde 74.6'sının "suçlanmamalıdır" sonucunu verdiğini belirtmeliyiz. "Sizce Türkiye'de her türlü düşünce ve inanç savunulmalı mı?" tarzında bir soruya, halkın yüzde 60.6'sı "savunulmalıdır" yanıtını veriyor. "Savunulmamalı" diyenler ise, yüzde 18 oranını aşmıyor.

Bu sonuçlara dayanarak, en başta şunu söyleyebiliriz: Sokaktaki her dört yurttaştan üçü, insanların düşünce ve inançlarından ötürü suçlanmamasını istiyor.

Düşünce ve inançlarından ötürü, Dr. Nihat Sargın ile Haydar Kutlu da dahil olmak üzere, binlerce politik tutuklu ve hükümlünün, pek çok sol dergi

yazarı ve yazı işleri sorumlusunun, gazeteci, yazar, aydın, düşünürün, ülkenin geleceğine karşı sorumluluklarının bilincinde olan pek çok insanın zindanlarda tutulması mümkün ve doğal karşılanabilir mi?

Halkın ezici çoğunluğunun düşünce özgürlüğü üzerindeki yasak ve kısıtlamalara karşı çıktığı koşullarda, düşünce ve inançlarından ötürü insanların gözaltına alınıp işkencelerden geçirilmesi, tutuklanması, üstelik, insanlıkdışı koşullarda yaşamak zorunda bırakılması nasıl savunulabilir?

Cezaevlerindeki baskı ve sindirme uygulamalarına karşı politik tutukluların ve onların yakınlarının yükselen direnişi de yönetimin, en temel insanlık normlarını ve halkımızın özgürlükçü eğilimini dikkate alması yönünde bir uyarı sayılabilir. Üstelik, böylesi bir durum, şunu da çok açık bir biçimde gözler önüne sermektedir: Yalnızca bu nedenle bile olsa, yalnızca cezaevindeki insanlarımızın haklarını hakkıyla savunmak açısından bile olsa, Türkiye'nin bir komünist partisine gereksinimi vardır. "İçerde" ve dışarda insanlarımızın can güvenliğini sağlayabilecek böyle bir partinin hala yasaklı tutulması artık nasıl olur da mümkün görülebilir?

Devlet aygıtının en tepesindeki sorumlu kişilerin bile komünist partisinin yasallaştırılması zorunluluğunu kabul ettikleri ya da etmek durumunda kaldıkları bir zamanda, düşüncenin ve demokrasinin üzerindeki yasakları sürdürmenin olanağı kalmamıştır. Çünkü, "komünist partisinin yasallığı için mücadele demokratik bir rejim için, yeni demokratik ilişkiler, barışçı bir politik kültür için mücadeledir. Bu, 12 Eylül döneminin bütün olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırma çabasıdır." Çünkü bu parti, yalnızca kendi özgürlüğü için değil, "bütün sol güçlerin özgürlüğü için, herkesin partileşme hakkı için mücadele ediyor." İşkenceye son verilmesi, genel politik af çıkarılması, cezaevlerindeki baskıların sona ermesi, 12 Eylül rejiminden zarar görenlerin haklarının geri verilmesi, Kürt halkı üzerindeki baskı ve kıyımların son bulması, ülkenin aydınlık bir geleceğe kavuşturulması için bugünden gereken herşeyin yapılması için mücadele onun gündeminde baş köşeyi tutuyor.

Durum böyle iken, aklın, mantığın, tarihsel haklılığın, toplumsal meşruiyetin ve halkımızın kendi kararının sesine kulak vermek, bunları dikkate almak kaçınılmaz gözüküyor.

SOL GÜÇLERİN BİRLİĞİ İÇİN

Ayten Sözer

12 Eylül'ün ağır baskı döneminden sonra oldukça çelişkili ve karmaşık bir süreç yaşıyoruz. Temel hak ve özgürlüklerin kazanılması, demokratikleşme sorunu en yakıcı, temel bir sorun olarak gündemde duruyor. Politik sahnedeki nesnel durum, bugün hiçbir politik partinin tek başına bu süreci demokratikleşme yönünde ilerletemeyeceğini, sorunu çözemeyeceğini gösteriyor ve mutabakatları zorunlu kılıyor. Demokrasi mücadelesi sol güçlere de her zamankinden daha büyük bir sorumluluk yüklüyor. Sol güçler demokrasi mücadelesine azami katkıyı nasıl yapabilirler? Sahip oldukları potansiyeli en iyi bir şekilde nasıl kullanabilir ve bunu mücadelede etkileyici bir güce nasıl dönüştürebilirler? Sol, demokratikleşme sorununda kendine düşen görevi en iyi nasıl yerine getirebilir?

Biz bu sorulara, "öncelikle sol güçlerin birliği, birlikte mücadele edebilmeleriyle bu sağlanabilir" yanıtını veriyoruz.

Denilecektir ki, sol güçler, programları, yaklaşımları, ideolojik çizgileri, yapıları, vb. bakımından birbirinden çok farklı, hatta kimi konularda birbiriyle ters konumlarda olan partilerden, örgütlerden oluşuyor. Bu durumda, bir birlikten nasıl söz edilebilir? Programatik farklılıklar taşıyan örgütler nasıl bir araya gelebilirler? Hadi diyelim ki, ortak mücadele amacıyla bir araya geldiler, ama şu ya da bu konuda farklı yaklaşımlar nedeniyle, somut birşeyler yapılması olanaksız olmaz mı? Üstelik, geçmişte bu denenmeye çalışıldı ve çeşitli girişimler başarısızlık örnekleriyle sonuçlanmadı mı?

Gerçekten de, sol güçler arasında gerek politik, gerek ideolojik yaklaşım farklılıkları vardır. Ve bu farklılıklar, göründüğü kadarıyla yakın bir dönemde ortadan kaybolmayacak, giderilemeyecektir. Peki o zaman, solun bu çeşitliliği içinde "birlikteliği" olanaklı mıdır? Belki bu soruya bir başka soru ile yanıt verebiliriz: Sol güçler, hiçbir şekilde aralarında ilişki kuramayacak, ortak mücadele yürütemeyecek kadar birbiri ile çelişen kalın, keskin çizgilerle, derin farklılıklarla mı birbirlerinden ayrılıyorlar?

Hiç sanmıyoruz. Tersine, sol güçler kendi aralarında ne kadar çeşitlilik gösterirlerse göstersin, farklı çizgilerde ne kadar çok sayıda örgüt, parti olursa olsun, sol kendi içinde hiç kimsenin inkar edemeyeceği güçlü bağlara sahiptir. Bir düşünelim.

Herşeyden önce, hepimiz ortak bir amacı paylaşıyoruz. Toplumun, insanlığın kurtuluşu, özgürlüğü için mücadele ediyoruz. Hepimiz yeni bir toplum, sosyalist toplum istiyoruz. Yaşamın her alanında eskimiş, ömrünü doldurmuş olana karşı yeniyi, en ileri, en çağdaş olanını savunuyoruz. Ve hepimiz, savunduğumuz idealler uğruna herşeyi göze almaya, hatta canımızı feda etmeye hazırız. Solun tarihi, hangi örgütten, partiden olursa olsun, insanların fedakarlıkları, kahramanca mücadeleleri tarihidir. Savundukları davaya yaşamlarını adamış, kimi işkence masasında, kimi kurşunlanarak yaşamını yitirmiş, gençlik yıllarını hapislerde geçirmiş ve geçirmekte olan, cezaevlerinde, mahkeme salonlarında yiğitçe mücadelelerini sürdüren nice arkadaşımız, yoldaşımız vardır. Tüm bunlar, sol güçler arasındaki farklılıklardan daha mı az değerli, daha mı az önem taşıyor?

Ama ne acıdır ki, ülkemizde solun tarihine geri dönüp baktığımızda görüyoruz ki, sol kendi arasındaki ilişkileri, sol örgütleri birbirine bağlayan yüce ülküler, değerler yerine, hep aradaki farklılıklar temeline oturtmuş; böyle olunca da, karşıya yöneltilmesi gereken okun ucunu hep birbirimize yöneltmişiz. "Bizimki doğru, ötekiler yanlış" inadı, karşılıklı suçlamalara dönüşmüş, hatta küfürleşmelere, çatışmalara varmış. Yarının, öbür günün görevleri konusundaki farklı yaklaşımlar nedeniyle, zaman zaman kavgaya dönüşen tartışmalardan, güncel olanın dayattığı sorumluluklar ikinci planda kalmış. Öyle ki, sol güçler olarak birlikte oluşturulabilecek güçlü bir potansiyel yerine, birçok alanda o çok sık sözünü ettiğimiz "işçi sınıfının, emekçi halkın çıkarları"nı savunmak yerine, iç çatışmaları ön plana çıkarmışız. Bu arada tartışmalarımız da öyle bir kördöğüşü halini almış ki, çoğunca birbirimizin ne dediğini, neyi savunduğunu da tam olarak anlayamamışız, anlamaya da yanaşmamışız.

Bölük pörçük, her örgütün öbürlerini kendine düşman ilan ettiği, durmadan çatışan bir solun varlığından kimin kazançlı çıktığını bugün artık açıkça görüyoruz. Zarar görenin ise sadece şu ya da bu örgüt, şu ya da bu parti değil, bütünüyle sol olduğunu ve sonuçta, beklentilerine yanıt alamayan halk olduğunu şimdi anlayabiliyoruz. Çünkü, hangi örgütten olursak olalım, uğrunda mücadele edeceğimiz ülkülerin gerçekleşmesi, programlarımıza yazdığımız hedeflerimizin yaşama geçmesi için öncelikle emekçi halkın yüreğini, zihnini kazanmak zorundayız. Aralarındaki ayrılıkları ön plana çıkararak, dar örgüt çıkarları uğruna birbiriyle çatışan sol güçlerin halkın güvenini kazanabilmeleri ne derece olanaklıdır?

Elbette, solun bölünmüşlüğü ne ülkemize has bir olgu, ne de sadece öznel nedenlere dayanıyor. Solun bölünmüşlüğünün nedenleri arasında, uzun bir tarihsel süreç içinde uluslararası planda beliren farklı çizgilerin de payı vardı. Ayrıca, ülkede yıllarca solun baskı, yasak altında tutulması, sol fikirlerin gelişip yayılmasının engellenmesi de bunda büyük bir rol oynadı. Ama bölünmüşlük ne denli nesnel temele dayanırsa dayansın, bunun sol güçler arasındaki geçmişte yaşanan kavgalı, çatışmalı ilişki düzeyini haklı göstermeyeceğini sanıyoruz.

Bugün sol güçler arasındaki ilişkilerde geçmişteki tutumların yanlışlığını, zararını hepimiz görüyoruz.

İlişkilerimizi Yeniden Temellendirmek Zorundayız

Çoğumuz her ne kadar geçmişin yanlışlarının farkına vardıysak da bugün henüz sol arasındaki ilişkilerin özlenen bir düzeye yöneldiğini söyleyemeyiz. Ancak, burada kimi umut verici gelişmeler de yok değildir. Örneğin, sol güçler arasında fi-

kirsel tartışmadan çok küfür ve karalama diyebileceğimiz üslubun kullanılması henüz sona ermemiş olmakla birlikte önemli ölçüde azalmıştır. Belli politik konuların tartışıldığı ya da teorik sorunların ele alındığı, sayıca az da olsa, toplantılar düzenlenmiş olması, basına açık toplantılara farklı örgütlerden, partilerden temsilcilerin katılmaları sol güçlerin arasındaki duvarları yıkan ve onları birbirine yaklaştıran olumlu gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, çeşitli sol dergilerin, farklı çizgilerdeki güçlerin yazı ve görüşlerine yer vermeye başlamaları, geçmişin hatalarının bir ölçüde aşılmaya çalışıldığını gösteriyor. Sol güçler arasındaki ilişkilerde gözlediğimiz bu olumlu gelişmelerle, sol güçlerin birlikte mücadelesi yönünde ilerlenebileceğine inanıyoruz. Sol içi ilişkileri ortak çabayla, yeni bir anlayışla üst düzeylere çıkarmalıyız, bunu yapabiliriz, yeter ki geçmişin ön yargılarından, öznelliklerinden kurtulabilelim.

Sol güçler arasında, eskisinden farklı, yepyeni bir anlayışla kuracağımız ilişkilerde herhalde en temel noktalardan biri sol güçler arasında karşılıklı güven duygusunun yaratılması ve böylesi bir atmosferin oluşması için çaba harcanmasıdır. Sonra, birbirimize karşı üstünlük kurma arzularından vazgeçilmesi gerekiyor. Geçmişte gördük ki, sol güçlerin birbirlerini rakip görmeye başlamaları sonucu, başarı sağlamamızın söz konusu olduğu kimi durumlarda bile başarısızlıklar doğmuştur. Bunun için, sol güçler birbirlerini rakip görecek yerde, bir bütün olarak gerici güçlere rakip olmaya çalışmalıdırlar, diyoruz. Sol güçlerin içindeki bir ögenin başarısını kendi aleyhimize bir durum gibi düşünmekten vazgeçmeli, bunu genel olarak solun bir başarısı, bir kazanımı olarak değerlendirmeliyiz.

Sol güçler arasında ilişkilerde bir başka önemli nokta da, dayanışma ruhunun daha güçlendirilmesi, örgütler arasındaki farklılıkların hiçbir şekilde bu ruhu zedelememesidir.

Sol parti ve örgütlerin birbirlerine öncülük iddialarıyla yaklaşmaları daha baştan ilişkileri gerginleştiren, itici tutumlardır. Kaldı ki, öncülüğü belirleyen ne örgütler, ne de programlardır; öncülüğün belirleyicisi, içine atıldığımız mücadelenin kendisidir. İlişkilerde ve işbirliğinde dikkat edilecek bir başka konu da, örgütlerin özgürlüklerinin korunması ve elbette, her bir örgütün çıkarını gözeten bir yaklaşımın benimsenmesidir.

Bu temeller üzerinde sol güçler arasında kurulacak ilişkilerin, var olan farklılıklara rağmen, birlikte mücadele yolunda adımlar atılmasını kolaylaştıracağına, demokrasi mücadelesine solun bir bütün olarak çok daha büyük katkıda bulunacağına, belirleyici bir rol oynayabileceğine inanıyoruz.

Tartışacağız, Ama Ne İçin?

Farklı çizgilerdeki sol güçler arasında görüş değiştokuşu büyük önem taşıyor. Önümüzde teorimizi yaratıcılıkla geliştirme gibi bir görevimiz var. Sonra, yaşanılan döneme, koşullara uygun politikalar belirleyebilmemiz için somut durumu, gelişmeleri, olguları incelememiz gerekiyor. Hiçbirimiz tüm bilgileri kucaklayabilme gücüne, olanağına sahip değiliz. Öte yandan, ülkenin çözüm bekleyen birçok sorunu solun katkısını bekliyor. Halka somut öneriler, çözümler götürmedikçe, işçi, emekçi halkla kaynaşamayacağımızı biliyoruz. Ve bu bağlamda henüz üzerine eğilemediğimiz, araştırılması, bilinmesi gereken o kadar çok konu var ki, bunların üstesinden gel-

tek partilerin kapasitesini aşıyor. Bu açıdan, sol partiler arasında kurulacak canlı bir tartışma ortamına, fikirsel düzeyde yardımlaşmaya her örgütün ihtiyacı olduğu kanısındayız. Bu anlayışla sol içinde yürütülecek tartışmalarda, var olan ayrılıklar birer engel olmaktan çıkacak, çeşitlilik fikirsel zenginliğe dönüşecektir.

Ancak böylesine yaratıcı bir tartışma ortamının oluşması gerçeğin tekeline hiçbirimizin sahip olmadığı anlayışıyla, birbirini zenginleştirme, öğrenme, öğretme isteği, ülke çapında fikirsel yaşama katkıda bulunma amacıyla gerçekleşebilecektir. Eğer sol kendi içinde böyle bir anlayışı oturtabilirse, ülke çapında düşün alanına son derece büyük katkılarda bulunacağı gibi, daha bugünden birçok sorun üzerine gerçekçi, sonuç alıcı görüşler, öneriler üretebilir. Yeter ki, eskinin mirası olan kısır çekişme alışkanlıklarından kendimizi kurtaralım.

Farklılıklara Rağmen Birlikte Yapılabilecek Çok Şey Var

Bugün yaşamın dayattığı pekçok sorun, sol güçler arasındaki farklılıkların üstüne çıkıyor, sorumluluklarımız aramızdaki ayrılıkları geri plana itiyor. En başta, demokrasi mücadelesi soldan her zamankinden daha aktif çabalar bekliyor. Bu bağlamda düşünce özgürlüğü üzerindeki yasakların kalkması konusunda bugüne kadar varılan noktadan daha ileri adımların atılması için, sol örgüt ve partilerin kendi yasallaşma haklarını kazanma mücadelesine tüm olanaklarını harekete geçirerek ortak çabada bulunmaları, hem demokrasi açısından, hem de her bir örgütün "kendi" çıkarı açısından son derece büyük önem taşıyor?

Öte yandan, yine demokrasi mücadelesinde solun işbirliği yapabileceği çok sayıda somut sorun var. Örneğin cezaevlerindeki baskıların son bulması, insan onuruna yaraşır koşullar sağlanması, politik tutukluların özgürlüğü, sendikal hakların genişletilmesi, öğretmenlerin memurların örgütlenme haklarının kazanılması, üniversite gençliğinin sorunları ve bu bağlamda YÖK'ün kalkması, gençliğin örgütlenme hakkı üzerindeki sınırlamaların son bulması, gençliğin öteki kesimlerinin özgül sorunlarının çözülmesi, kadın sorunu, çevre sorunu ve daha birçok konunun ele alınması için sol güçlerin birlikte mücadelesi zorunlu gözüküyor. Öte yandan, Kürt halkı üzerindeki baskının son bulması, Kürt dili ve kültürü üzerindeki yasağın kalkması, Kürt halkının varlığının tanınması için mücadelede, tüm sol örgütlerin öncelikle bir diyalog içine girmeleri özel bir önem taşıyor.

Önümüzde yerel seçimler var. Sol güçler şimdiden yerel yönetimler konusunda kendi aralarında bir tartışma başlatabilir, yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi, yerel yönetimlerin merkezi denetim ve baskıdan kurtarılması yolunda öneriler geliştirebilirler. Yerel yönetimlere solun aday olmasının da, olanakların elverdiği bölgelerde önemle üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu düşünüyoruz. Bu bağlamda, kimi yerlerde ortak aday çıkarmak için çalışmalar yürütülebilir.

Sol güçler arasında işbirliği ve ortak çabalardan sözederken, belirtmek istediğimiz bir nokta daha var. İşbirliği için adımların atılması her zaman yukarıdan kararların alınmasını, üst düzeyde platformlar oluşturulmasını da gerektirmeyebilir. Merkezi karar bekleme şeklindeki yaklaşımlar, yerel düzeyde ya da işyeri, eğitim birimi, vb. düzeyinde somut durumlarda oluşturulacak işbirliklerine engel oluşturmamalıdır. Her örgüt birimi yerel düzeyde öteki sol örgütlerle diyalog kurmada kendini özgür hissetmelidir. Hatta, bu tür ilişkileri kurma yollarını özellikle aramalıdır.

Denilebilir ki, geçmişte böylesi girişimlerde bulunuldu, çeşitli sol örgütlerin temsilcileri bir araya geldiler. Ama çoğunlukla başarı sağlayamadık. Kimimiz "ilkelerimizden taviz vermek" korkusuyla, kimimiz ötekilerinin "yanlış" olduğunu düşünerek, ortak çalışma yürütemedik. Bazen bir metindeki tek kelime yüzünden, bazen bir slogan yüzünden ortak birşey çıkaramadık.

Bu konuda geçmişin olumsuz örneklerle dolu olduğu doğrudur. Ama bu olumsuzlukların kaynağı, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sol örgütlerin birbirlerine yaklaşımlarındaki hatalı tutumlardı; ilişkilerin daha baştan güvensizlik, birbirini rakip görme, gücünü ispatlamaya çalışma gibi ters tutumlarla yanyana sürdürülmeye çalışılması idi. Bugün, bu tür davranışları bir yana bırakalım, yepyeni bir anlayışla, düşman değil, dostça yaklaşımla diyalog kurmak için adımlar atalım, birbirimizin ne dediğini, neyi savunduğunu anlamaya çalışalım, ortak mücadelemizi güçlendirmek için bir araya gelelim, diyoruz.

GERÇEĞE YÖNELMEK

Mehmet Taş

Daha dün gerici, militarist güçler, komünist ve işçi hareketini "ezdik", "bitirdik" diyorlardı. Şimdi ise Cumhurbaşkanından Başbakana, SHP ve DSP'ye, öteki politik ve toplumsal güçlere kadar çok geniş politik çevreler kendiliğinden bir mutabakata varmış gibi, komünist partisinin kuruluşunun kaçınılmaz olduğunu söylemektedirler. En azılı gerici, militarist çevreler bu nesnel gerçeğe hala direnmeye çalışmaktaysalar da bu boşunadır. Binlerce ilericinin, demokratın yargılandığı, hüküm giydiği 141-142. maddelerin tarihin çöplüğüne atılması zamanı artık gelmiştir.

Hala çelişkili, önyargılı yaklaşımların, olağanüstü durumların var olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Buna rağmen demokratik süreç hızla gelişiyor. O kadar ilginçtir ki, 12 Eylül'ü gerçekleştirenler, demokrasiyi rafa kaldıranlar, işkencelere göz yumanlar yükselen demokratikleşme hareketine karşıt konum almaktan çekiniyor ve dışlanmamaya çalışıyorlar.

Uluslararası ilişkilerde ise denge ve istikrarı arama çabası, SSCB-ABD ilişkilerini yavaş da olsa önyargılı ve güvensiz bir ortamdan çıkararak normal ilişkilerle dönüştürmeye başladı. Sorunlara yapıcı yaklaşımlar gelişiyor. Görüşmeler, uzlaşmalar yoluyla sorunları çözmek öne çıkıyor. Irkçı faşist yönetimlerde gerileme eğilimleri beliriyor. Dünyadaki bu gelişmeler ülkemizi ve bölgemizi olumlu yönde etkilemektedir.

Nasıl ki, savaş ve militarizm demokrasinin en asgari düzeyde tutulmasına veya toptan kaldırılmasına yarıyorsa, barış da demokrasinin güçlenmesine yarıyor. Halk yığınları demokrasiyi geliştirdikçe, barışçı süreçleri geri çevrilemez bir duruma getirebilirler.

Demokratik ve barışçıl gelişmelere duyulan ihtiyaç, bilimdeki ve teknolojideki dev buluşlar üretici güçlerin hem insana sonsuz olanaklar sunmasının, hem de onun yok olma tehlikesi getirmesinin bir sonucudur.

İnsan düşüncesinde gerçeği söylemenin sayısız biçimleri oluştu. Artık karşıt görüşlerde bile doğrular aramak gerekli olmuştur.

İnsani değerlerin, bireylerin rolü artıyor. Partiler ve hükümetler küflenmiş dogmatik politik yaklaşımları terk ediyor ve gerçekçi politik yollar aramaya koyuluyor.

Çağdaş gerçeklerin bütün politikacılara yüklediği temel görev budur.

Komünist harekette de bu süreç yaşanıyor. Eksimiş, işe yaramaz dogmaların yıkılması, gerçeği yakalamanın ilk adımı olarak önde duruyor. Marksizm-Leninizm, Stalin zamanında başaşağı oturtulmuş halinden kurtuluyor, sağlıklı canlı yaşamına yeniden kavuşuyor.

Demokrasi ve Yenilenme

Ülkemizde devrimci hareket yeni bir aşamada bulunuyor. Birlik, yasallık ve yenilenme bu yeni mücadele aşamasının birbiriyle bağlı ve birbirini güçlendiren üç temel özelliğidir.

Ancak marksist sol çevrelerde bu hedeflere, bu hedeflerin iç ilişkilerine yönelik değerlendirmeler henüz farklıdır.

Yenilenmeye karşı tutum alanlar, komünist hareketin yasallığı ve demokrasi sorununa yeni bir şey katmıyorlar. Demokrasinin "bir burjuva demokrasisi" olduğunu ve onu derinleştirmenin gereksiz olduğunu ileri sürerek, mücadelenin yalnızca kimi sosyal ve demokratik haklarla sınırlı kalması gerektiğini söylüyorlar.

Eğer bir demokratik rejim barışı, global ve insani sorunları koruyor ve kolluyorsa, bu rejim sıradan bir burjuva rejiminden çok, toplumsal ögelerin ağırlık kazandığı, geniş demokratik temelde işleyen bir rejimdir.

Yeni koşullarda demokrasi için mücadelenin hedefleri toplumsal yapıdaki sayısız değişikliğin ve aynı zamanda üstyapı kurumlarının rolünün doğru saptanmasını zorunlu kılıyor.

Günümüzde bütün dünyada geleneksel sanayileşmeden entellektüel unsurları ağır basan yeni sanayileşmeye geçildiği, proletaryanın bileşiminin değişime uğramaya ve çeşitlenmeye başladığı bir dönemde hem proletaryayı, hem de geniş yığınları toplumsal ilerlemeden yana çekme, demokrasiyi derinleştirmek ve demokratik kavrayışı geliştirmekle olanaklıdır.

Böylesi süreçlerin ülkemizde de gelişmeye başladığı bir ortam da, halkımızın ihtiyacı olan demokrasi, insan varlığına karşı olanlar dışında, her türlü düşünce ve akımın özgürce kendini ifade edebildiği, tarihi, insani ve evrensel normlara sahip, halka özgürce karar verme ve yönetim üzerinde denetim sağlama olanağı veren tüm toplumsal kurumların etkileşimine açık, sosyal sınıf ve grupların çıkarlarını dengelemeyi amaçlayan bir çoğunluk yönetimidir.

Dünyada gelişen karşılıklı bağımlılık ilişkileri, bütünleşme süreçleri ve bilimsel-teknik devrimlerin sonuçları demokrasiye geniş açılımlar getiriyor. Üretici güçler ile üretim ilişkilerinin gelişmesine olumlu yönde, önemli etkiler yapıyor. Kapitalizm koşullarında tekeller bu etkiyi sınırlı bir biçimde uygularken, işçi sınıfı ve orta katmanların etkin politik hareketleri demokrasinin daha geniş uygulanmasını zorluyor.

Demokrasi ve Sosyalizm

Uluslararası barışçıl koşullarda üstyapının ve demokrasinin rolünün artmasıyla birlikte, seçimler nitel değişim için karar verici bir mekanizmaya dönüşür. F.Engels,

19.yüzyılın sonuna doğru, kapitalizmin barışçıl geliştiği koşullarda demokrasi ve genel seçim için şunları söylüyordu: "Militan işçinin birincil ve en önemli görevi, demokrasi ve genel seçim için mücadele **Komünist Manifesto**'da açıklanmıştı... Genel seçim, şimdiye kadar olduğu gibi aldatıcı bir araç olmaktan çıkıp, özgürlük aracı oldu" (K.Marks'ın **Fransa'da Sınıf Savaşları**'na Önsöz). Engels, emekçi yığınların devrimci partiye verdikleri oyları sosyalizme yönelik bilinçli bir tercih olarak kabul ediyordu.

Yığınların içinde partinin inatçı, sistemli ve planlı çalışması ve onun isabetli gerçekçi politikası bu eğilimini hızlandırabilir. Yığınların radikal değişim istemi, büyük olasılıkla, hemen ilk demokratik aşamada ortaya çıkmayacaktır. Niteliksel, radikal dönüşümler çeşitli demokratik aşamalardan sonra başlayabilir.

Demokrasi ile devrim arasında dolaysız bağ kurmaya çalışanlar demokrasinin doğrultusunun mutlaka "erkin yapısını değiştirmek, yani politik devrimi öne koymak" olduğunu iddia etmektedirler. Bu yaklaşım yüzeyseldir, gerçeği yansıtmamaktadır. Demokrasi olmadan hiçbir ilerleme olamaz. Demokrasi, geniş halk yığınlarına toplumsal yönetimde karar verme ve kontrol etme olanağı sağlar. Demokratik kültür yaygınlaştıkça yığınların politikleşmesi artar. Öte yandan bu, radikal ekonomik dönüşümün barışçıl yollardan kazanılması olanağını artırır, gericiliğin barışçıl olmayan yöntemler uygulamasını zorlaştırır. Erkin sol güçlerin politik uzlaşmalarıyla elde edilmesi politik çoğulculuk kendini gösterir.

Erkin emekçilerin eline geçmesiyle sosyalizm, demokratik ve çoğulcu bir karakter kazanır. Kapitalizmden farklı olarak, bu ekonomik yapıda, üretim araçlarının toplumsallaşması en geniş demokrasi koşullarında olur. Kapitalizm koşullarında, temel üretim araçlarındaki tekelci özel mülkiyet demokrasiyi sınırlandırmaktadır. Sosyalizmde ise, bu sınırlama tamamen ortadan kalkar.

Bu sınırlama hem burjuvazinin devrimci rolünü yitirmesinden, hem de kapitalist üretim ilişkilerinin varlığından kaynaklanıyor. Marks, kapitalizmde özgürlük ve eşitliğin olmamasının işçinin üretim sonuçlarına yabancılaşmasının koşullarını yarattığını öne sürüyordu. Sosyalizmde halkın karar alma süreçlerine katılması ve denetiminin artmasıyla (ki demokrasinin temel ögesini bu oluşturur) üretim araçlarının toplumsallaşması güçlü bir ivme kazanır.

Demokrasi sosyalizmde, tamamen yeni üretim ilişkilerinin yığınların bilinçli eylemleriyle oluşmasına da büyük bir katkıda bulunur. Öte yandan, kapitalizmde toplum ne kadar demokratik olursa, sosyalizmin var oluşu için perspektifler o kadar güçlenir.

V.I.Lenin'in, "demokrasi olmadan sosyalizm kurulamaz" sonucuna varması çok önemlidir. Demokrasi mücadelesini genişletmek günümüzde devrim anlayışına yeni bir açılım getirmektedir.

Demokrasi halkın politik etkisini ve yönetim gücünü artırmayı amaçlar. Devrim ise, belirli bir tarihsel dönemde ekonomik, sosyal ve politik koşulların, iç ve dış gelişmelerin bütünsel etkisi sonucunda ortaya çıkar. İşte bu koşullarda demokrasi, yıkıcı olmayan politik uzlaşmalar aracılığıyla çıkış yolları üretme olanakları yaratır.

Haydar Kutlu Ankara DGM'deki savunmasında, "Biz demokrasi mücadelesi için, demokratik yoldan sosyalizme gidişin koşullarını hazırlamaya çalışacağız" demiştir.

Kapitalizm koşullarında parti, işçi ve emekçi yığınların bilinçli eylemine politik perspektifler sunmalıdır. Yani parti, halk adına mücadeleye atılan bir müfreze değil, genel gelişmeye yön veren geniş, çağdaş bir parti niteliğine kavuşmalıdır. Yine, devrimin bir toplumsal yıkıma yol açmadan gerçekleşmesi için parti politik perspektifler üretmelidir.

Bütün bu gelişmeler aynı zamanda sosyalizm modeline de yenilikler getirmektedir. Sosyalizme kadar demokratik koşullarda gelişen halk mücadelesi, çoğulcu bir politik rejimle sosyalizmin kurulmasına bir ön hazırlık sağlayacaktır.

Sosyalizmde, ekonomide tamamen devlet sektörünün değil, onun yanısıra, halkın demokratik katılımının gerçekleştiği özyönetimsel yapılarında bulunduğu, bürokratik merkeziyetçilik yerine, halkın karar verme ve kontrol olanaklarının nitelikçe yeni bir aşamaya ulaştığı gelişmeler amaçlanmalıdır.

Tarihsel olarak ülkemizin politik güçlerinin belirleyici etkisinin olduğu, insanın geniş özgürlüğüne dayanan, kapitalizm koşullarındaki demokrasiden çok daha geniş ve üstün bir demokrasi ile, ekonomik ve sosyal bakımdan da kapitalizmden daha güçlü bir sosyalizm kapitalizme alternatif olabilecektir. "Burjuva demokrasisi"nin tarihsel gelişmede oynadığı rolü ve "burjuva demokrasisi" ile "sosyalist demokrasi" arasındaki diyalektik etkileşimi ortaya koyamayan yaklaşımlar gerçeği tam yansıtmamaktadır.

Demokrasi, her sosyoekonomik formasyon içinde kendisine yeni şeyler katarak, eskimiş olan özelliklerini geride bırakarak, basitten karmaşığa doğru gelişim göstermektedir. Sosyalist devrim de demokrasiye, kendine özgü katkısını yapacaktır.

Demokrasi ve Yasallaşma

Öte yandan barış ve demokratik yenilenme yolunda, bugünden atılan her adım, yarın kurulacak sosyalizmin niteliğinin belirginleşmesine bir katkıdır.

Bundan dolayı, ülkemizdeki kısır ve topal olan rejimi demokrasiyle değiştirmek gerekmektedir. Komünist partisinin yasal çalışmasını engelleyen 141-142'nin kaldırılması bu anlamda önemli bir dönüm noktasıdır.

Komünist partisine konan yasağın kalkması, Cumhurbaşkanının ileri sürdüğü gibi Avrupa standartlarına uymak (yani dış etki sonucunda), komünistlerin kim olduğunu ve ne kadar olduklarını ortaya çıkarmak için olmamalıdır. Komünist partisi üzerindeki yasak halkın demokratik haklarının artması için kalkmalıdır. Daha şimdiden 141-142 ve 163. maddelerin kalkması, partiler ve seçim yasalarının düzenlenmesi, basın özgürlüğünün genişletilmesi gerektiği geniş güçlerce dile getirilmektedir.

Bu anlamda demokrasi mücadelesinin yükseltilmesi yönünde Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın ülkeye dönüş kararı "eğer kaç kalınmadıysa, tam zamanında verilmiş ve harekete geçilmiştir." Komünist partisinin yasal çalışması için TBKP'nin iki yöneticisinin girişimi, işkence altında onların gösterdiği direnç, ulusal ve uluslararası boyutlardaki geniş çaplı dayanışma, bir yıl gibi kısa bir zamanda Komünist Partisi'ne özgürlük konusunda bir mutabakatın doğmasına yol açtı. Sorun ulusal düzeyde yaygınlaştı, tüm marksist sol için geniş olanaklar açtı.

Ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek gerektiği halde, ne yazık ki, kimi sol gruplar bu olanakların önemini görmemektedir. Başka şeyler ileri sürüyorlar. "Yasallaş-

manın mutlaklaştırılmaması gerektiğini'', işçi sınıfının yasal komünist çalışma için hazır olmadığını, hatta komünist partisi yerine sosyalist bir partinin kurulması gerektiğini söyleyenler vardır.

Yaşamakta olduğumuz günler çok önemlidir. Demokrasi alanında reel olanakları yakalamak ve önemli görmek başlıbaşına yeni bir bakışı gerektiriyor. Yenilenmeyi cesaretle sürdürenler önlerine esnek, yapıcı ve birleştirici politikalar koymak gerektiğini biliyorlar.

TBKP, BİRLİK ve DEMOKRASİ

Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin (TBKP) kuruluş kongresinin yapıldığı ve böylece TBKP'nin oluşturulduğu kamuoyuna açıklanmış bulunuyor.

Bu gelişmenin sol kesimlerde ve genelde ilerici çevrelerde bütün boyutlarıyla tartışılması gerektiğini düşünerek dergimiz, kimi sol kesim temsilcilerine aşağıdaki soruları yöneltmeyi yararlı görmüştür.

Soru 1: Türkiye sol hareketi yakın geçmişe dek sürekli bölünmeler ve parçalanmalarla malûl bir hareket görünümü taşıdı. İlk kez TBKP örneğiyle, Marksist solun ayrı akımlarının, partilerinin ilkeli bir birliği düşünülmeye başlandı. Bu bakımdan böylesi bir deneyimin örnek oluşturma yönünden önemi ve anlamı ne olabilir?

Soru 2: Böyle bir sürecin bütün Marksist sol, en azından onun ağırlıklı bir kesimi açısından en anlamlı olabilmesinin perspektifleri nelerdir? Bu perspektifleri yaşama geçirmek için neler yapılmalıdır?

Soru 3: Bu amaca yönelik olarak, Marksist solun birliği hangi tür programatik istemler üzerinde yükselebilir? TBKP deneyiminin bu konuda düşündürdükleri nelerdir?

Soru 4: Bu girişimin uzun erimli sonuçları açısından, demokrasi savaşımı üzerindeki olası etkileri ne olabilir?

Soruşturmamıza gelen yanıtları, bu sayımızdan başlayarak yayınlamaya geçiyoruz.

Sadun AREN: Komünist Partisinin Yasal Olması, Yasal Faaliyet Gösterebilmesi Gereklidir

Sorularınızı ayrı ayrı değil de konu hakkındaki düşüncelerimi topluca anlatarak yanıtlamaya çalışağım.

Bilindiği gibi, ülkemizde marksist sol 1974'den bu yana kendi içinde TİP, TSİP ve TKP olmak üzere üç ayrı siyasal partiye bölünmüştü. Bu bölünme o tarihten beri marksist solun gelişmesi önündeki en büyük engel olmuştur. Bu nedenle TİP ile TKP'nin TBKP olarak birleşmeleri çok olumlu bir gelişmedir. Bu gelişme, TSİP ile başlatılmış olan birleşme çalışmaları da olumlu olarak sonuçlandığı zaman çok büyük ölçüde tamamlanmış olacaktır. Tamamlanmış değil de, 'büyük ölçüde tamamlanmış olacaktır' deyişimin nedeni, şimdiye kadar geleneksel marksist sol dışında sayılan Sosyalist Parti ile de birleşmenin mutlaka denenmesi gerektiğini düşünmemdir. Sosyalist Parti yasal bir parti olduğundan bunun yasal olmayan partilerle birleşmesi elbetteki söz konusu değildir. Bu ne-

denle, Sosyalist Parti ile birleşme denemesi ancak yasal komünist partisi kurulması aşamasında gündeme gelecektir.

Yukarıda sözünü ettiğim marksist partilerin birliği sağlandıktan sonra, bunların dışında bulunan ya da kalmış olan marksist gruplar ve kişilerin bu birliğe kazanılmaları özel çaba gösterilmesini gerektiren ayrı bir sorun oluşturmaz. Çünkü bu grup ve kişilerin söz konusu partilerin dışında kalmış olmalarının temel nedeni zaten hareketin bu partiler arasında bölünmüş olmasıdır. Gerçekten, bu partilerden birine girmek diğerlerini reddetmek, onlara karşı olmak demek olduğundan, birçok kimse ya da grup, bu duruma düşmemek için, partiler dışında kalmayı yeğlemişlerdir. Partiler düzeyinde birlik sağlanınca bunların ayrı bir bölünmüşlük öğesi olarak devam etmeyeceklerinden kuşku duymamak gerekir.

Marksist solun birliğinin sağlanması, asıl amaç olan hareketin gelişmesi bakımından, gerekli olmakla beraber yeterli değildir. Oluşturulacak birleşik partinin, ülkenin tüm emekçi ve aydın sınıf ve tabakaları için bir çekim merkezi haline de gelmesi gereklidir. Bu da ancak, birleşik partinin, programı, tüzüğü, güncel olaylar hakkındaki isabetli değerlendirmeleri ve her kademedeki yetenekli, çağdaş ve çalışkan kadrolarıyla tüm ülkede ve hatta ülke dışında da saygınlık kazanmasıyla sağlanabilir.

Böylece sözü birleşik partinin programı konusuna getirmiş oluyorum. Böyle bir programın iki işlevi vardır. Biri çeşitli partiler arasında birliği sağlamak, diğeri de bir programın normal işlevi ne ise o, yani partinin ülke sorunları ve bunlar için getirmeyi düşündüğü çözümleri ortaya koymaktır. Eğer birleşme sağlıklıysa programın bu iki işlevi çakışır. Bu durumda, birleşecek partilerin kendi ayrı programları arasında zaten özde bir farklılık yok demektir. Ama böyle olmaz da, her parti sırf diğer partilerle birleşebilmek için, kendi programında olmaması gereken bir ilkeyi kabul etmek ya da olması gereken bir ilkeden vazgeçmek zorunda kalıyorsa, bu takdirde oluşturulmak istenen birlik yanlış ve sağlıksız demektir. Açıktır ki, soruda da belirtilmiş olduğu gibi, birlik ilkeli yani sağlıklı olursa bir anlam taşır. Aksi halde, yani tarafların -sırf birlik olsun diye- isteksizce verdikleri ödünlerle sağlanmış olan birlikten hiçbir hayır gelmez.

Bu konuda şu temel doğru hiçbir zaman hatırdan çıkarılmamalıdır: Parti bütün değil onun bir kısmını kapsar. Diğer bir deyişle, sınıflı toplumlarda, partiler ülkedeki tüm insanların değil, fakat onların çıkarları ortak olan belli bölümlerinin bu çıkarlarını korumak ve kollamak için kurulurlar. Bu nedenle parti üyeliği, çıkarları başka partilerce korunan kişilere kapalıdır. Ayrı ayrı çıkarlar, bilinç düzeyinde, ayrı ayrı düşünce (fikir) ve görüşlerle temsil edildiğinden, partileri belli düşünce ve görüşler etrafında örgütlenmiş kuruluşlar olarak da düşünebiliriz. Bu durumda, partilerin, başka çıkarların temsilcisi olan düşünce ve görüşlere kapalı olacağı açıktır. Demek oluyor ki, partilerin -Mevlana Tekkesi gibi- kapılarını herkese ya da her düşünceye açmaları düşünülemez.

Ancak ne var ki, gerçek yaşamda, aynı bir çıkarın tek bir değil fakat birden çok düşüncelerle temsil edilmesi ya da savunulması pekâlâ olanaklıdır. Örneğin, işçi sınıfımızın çıkarları açısından, Türk-İş'in karşısına (DİSK gibi) yeni bir konfederasyonla çıkılması gerektiği savunulabileceği gibi, bunun yanlış olacağı ve Türk-İş içinde çalışmanın daha doğru olduğu da savunulabilir. Kuşkusuz bu iki görüşten yalnız birisi doğrudur. Ancak bu husus açık ve seçik olarak ortaya çıkana kadar, bu her iki görüş de aynı parti içinde barınabilirler. Bazen bu farklı görüşlerin hepsinin de doğru olduğu durumlar olabileceği gibi, bunlardan birisi doğru olsa bile, bunun hangisi olduğunun kesin bir biçimde ortaya konulamayacağı durumlar da olabilir. Demek oluyor ki, bu tür tartışmalı durumlarda parti kapılarını tüm bu görüşlere açmalı, bunlardan birisini benimseyip diğerlerini dışlamamalıdır. Dışlarsa, parti marksist solun en geniş birliğini sağla-

yamamış olur.

Birleşik marksist partinin programının somut içeriğinin ne olması gerektiği konusuna gelince: Bu, elbette ki, birleşecek partiler tarafından gerçekleştirilecek bir iştir. Tek tek kişilerin burada yardımcı olmaktan öte bir işlevleri olmaz ve olmamalıdır da. Benim bu konuda söyleyeceklerim şundan ibarettir: Birleşik programda -ki bu sonradan yasallaşma aşamasında da esas olacaktır-, Kıbrıs sorunu, sosyalist ülkelerle ilişkiler sorunu, AT sorunu, Kürt sorunu, laiklik sorunu, köylü ve toprak sorunu, barış ve silahsızlanma sorunu, bağımsızlık ve emperyalizm sorunu, insan hakları sorunu gibi, ülkemizin başlıca sorunları ve bunlara getirilmesi düşünülen çözümler açık bir biçimde yer almalıdır.

Komünist partisinin, hele artık çağımızda ülkeye yararlı olabilmesi için mutlaka yasal olması, yasal faaliyet gösterebilmesi gereklidir. Çünkü ancak bu takdirde, başka partilerin göremedikleri ya da yeterince duyarlı olmadıkları sorunlar ve haksızlıkların üzerine etkin bir biçimde giderek, ülkeyi sürekli olarak demokratikleşme yönünde itme işlevini yerine getirebilir. Bu nedenle ben, illegalitedeki (illegaliteye itilmiş olan) marksist partilerin birleşme çabalarını yasal bir komünist partisi kurulması perspektifi içinde görüyor ve bunları çok önemli olaylar olarak değerlendiriyorum. Gerçekten, hiç kuşku yoktur ki, illegalitedeki partilerin birliği, yasal komünist partisinin kurulması aşamasında çok önemli bir rol oynayacak, çok büyük kolaylık sağlayacaktır.

Çağatay ANADOL: Birleşme Demek, Birleşenlerin Tüm Mensuplarının Birlik İçinde Kaynaşmaları Demektir

1. İzin verirseniz önce sorunuzdaki bir yanlışı düzeltmem gerekiyor. TBKP örneğiyle ilk kez *yapılan* şey Marksist solun ayrı partilerinden ikisinin birleştirilmesidir. Yoksa Marksist partilerin ilkeli bir birliği bu birlikte düşünülmeye başlanmamıştır. Bilindiği gibi, bilimsel sosyalist hareketin birliğe ihtiyacı olduğu tezi Türkiye Sosyalist İşçi Partisi tarafından ortaya atılmış ve uzun süre sadece bu parti tarafından savunulmuştur. İlk birlik görüşmeleri Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ile Türkiye İşçi Partisi arasında 1979 kısmi Senato seçimlerinin ardından başlamış, ancak olumlu bir sonuca vardırılamamıştır.

TBKP olayı birlik tezinin kuvveden fiile çıkarılması anlamında bir "ilk" niteliği taşımaktadır ve bu özelliğiyle de önemlidir. Yine de ben örnek oluşturmanın öneminden çok birliğin kaçınılmazlığının benimsenmesi bakımından bu birleşmeye önem veriyorum. Ama eksikliklerini de görerek.

Biliniyor, TKP ve TİP uzun bir süreden beri birlik çalışması içindeydiler. Bu çalışmanın sonucu olarak da bir ortak programa vardılar. Ama daha bu program bir kongreyle kesinleşmeden, birleşme sürecindeki iki parti Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne birlik başvurusunda bulundular. Basından öğrendiğimize göre, yapılan görüşmeler *yeni bir program* çerçevesinde partilerin birleşmesini sağlama amacına yönelik olarak ilerliyor. Bu arada iki partinin birleşme süreci tamamlanarak noktalandı. Bir yeni program için büyük çabalara ve tartışmalara ve belki de bazı ayrışmalara göğüs gerildi. Şimdi ise yepyeni bir program için silbaştan yapılmış durumda. Bu gerekli miydi? Bence değildi. Çünkü biliyorum ki TSİP, 1984 Aralığında sayın Kutlu'ya elden verdiği bir mektupla, TİP-TKP arasındaki birlik görüşmelerinin TSİP'in de katılmasıyla üçlü olarak sür-

dürülmesini ve tamamlanmasını istemiş ancak olumlu bir cevap alamamıştı.

Ama tüm bunlara rağmen TBKP pratiğinin bence önemi şurada: Demek ki istendi mi birleşilebiliyormuş. Birlik, yapılabilir bir şeymiş. O halde şimdi mesele en geniş birliğin nasıl yapılabilir bir şey olabileceğini araştırmak ve bu doğrultuda harekete geçmek.

2. Marksist Sol'un gündemindeki ilk madde siyasi birliğin sağlanmasıdır. TKP ile TİP'in birleşmeleri, TSİP ile TBKP arasındaki birleşme süreci, Marksist Sol'un birliği doğrultusunda olumlu gelişmelerdir. Artık yapılması gereken, bu adım adım ilerleme sürecini kesin ve nihai çözümle noktalamaktır. Bunun da yolu ülkemizdeki Marksistlerin tek bir çatı altında toplanması sürecinin başlatılmasıdır. Mevcut şartlarda bu hedefe erişmenin en rasyonel yolu, Marksistlerin, elbirliğiyle yasal bir parti oluşturmalarıdır. Varolan hukuki yapı Marksist bir partinin önüne çeşitli handikaplar koymaktadır. Ancak Marksistlerin uzun ve meşakkatli mücadeleler sonucu kazanılmış bir toplumsal meşruiyetleri vardır. Nitekim toplumsal meşruiyet ağır bastığı içindir ki düşün ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki hukuki engellerin kaldırılması, son günlerin önde gelen tartışma konularından birisini oluşturmuştur.

Düşünce ve örgütlenme hakkı üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması elbette işimizi daha kolaylaştırır. Bu durumda bize, konunun doğrudan muhatabı olan Marksistlere düşen, bu süreci hızlandırmaktır. Bunun da yolu yasal partiyi bir an önce örmeye başlamaktan geçer. Bizler, örgütlü, örgütsüz tüm Marksistler, yasal bir parti girişimini elbirliğiyle başlattığımızda, örgütlenme hakkını fiilen kullanmaya başlamış oluruz. Bu, sahip olduğumuz toplumsal meşruiyetten kaynaklanan en doğal hakkımızdır. Biz bu hakkımızı kullandığımız ölçüde yasal çerçeve de genişletilmek zorunda kalır. Yasal engellerin kaldırılması için mücadelenin en elverişli ve sonuç alıcı platformu, yasal parti girişiminin ta kendisidir. Sonuçta, ya toplumsal meşruiyetin karşısında hukuki mevzuat kadükleşir, ya da yasakları kaldıran yeni hukuki düzenlemelere varılır. Her durumda amaca erişilmiş, yani Marksistlerin tek bir çatı altında örgütlü birliğinin sağlanmasının vasatı yaratılmış olur. Partinin kuruluşunun açıklandığı güne gelindiğinde de artık sadece bu Parti olur, daha önceki oluşumda yer alan parti, çevre grup ve benzerleri fiilen bu üst ve kapsayıcı birlik içinde, birbirleriyle ve tek tek Marksistlerle kaynaşarak önceki örgütsel varlıklarını sona erdirirler. Böylece Marksist Sol'un çeşitli nüanslarını bağrında toplayan, bu nüansların farklılığından ve birlikteliğinden yaratıcılık ve yapıcılık kazanan, uyumlu bir çokseslilik çerçevesinde çalışan, yığınsal hitap kabiliyeti yüksek bir partiye erişilmiş olunur.

Hem unutmayalım ki, birleşme demek, birleşenlerin tüm mensuplarının birlik içinde kaynaşmaları demektir. Bunun günümüz şartlarındaki rasyoneli yığınsal bir partidir. Bu hedefe erişilmediği sürece birleşmelerin kağıt üzerinde ifade ettiği bütünün etkili bir siyasi faaliyet yürütmesi imkânsızdır.

3. Çok geniş katılımlı ve derin bir tartışma öneriyor yukarıda anlattığım model. Ve modelin kendisi bence hareketin zenginliğinin programa aktarılmasına olanak veriyor. Böyle bir model, onu elbirliğiyle oluşturma girişimine katılan tüm Marksistlerin yaratıcı çalışmalarıyla kendi programını hazırlayacaktır. Marksist bir partinin programı üzerinde hareketimiz bir hayli tecrübelidir. Dolayısıyla varolan programların yasal parti girişimi çerçevesinde tartışılıp değerlendirilmeleri pekala mümkündür. Ancak ben esas olarak sosyalizmi hedefleyen, köklü anti-emperyalist, anti-monopol, anti-şoven ve demokratik dönüşümler için partinin önderliğinde emekçi halkın iktidarını öngören, bu devrimci hedefe varılması için kapsamlı bir demokrasi programıyla emekçi iktidarı

programını takviye eden bir programatik çerçevenin oluşturulmasında genel bir konsensusun sağlanacağı kanısındayım. "Programatik istemler" konusundaki TBKP deneyimine gelince... şimdilik "TBKP Program Tasarısı"nın Marksist Sol içinde bir hayli tepki ile karşılandığına işaret etmekle yetiniyorum.

4. Ben sorularınıza cevap verirken hep kendi modelimin üzerinde yürüyorum. Ve diyorum ki, eğer Türkiye işçi sınıfı siyasi hareketinin birliği sorunu tam ve nihai biçimde çözülürse önünde büyük perspektifler açılacaktır. Türkiye'nin kapitalist Avrupa'nın orta ve kuzey kesimlerine değil, güney kesimlerine daha çok benzediğini düşünüyorum. Ve güneyde işçi sınıfı siyasi hareketinin genellikle ikinci veya üçüncü parti konumlarına ulaşan bir etkinlik içinde bulunduklarını tesbit ediyorum. Büyük ve güçlü bir sınıf hareketine, onun mücadelesiyle kazanılmış bir demokrasiye ulaşmanın, sosyalizm ufkunun daha geniş kesimleri sarmasını gerçekleştirmenin, en geniş birlikten yola çıkan bir yürüyüşle mümkün olacağına inanıyorum. Çünkü birlik, hareketin niceliğini, ilk birikimini bir araya getirecektir. Çünkü birlik, hareketin zenginliğinin hareketin önüne geçirilmesini sağlayacaktır. Ancak bu nicelik ve bu zenginlik, kitlelerle sıcak ama ilkelere sadakate dayanan bağlar kurmanın yollarını açacak politikaları üretebilecektir. Buna yürekten inanıyorum.

Böylece sorularınızı yanıtlamış olduğumu sanıyorum. Ama eklemek istediğim bir şey daha var. Bana ilettiğiniz soru kağıdında soruşturmanın iletilmiş olduğu kişilerin adları yazılı. Ve bunların arasında Doğu Perinçek de bulunuyor. Bunu eleştiriyorum. Perinçek, Sovyetler Birliği'ni 'Amerikan emperyalizminden daha tehlikeli, sosyal emperyalist' bir ülke olarak ilan eden, bununla yetinmeyip bu ülkede 'Hitler tipi bir faşizmin' varolduğunu söyleyen ve giderek de Türkiye'nin kimi bilimsel sosyalistlerinin, yönettiği Aydınlık gazetesinde 'Rus emperyalizminin 5.kolu' olarak isim isim yayınlayan hareketin birinci adamıdır. Bazı şeylerin özeleştirisi başlıca siyasi sorumluları için yoktur. 1970'li yıllarda yüzlerce, binlerce genç insan, 'eğer Lenin'in şanlı Ekim Devrimini gerçekleştirdiği ülke de emperyalist ve faşist bir ülkeye dönüşebiliyorsa, sosyalizmin dünyada bir perspektifi yoktur' diye düşünmüş, yılmış ve mücadeleden çekilmiştir. Bu bir likidasyondur. Bunun, siyasi sorumluları için özeleştirisi yoktur ve üstelik SAÇAK dergisinin Eylül 1988 tarihli sayısındaki konuşmasında Perinçek görüşlerini sürdürdüğünü ilan etmektedir.

Sosyalist mücadelede "dün dündür, bu gün bu gündür" olmaz. Sosyalist mücadele, olumluyu olumsuzdan ayıra, ayıra sağlam gelenekler yaratan, sosyalist insan tipini geliştiren bir mücadeledir. Bu hiç unutulmamalıdır.

Kenan SOMER: Sosyalizm İçin Demokrasi, Demokrasi İçin Sosyalizm!

1. TBKP girişimi, bence devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme süreci doğrultusunda atılan bir adım anlamını taşıyor. Ayrıca bir büyük yanlışlığın düzeltilmesi yolunda atılan bir ilk adımdan da söz edebilirim. Yanlışlık dediğim, 12 Mart 1971 darbesinden bir süre sonra ilkin TKP'ye, ardından hem TKP'ye hem de birbirlerine seçenek olarak bazı partilerin kurulması ve Marksist solun bölünmüşlüğünün örgütlenmesiydi. İkinci TİP, bu "öz örgüt"lerden yalnızca biriydi. Ancak söz konusu yanlışlığın öteki özneleri, kendileri için bunu düzeltmenin başka yollarını da arayabilirler. Önemli olan, devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme sürecine katılmaktır. Gerçi ilk akla gelen ilk seçenek, bu "Büyük yasal proje"nin örgütsel çerçevesini TBKP'nin oluştur-

masıdır. Ancak TBKP'yi daha şimdiden tek seçenek, zorlayıcı (ve bundan ötürü belki de kısıtlayıcı) bir çerçeve olarak görmemek, başka seçeneklere de açık olmak gerekir. Bu konuda örneğin gelişmiş sınıfsız topluma geçişle ilgili bilimsel bir incelemeden yararlanabilir, söz konusu toplumun oluşmaya başlama biçimiyle, "Büyük yasal proje"nin gerçekleşme biçimi arasında esinleyici bir benzeşim kurabiliriz. Şöyle ki çağdaş revizyonizmin eleştirisiyle ilgili bir çalışmada P.N. Fedoseyev ve Alfred Kosing, sosyalist bir toplumda varlıklarını sürdüren sınıf ve katmanlar arasındaki kaynaşmanın, bir sınıf ya da katmanın başka bir sınıf ya da katman ile o sınıf ya da katman içinde birleşmesi biçiminde (örneğin aydınlarla işçilerin, işçi sınıfı içinde birleşmesi biçiminde) değil, toplumsal koşulların değişmesiyle bu sınıf ve katmanların dönüşüme uğrayarak, bu arada kendi en iyi niteliklerini kendisinde toplayan ve ortak sınır çizgisi üzerinde oluşan yeni bir sınıf ya da katman içinde birleşmeleri (örneğin hem aydınların hem de işçilerin, gelişmiş sosyalist toplum içinde dönüşüme uğrayarak, ortak sınır çizgileri üzerinde oluşan yeni tip bir emekçiler sınıfı içinde birleşmeleri) biçiminde olabileceğini öngörüyorlardı.

Devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşme sürecine katılabilmek için, şimdiye kadar "onlarla" olmadığını gören ("biz")lerin, şimdi de "onlarsız" olmayacağını anlamaları gerekiyor.

2. Her zaman yapılacak bir şey ve birden çok şey vardır. Şimdi de yapılabilecek birden çok şey olabilir. Bunlardan birinin de yasal Marksist etkinlikte bulunmaları engellenen siyasal özneler arasındaki konsensüsü simgeleyecek yasal bir Marksist partinin kurulması, "Büyük yasal proje"nin gerçekleşmesi yolunda bir "Küçük yasal proje"nin gerçekleştirilmesi olduğunu sanıyorum.

TBKP'nin yasallaşması ya da "komünist" adını taşıyan bir başka partinin kurulabilmesi için, 141-142'nin kaldırılması gerekiyor. Ancak bugün, 141-142 kaldırılmadan önce de yasal bir Marksist parti kurulabilir. 1982 Anayasası'nı kaleme almakla görevlendirilen Anayasa komisyonu başkanı Prof. Orhan Aldıkaçtı, Batı Avrupa'daki komünist partilere benzer bir partinin bir anayasa çerçevesinde kurulup etkinlik gösterebileceğini, ancak komünist adını almasına "izin vermeyeceklerini" söylüyordu. Sayın Aldıkaçtı belki büyük bir hukuk otoritesi değildi, ama ne de olsa 1982 Anayasası'nı yazmaya memur edilen komisyonun başkanıydı.

Bugün yasal bir Marksist partinin kurulması ya da "Küçük yasal proje"nin gerçekleştirilmesi sorunu, yasal Marksist etkinlik göstermeleri engellenen siyasal özneler bakımından dışardan (ve yukardan ve belki de gönülsüz) bir destek (ya da köstek) sorunu değil, bir girişkenlik ve özendirme sorunudur. "Küçük yasal proje", "Büyük yasal proje"nin seçeneği değil, onun konjonktürel bir uğrağıdır.

3. Marksist solun birliği, her iki yasal projede de, burjuva demokrasiyle sınırlı olmayan batı demokrasisine, deyim yerindeyse "gerçek demokrasi"ye yönelik programatik istemler üzerinde yükselebilir. Çağdaş sosyalizm, kendini burjuva demokrasiyle sınırlandırmayan bir demokratizm olarak da tanımlanabilir ve çağdaş sosyal demokrasiyle arasındaki temel ayrım çizgisi de budur. Buna göre söz konusu programatik istemler, özgün bir sosyalist savaşım programına yol açacak ve örneğin "önce burjuva demokratik devrim, sonra sosyalist devrim" mantıksal fetişizmle bu fetişizmiyle kaynaklanan yersiz anlaşmazlıklar, böyle bir programla belki aşılabilecektir. Gerçekten de Türkiye gibi burjuva demokratik devrimler kervanına treni kaçırdıktan sonra, yani kapitalist dünya sisteminin emperyalizm aşamasında ve topal eşekle, yani demokrasiye nefes aldırma-

yan despotik bir devlet geleneği egemenliğinde katılan ülkelerde burjuva demokratik devrimlerin tamamlanması, her halde çağdaş sosyalist devrimlerin ilk görevlerinden biri olacaktır. Gerçeklikte Türkiye'nin, yalnız sosyalizm için değil, demokrasi için de yeni tip bir devlete gereksinimi var gibi görünmektedir. Marksist solun birliğine yönelik özgün bir sosyalist savaşım programı, arabayı atların önüne koşmak anlamına gelmeyecektir. Ayrıca böyle bir program çerçevesinde, kendini çağdaş sosyal demokrasinin ideolojik çekim alanına kaptırmayan, gene de Marksist kalmakta direnebilen liberal Marksistlerle devrimci Marksistler arasındaki eski sorunlar da belki yeni ve birleştirici çözüm biçimlerine kavuşturulabileceklerdir. Ancak Marksist solun birliğini mutlaka tüketici bir birlik, yani eski deyimle "ağyarını mani" olsa bile "efradını cami" bir birlik olarak da düşünmemek gerekir.

4. Yukarda bu sorunun da yanıtı kısmen verildi. Tamamlamak için şunları ekleyebilirim. Burjuva demokrasinin varlık ölçütlerinden biri de, batı demokrasisini burjuva demokrasiyle sınırlandırmayı kabul etmeyen yasal komünist partilerin varlığıdır. Dolasıyla yasal komünist partilerin varlığı, AT için de bir demokrasi ölçütü oluşturuyor. Türkiye'nin geleceğini AT'de görenler, ister istemez bunun duhuliye ücretini ödemeye razı olacaklardır. Gerçi bazı işbitiricilerimizin, bu tehlikeye karşı referandum silahını kurcalamaya başladıkları görülüyor. Ancak bunun çakaralmaz bir silah olduğu, AT'nin diktiği bu demokratik engelin, sonuçta "halkımız demokrasi istemiyor" anlamına gelecek bir bahaneyle aşılamayacağı her halde anlaşılacaktır. Kaldı ki Marksist sol için her şey, 141-142'nin kaldırılması ve TBKP'nin yasalaşmasıyla başlayacak değildir. 141-142'nin kaldırılması ve TBKP'nin yasallaşması, ancak Marksist solun yasal siyasal savaşımının da katkısıyla gerçekten demokratik birer kazanım anlamına geleceklerdir. 141-142'nin kaldırılması, TBKP'nin yasallaşması, çeşitli bahanelerle olsa olsa geciktirilebilir. Gerçi "Büyük yasal proje"nin gerçekleşmesi, devrimci Marksistlerin birleşme ve yasal partileşmesi, 141-142'nin kaldırılmasını, dolayısıyla TBKP'nin yasallaşmasını öngerektirir. Ama salt bu yasallaşmaya indirgenemez.

Metin ÇULHAOĞLU: Geniş Anlamda Marksist Akımların 'Birliği' Sorununu Örgütsel Birleşmeler Platformunda Ele Almak Sakıncalıdır

1. Sorunuza doyurucu bir yanıt verebilmek için önce sorunun kendisini sorgulamak gerekir, diye düşünüyorum. Türkiye sol hareketinin "sürekli bölünmeler ve parçalanmalarla malul oluşunu", 1980'e dek uzanan dönem açısından olağan buluyorum. Çünkü bu dönemece kadar Türkiye sol hareketinin keşfettiği, hep bilimsel sosyalizmin yerleşik ilkeleri olmuştur. Hepimiz biliyoruz: Keşif sürecinde, varılan her nokta, özne açısından dev bir önem taşır. Bilimsel sosyalizmin nabzının, tüm zamanlar için hep orada attığına inanılır. Böylece önce ipler gerilir, sonra kopar. Köprüler atılır ve insanlar yollarına yeni topluluklarla devam ederler. Doğaldır ve hayıflanmaya gerek yoktur. Türkiye solu açısından ilginç olan, başka deneylerde çok önceleri varılan temel dönemeçlerin bile bizde oldukça geç belirebilmesidir.

Peki, bu "keşif" süreci devam edecek midir? Bir anlamda evet. Türkiye sol hareketi artık, azçok belirginlik kazanmış (son 20-25 yılda keşfedilmiş) bir temelden hareketle, bu kez çağının ve ülkesinin hem birikmiş hem de "yeni"

bu kez çağının ve ülkesinin hem birikmiş hem de "yeni" gerçekliklerini kavramaya çalışacaktır. Böyle bir sürecin yeni bölünme ve ayrışma potansiyellerini hiç taşımadığını herhalde iddia edemeyiz.

O halde ne yapılabilir? Kanımca her tür bölünmeye deva iksir aramak yerine çeşitli ayrışma potansiyellerinin en verimli anlamda biçimleneceği yapıları oluşturmak gerekir. Bu, daha sonraki sorularınızın kapsamına giriyor.

Gene sorunuzda "ilk kez TBKP örneğiyle, Marksist solun ayrı akımlarının, partilerinin ilkeli bir birliği düşünülmeye başlandı" deniliyor. Eğer "marksist sol" kavramı geniş alınırsa, TKP ve TİP'in "ayrı akımlar" olduğunu düşünmüyorum. Dolayısı ile TKP ve TİP'in 10 yıllık bir süreç sonucunda birlik oluşturabilme başarısını en geniş anlamda marksist solun birliği için ölçüt almak aldatıcı olabilir. Geniş anlamda marksist akımların "birliği" sorununu örgütsel birleşmeler platformunda ele almak sakıncalıdır. Bu tür birlikler için başka platformların devreye sokulması yerinde olur.

2. İlk soruya verdiğim yanıtta, Türkiye sol hareketinin, ülkenin ve çağın "birikmiş" ve yeni gerçekliklerini keşfe koyulacağını, bunun da yeni ayrışmalar getirebileceğini söylemiştim.

Yalnızca bizde değil her yerde, marksizm tarihsel mirası ile günümüz arasında, "yeni" olma niteliği değişkenlik gösteren ilişkiler kuruluyor. Hemen söyleyeyim; böyle bir çabanın nesnel temelleri vardır ve bir zorunluluktur yapılmaya çalışılan. Ne var ki, nesnel temeller var diye önümüze gelen her "yeni" düşünceye çapka çıkarıp marksizm adına bağra basma zorunluluğu olduğuna inanmıyorum. Çağımızın sorunlarından hareketle yeni felsefeler, düşünceler, siyasal ve toplumsal projeler üretmekte herkes serbesttir. Ancak marksizm, bunların hepsinin isim babalığını yapmak zorunda değildir. Örneğin günümüzde, çeşitli global sorunların varlığından hareketle geliştirilen, üstelik uluslararası düzlemde savunulan tezlerden bir bölümünün, giderek marksist temellerin dışına düşmeye başladığını söylemek gerekir. Bu durumda "marksist sol" kavramı Türkiye çerçevesinde de bir açıklığa muhtaçtır. Somut politik hedefler, programlar, taktikler bir yana, çağımızın ve Türkiye'nin gerçekliğini temel sınıfsal dinamiklerin dışında görmeye yönelen eğilimlerin "marksist sol" kapsamına girip girmeyeceği tartışmalı bir konudur.

Gene de önemli açılımlar sağlamak mümkündür. Eninde sonunda kendi "sentez"imizi burada, Türkiye'de kuracağız. Marksist solun, uluslararası politikadaki güç ve denge ilişkilerini, sosyalist ülkelerin döneme özgü sorunlarını dikkate alan, ama bütünüyle bunların gölgesi altında kalmayan ve ülkedeki sınıfsal dinamiklerden yola çıkan bir çizgiyi yerleştirmesi bir hayal değildir. Bunun için, tek başına kişilikli olmak bile yetecektir. İşte bu gerçekleştiği taktirde hem çeşitli kesimler arasında çok daha sağlıklı ilişkiler kurulabilecek, hem de, daha önemlisi, ilişki içinde yeralanlara "marksist" demek mümkün olacaktır.

Bu konuda daha somut şeyler söyleyebilmem için, 3. sorunuza atlamam gerekiyor.

3. Biliyoruz: Bugün tüm dünyada marksizme ilişkin olarak yoğun tartışmalar yapılıyor. Bunlar, ilk soruda sözünü ettiğimiz türden, "temel ilkeleri keşfeden" tartışmalar değildir. Çok daha önemlidir: Bunlar, söz konusu ilkeleri bugünün

gerçeklikleri ışığında sorgulayan tartışmalardır. Bütün bu tartışmalar, henüz yeterli derinlikte olmamakla birlikte Türkiye'de de katılımcı bulmuştur.

Şimdi, en kritik nokta şuradadır: Bu tartışmalarda şu ya da bu yönde taraf olan kesimlerin kendi ilkeleri ve yorumları ışığında kendi yollarını takip etmeleri, ortak bir güç oluşturmanın hiçbir türüne yanaşmamaları, Türkiye sosyalist hareketinin bütünü açısından olumsuz sonuçlar verecektir. Ne var ki, "ortak" olduğuna inanılan birtakım ilkeler adına sol toplulukların kendi özel kimliklerini, ilkelerini vb. terketmeleri de aynı ölçüde olumsuzdur. Bunun "likidasyon" dışında tanımı olamaz. O halde ne yapılmalıdır?

Kanımca en doğrusu "denize" ulaşmadan önce bir "gölet" oluşturmaktır. Böyle bir göletin, özellikle günümüzün konjonktüründe çok çeşitli ve önemli işlevleri olacağına inanıyorum. Bir kere bu "gölet" ya da ortak güç, varlıkları ve önemleri inkar edilemeyecek olan, ancak daha gelişkin bir marksizme entegrasyonu zaman gerektiren hareketlenmelerle marksizmin kendisi arasında "sol" bir buluşma noktası yaratacaktır. İkincisi aynı güç, topluma, tek tek özel marksist yorumların kendi başlarına kuramayacakları bir köprü oluşturacaktır. Üçüncüsü, yeni keşiflerin daha sağlıklı ve kollektif olabilmesi ve çeşitli nedenlerle ayrı yerlere düşmüş kadroların yeniden harmanlanabilmesi açısından da kimi olanaklar ortaya çıkacaktır.

Açıkçası, böyle bir birliktelik içinde pek çok kesimin yeri olabilir. Elbette TBKP'nin de. Eğer TBKP'nin bizzat kendisinin oluştuğu birleşme süreci bu anlamdaki bir birlikteliğin perspektifleri içine yerleştiriliyorsa, yapılan iş elbette olumlu yorumlara lâyıktır. Ancak murad edilen, TBKP'nin bugünkü platformunda temsil bulan bir marksizm yorumuna "demokrasi" vb. tür gerekçeler adına iltihaklar sağlamaksa, bu basit bir yoldur ve kimse üzerinde etkili olamaz.

4. Bu sorunuzda "demokrasi savaşımı üzerinde olası etkileri" tartışılan "girişim" ile TBKP ve onun girişimleri mi, yoksa marksist solun geniş birliği girişimleri mi kastediliyor, tam çıkaramadım. Ancak hangisi olursa olsun, "demokrasi savaşımı" üzerinde elbette olumlu etkiler yaratacaktır. O kadar ki, belki de demokrasinin ötesinde başka "savaşımlar" da düşünülür hale gelecektir.

MARKSİZM VE İNSAN

Z.Aslan

Birçoklarının ileri sürdüğü gibi, marksizm yalnızca ekonomik bir doktrin değil, insanın ekonomik, sosyal ve ruhsal kurtuluşu yaratma sürecinde, kendi özgücünün kurtuluşu ve çok yönlü özgürce gerçekleşmesi için geliştirilmiş bir araçtır.

Marks, başından beri yaratıcı çalışmasını insana yöneltmiştir. "İnsanın aşağılandığı, köle olduğu, savunmasız ve değersiz olduğu tüm ilişkilerin yıkılmasını" öngören bir yasallığı ararken diyalektik ve tarihsel materyalizmin bilimsel temellerini kurmuştur. Onda temel problem insanın kurtuluşudur. Bunu, **Yahudi Sorunu Üstüne** adlı makalesinde açıkça görebiliriz: "...tüm kurtuluş -diyordu orada- insanlık dünyasının, insanca ilişkileri aynı insana geri vermesinde bulunmaktadır. Ne zaman ki, insan bilgi kazanır ve toplumsal bir güç olarak kendi güçlerini düzene sokar ve böylece toplumsal güç, politik güç biçiminde kendi kendinden uzaklaşmaz, ancak o zaman insanlığın kurtuluşu gerçekleşecektir."(1)

Buna benzer bir fikri Engels'de de görürüz: "...sırrın çözümü, üstelik en geniş anlamda çözümü bugün insandır ve bu sır bulunacaktır." "İnsan kendi kendini tanımak zorundadır, yaşamın tüm ilişkilerini ölçmeli, kendi özüyle uyumlu olarak onları değerlendirmeli, dünyayı gerçekten insancıl biçimde, kendi doğasının gerektirdiğine uygun olarak inşa etmelidir ve ancak o zaman, çağımızdaki sır çözüme ulaşacaktır."(2)

Marks'da, Engels de kapitalist toplumun incelenmesine onun insan doğasına uygun olmadığını göstermekle başlamışlardır. Marks **1844 Elyazmaları** adlı eserinde, insanın kendi ortamında ve kendi kendisine yabancılaşması sürecini derinlemesine incelemiştir.

Marks'ın insanın kurtuluşu için geliştirdiği doktrini anlamak için, onun, insanın özüne ilişkin yaptığı tanımı incelemek gerekir.

Marks, **Feurbach Üzerine Tezler**'de insanın özünü, onun "soyut fiziksel doğası

(1) K.Marks, F.Engels. **Toplu Eserler**, C.1, s.370
(2) agy., s.531

değil, sosyal niteliği" oluşturuyor diyor.[3] O'na göre, "tüm tarih insan doğasının sürekli değişime uğramasının tarihinden başka birşey değildir."[4]

Marks, insanın özünü, onun kendi özgün varoluşunda aramakta ve bunu da emekte (çalışmada) bulmaktadır. İnsan için, "üretim onun aktif türsel yaşamıdır. Üretim sayesinde (...) doğa onun eseri ve gerçekliği olarak ortaya çıkar."[5] İnsanı yaratan özellikle emektir ve özellikle emek içinde özgün insani nitelikler doğar ve gelişir. Marks'a göre emek, sadece bir yaşam aracı değildir, aynı zamanda insanın kendi kendini gerçekleştirme biçimidir. "İnsan gerçekten kendini bir insan türü olarak emekte hissetmeye başlar."[6] (Engels, bu süreci **Maymundan İnsana Geçişte Emeğin Rolü** adlı çalışmasında daha ayrıntılı bir biçimde inceler).

Emek ise, herşeyden önce, insanın doğa ile olan bir sosyal ilişkisidir Marks için. Yani insan, üretim sürecinde kendi hemcinsleri ile sadece bir ekonomik ilişki içinde olmayıp, duygusal, ruhsal, kültürel bir dizi ilişki gibi, çok yönlü sosyal ilişkiler içinde de bulunur ve bundan ötürü, "insan toplumunun" sosyal karakteri "insanın özü" kavramının içine zorunlu olarak girmektedir. İnsan ve toplum birbirinden ayrılmaz ve sadece toplumda, belirli sosyo-ekonomik toplum biçimlerinde insan, insan olarak gerçekleşir. "İnsan -diyor Marks- her zaman tüm sosyo-ekonomik toplum biçimlerinin özüdür. Fakat bu toplum biçimleri aynı zamanda onun gerçek evrenselliğini ve bu nedenle de ortak olanı ifade eder."[7] İnsanın bilinci ve zekası toplumsal bir ürün olarak doğmuştur ve sosyal varoluşuna göre ikincildir. Maddesel ve tinsel, özgün insancıl ihtiyaçlar bu temel üzerinde biçimlenir. Bunlar insanın özü ile de ilişkilidir ve tanımı içinde yer alır.

İnsanın, kendi sosyal özü içinde doğuşu ve biçimlenmesi "tüm sosyal ilişkilerin birliğinin gelişmesi"ni ifade eder. Yani Marks, sosyal ilişkiler içinde en önemli yeri alan üretim ilişkilerini mutlaklaştırmaz; şöyle ki, kişilerin tarihsel gelişiminde belirleyici olan üretim ilişkilerinin olgunlaşması diğer sosyal ilişkilerle bütünlük içinde oluşur. Bununla Marks, insanın içinde bulunduğu tüm ekonomik, politik, sosyo-kültürel, tinsel ilişkilerin mevcut üretim ilişkisiyle bir bütünlük içinde geliştiğini vurguluyor. Bu Marksist anlayış bugün, gerek ülkemizde, gerek dünyada insanlığın devamını garanti altına alacak ve ona insanca yaşama ve kendini geliştirme olanağı hazırlayacak yeni bir tip düşünce biçiminin, yepyeni bir anlayış ve sosyo-kültürel ilişkiler sisteminin kapitalizm koşullarında da oluşturulabileceğinin temelini vermektedir. Bir sosyo-ekonomik biçimden diğerine geçişte belirleyici olan üretim ilişkilerinin gelişmesi, tüm bu sosyal ilişkilerle bir bütünlük içinde yürür.

"İnsan -diye vurguluyor Marks- üretimin ve onun kalıcı sonucunun olduğu gibi, insanlık tarihinin de kalıcı önkoşuludur."[8] Bundan ötürü, insan doğasının giderek gelişmesi, zenginleşmesi gerçekleşir. İnsan, bir kişilik olarak maddi ve manevi eylem içinde, diğer kişilerle ilişkiler içinde, öğrenimini, eğitimini alır. İnsanlığın sosyo-kültü-

(3) agy., s.22, B.1
(4) K.Marks, **Felsefenin Sefaleti**, s.119
(5) K.Marks, **1844 Elyazmaları (Ekonomi-Politik ve Felsefi)**, s.117
(6) agy., s.117
(7) K.Marks, F.Engels, **Toplu Eserler**, C.1, s.241
(8) K.Marks, **Artı Değer Teorileri**, C.3, s.405

rel deneyimlerini, yaşama biçimini hazmederek bilincini, özbilincini geliştirir ve ahlaksal iyileşmesini sağlar.

Kişiliğin biçimlenmesi sürecinin karmaşık ve çelişkili bir karakter taşıdığını, karakteristik olarak da, bireyselliğin çok yönlü kendini gösterebildiğini belirtiyor Marks. Bununla ilgili olarak dikkatleri "kişilik olarak birey" ve "rastlantısal birey" arasındaki farka çekiyordu. Bu sonuncusunun (rastlantısal birey) "kişilik olarak gerçekleşme", özüne uygun düşen yaşam biçimini ve yaşamsal yeteneklerini, kapasitesini geliştirme olanağı, bir başka deyişle, gerçekten insanca yaşama olanağı yoktur. Bu sadece, "sosyal emeğin üretici potansiyelinin geniş alana yayılması ve insanın tam olarak gelişmesiyle garantiye alındığı"[9] bir toplum biçiminde olanaklıdır. Bu ise geleceğin toplumudur. Marks'a göre bu toplum biçimi "tüm kişiler için kendi insancıl doğasını, serbestçe geliştirme olanağının doğacağı, insanlarla ilişkisini koruyarak, ancak onların dışında yaşayabileceği yaşam koşullarını sunar."[10] Bu, maddi üretimin, insanın ona dolaysız katılımdan kurtulacak ölçüde yüksek düzeyde gelişmiş olduğu, gerçek "özgürlükler krallığı" olarak karakterize edilen bir topluma varmanın yollarını derinlemesine inceleyen Marks şöyle diyor: "Gerçekte özgürlük krallığı emeğin (çalışmanın) sadece bir gereksinimler ve dış amaçların bir dayatması olarak yapılmasının son bulduğu yerde başlar; aksi halde, eşyanın doğasına eşitlenmiş olur, gerçek maddi üretimin ötesine düşer (...) Sınırların öteki tarafında (zorunluluklar krallığı -Z.A.-) insan güçlerinin 'kendinde son' gibi sergilenmesi başlar; ancak, gerçek özgürlük krallığı ise sadece zorunluluk krallığını temel alarak kurulabilir."[11] O nedenle, geleceğin bu toplumu "insanın yüzyılıdır", yeni insanı sosyal gelişimin sonucu olarak yaratan yeni uygarlık, onun koşulu ve itici gücüdür. Yani diğer bir deyişle, "kendinde son"dur.

Görüldüğü gibi, Marks, komünist toplum üzerine fikirlerini geliştirirken hareket noktası olarak insanı almıştır. Komünist toplum, ekonomik kavramlarla tanımlanmamıştır. Bu yeni toplumun kuruculuğunda ekonomik dönüşümler ve yaptırımlar sadece birer araçtırlar. Bu araçların niteliği, uygulanış biçim ve yolları değişebilir, ancak değişmeyen tek şey tüm bu çabaların sonul amacının insanın ve insanlığın çok yönlü gelişmesi ve zenginleşmesini hedeflemesidir.

Bu anlayış bugün TBKP programında yeralan sosyalist ve komünist topluma ilişkin tanımlamaların da temelini teşkil eder. Yine günümüzde tanık olduğumuz sosyalist sistemdeki yenilenme hareketleri özünde, bir zamanlar uzaklaşılan Marks'ın bu anlayışına geri dönüşten başka birşey değildir. Nitekim, bir Sovyet yazarı perestroyka'yı "sosyalizmde var olan insancıl özü ona yeniden kazandırmaya yönelik hareketler" olarak tanımlarken bunu vurgulamış oluyor.

Öz ile fenomen arasındaki diyalektik ilişkinin de açıklayacağı gibi, sosyal faktörler, gözle görülür biçimde onun varoluşunun bir parçasını oluşturan biyolojik doğallığı da belirliyorlar; tabii açıktır ki, bunu o faktörlere indirgemiyoruz.

Marks, insanın var oluşunun ve gelişiminin biyolojik-doğal faktörlerine ve biyolo-

---

(9) K.Marks, F.Engels, **Seçme Eserler**, C.8, s.290
(10) K.Marks, F. Engels, **Toplu Eserler**, C.2, s.556
(11) K.Marks, **Kapital**, C.3, s.826-827

jik doğasına büyük değer biçiyor. Başlangıçta kullandığı "insanın doğası" kavramını daha sonra "gereksinimler ve içgüdüler toplamı" fikri ile tamamladı. *Kapital*'de dış doğa ile insanın kendi doğası arasındaki karşılıklı ilişkiyi, birincinin değişimiyle diğerinin de değişeceğine ilişkin tezini geliştirdi.[12] Marks, insanın bazı özgün özelliklerini, eğilimlerini (örneğin, arzu ve özlemlerini) aynı şekilde özgüçlerini de analiz ederek, sosyal ilişkilerin bir toplamı olarak insanın özünü, onun nesnelliğinin, etten kemikten yapılmış olmasının kavranmasına organik olarak bağlıyor. "İnsan"-diyor-en önce *doğanın bir varlığıdır.* Doğal varlık niteliğinde olmasından ötürü, *doğal güçlerle,* yaşamsal güçlerle donatılmıştır; aktif doğal bir varlıktır, bu güçler onda yetenek, kapasite olarak mevcuttur, eğilimler biçimindedir."[13]

Aynı zamanda Marks, insanda, biyolojik olanla sosyal olanın diyalektik birliğini gösterdi. Bu birliğin özü, biyolojik olanın sosyal olan tarafından değiştirilmesi ve dönüştürülmesinde yatıyor; insani olgular, kendilerini olduğu gibi gösteren doğal nesneler değillerdir. Bu, insanın biyolojik ihtiyaçlarına ilişkin olarak da böyledir. Bunların değişebilir karakteri, Marks'ın şunu söylemesine izin vermiştir: "...açlık açlıktır, fakat açlığın pişirilmiş bir etle, çatal bıçak kullanılarak yenilip bastırılması, etin çiğ olarak, eller ve tırnaklar kullanılarak yenmesinden farklıdır."[14] Bu diyalektik değişim ve dönüşüm daha geniş bir alanda, özgün olarak insanın varoluşunun biyolojik doğal faktörlerinden bahsettiğimiz zaman da geçerlidir. "İnsan -diyor Marks-doğadan beslenir; doğa onun gövdesi anlamına gelir; bununla ölmemek için, daimi bir süreci korumak zorundadır."[15] Ve daha ilerde, "toplum, doğa ile insanın özbirliğinin bütünleştiği yerdir" diye ilave ediyor.[16]

Bununla Marks, insan-doğa ve insan-toplum arasında çıkan global sorunların özünün ve anlamının kavranması için de bilimsel bir temel sağlıyor. Bugün evrensel boyuttaki sorunların ortaya çıkması insanın, kendi biyolojik yapısına indirgenemeyeceğini öngören marksist tezin bir kanıtıdır. Hızla gelişen teknoloji ve bilimle birlikte bir termonükleer savaş tehlikesi doğmuş, ekolojik, hammadde, enerji, demografik sorunlar derinleşmiş, emeğin ve günlük yaşamın yoğunlaşması, çevredeki kimyasal ve nükleer kirlenmelerin etkisiyle, insanın biyolojik, sosyal ve psikolojik yapısının bozulmasıyla, insanlığın geleceği büyük bir tehdit altına girmiştir. Bu nedenle, Marks'ın insanın özüne, toplumsal ve biyolojik-doğal varoluşuna ve bir birey olarak gelişimine ilişkin geliştirdiği tezler, bu global sorunların insancıl bir çözüme kavuşturulmasının ve bu alanda işçi sınıfının kazandığı yeni misyonun temelini oluşturmaktadır.

Marksizmin kurucuları, insanın özüne ilişkin sorunların yanısıra, bireyin yaşamının anlamı üzerinde de durmuşlardır. Marks ve Engels, altını çizerek şunları söylüyorlar: "Ondaki tüm değerlerin herbirini ve hepsini genel bir biçimde geliştirmek... tüm insanın misyonu, kaderi belirleyiciliğidir."[17] Bu, toplum aracılığı ile gerçekleştirilmiş bireyin yaşamının anlamıdır. Aynı zamanda prensip olarak, bu toplumun yaşamının anlamı ve bir bütün olarak insanlığın yaşamının anlamıdır; ki bu, ancak

(12) K.Marks, **Kapital**, C.1, s.139-140
(13) K.Marks, **1844 Elyazmaları**, s.201-202
(14) K.Marks, **Ekonomi Politiğin Eleştirisinin Temelleri**, (1857-1858 taslağı), C.1, s.31
(15) K.Marks, **1844 Elyazmaları**, s.115
(16) agy., s.149
(17) K.Marks, F.Engels, **Alman İdeolojisi**, s.339

tarihsel olarak değişik biçimlerde hangi dürtülerle doğrudan ortaya çıkmasına ve insanın gelişmesinin amaçlarına uygun düşüp düşmemesine bağlı olarak gerçekleşir. Bu açıdan Marks'ın şu gözleminin büyük önemi vardır: "Ricardo... üretimi üretim için istiyor ve iyi nedenlerle, Ricardo'nun duygusal sıradan karşıtlarının yaptığı gibi, üretimin kendi başına bir amaç olduğunu söylemek şunu unutmaktır: Üretim kendi başına, insanın üretici gücünün gelişiminden, başka deyişle, bir kendinde son olarak insanın doğasının zenginliğinin gelişmesinden kopmuş olarak hiçbir anlam taşımaz."(18)

Marks, bununla, birey-toplum ilişkilerindeki günümüz sorunlarının çözümü için de anahtar vermektedir. Marksizm, tüm çabaların sonul amacı olarak yaşayan somut insanın geliştirilmesini hedefler. Yaşayan, canlı insandan bağımsız, genel bir insanlık sadece soyutlamadır. Bu nedenle marksizm, sadece insanın sosyal özü ile sınırlı kalmamıştır. Böyle olsaydı, yeryüzünde yaşayan somut insandan çok uzaklaşılmış olurdu. Oysa Marks, tarihi çok canlı bir yaşam süren, düşünen, duyan, bazen acı çeken, aklın emrettiği ile kendi "doğası"nın eğilimleri arasındaki çelişkiyi üzerinde hisseden, içgüdüleri ile arzuları, bilinçleri ile bilinçaltıları arasında kalmış insanların eylemlerinin tarihi olarak görüyordu. Zira insan, emek ve üretim içinde, insan olarak kendini üretirken biyolojik yapısının ve sosyal koşullarının etkisiyle, bir yandan da kişi olarak kendini başka insanlardan ayıran bir farklılaşma sürecini başlatmış olur. Bu süreç, şahsiyetin, kişiliğin oluşma sürecidir. Toplumsal ilişkiler sistemi içinde insan bir kişilik olarak biçimlenmiş ve kişiliği tarihsel olarak zenginleşmiş ve gelişmiştir. Her bireyin içinde geliştiği ortam tektir, kendine özgüdür. Her insan fiziksel özellikleri, yetenekleri, duyguları, huyu ve davranış biçimiyle diğerlerinden ayrılır. Bu çok çeşitlilik, dünyamızdaki farklı kültür ve medeniyetlerin de kaynağını oluşturur. Bu gerçek, fikir üretimindeki çok çeşitliliğin de nesnel temelidir.

Marks'ın döneminden günümüze gelindiğinde insanlığın yaşamında yepyeni bir tarihsel durumun ortaya çıktığını görürüz: Bilimsel-teknik devrim ve bunun üretime doğrudan yansımasıyla gelişen olgular (bilgisayar ve robot kullanımıyla üretici güçlerin gelişmesindeki sıçrama, bundan azami ölçüde yararlanan kapitalizmin kendini yenileyerek yaşamını sürdürmeye devam etmesi); silah teknolojisinin geliştirilmesiyle oluşan yeni koşullar (nükleer ve kimyasal maddelerin kitlesel kırım araçları olarak geliştirilmesi, kıtalar arası füzeler, uzayın silahlandırılması için yapılan çalışmalar, vb.); global sorunların derinleşmesi (bugünkü toplumsal gelişme içinde, yaşadığımız doğanın tüm zenginliklerinin bilinçsizce yağma edilmesi ve canlı barındıramaz hale sokulması, atmosferin yapısının ve ekolojik dengenin bozulması, dünya nüfusunun büyük bir kesiminin açlığın pençesine düşmesi, hammadde kaynaklarının azalması, demografik sorunlar, toplum yaşamının yoğunluğundan kaynaklanan sosyal ve psikolojik sorunlar evrensel bir niteliğe bürünmüştür); tüm bu gelişmeler sonucu, sosyo-ekonomik yapıları farklı olsa da, ülkelerin ve halkların çıkarları ve kaderlerinin birbiriyle giderek daha fazla bağımlı hale gelmesi günümüze damgasını vuran olgulardır.

Görüldüğü gibi, insanın kurtuluşu sorunu hala çözülmesi gereken bir problem olarak ortadadır. Hem artık bu kurtuluş, insanın sadece bugününü değil, tüm geleceğini de içermektedir. "Herşey insan ve onun mutluluğu için" belgisi altında, Büyük Ekim

---

(18) K.Marks, **Artı-Değer Teorileri**, C.2, s.99

Devrimi ile başlatılan, ideal toplum düzenini kurma girişimi de henüz başarıya ulaşmamıştır. Bu nedenle global sorunların çözülmesi, kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, toplum yönetiminde bireylerin demokratik haklarının korunup geliştirilmesi, tüm çalışanlara çağdaş gelişmenin düzeyine uygun yaşam koşullarının garanti edilmesi, hem sosyalist, hem de kapitalist sistemlere sahip insanların hala ortak sorunları durumundadır.

Sonuç olarak söylemek gerekirse, Marks'ın temel tezleri, "insanın kurtuluşu" davasının bugünkü temsilcileri için hala en temel kılavuz niteliğindedir. Günümüz koşullarında sosyalist topluma geçişin hangi yollarda, nasıl ve ne biçimlerde gelişeceği, nasıl, hangi nitelik ve karakterde bir sosyalizmin amaçlandığı sorularına yanıt vermek, Marks'ın insan üzerine geliştirdiği bu temel tezler kavranmadan mümkün değildir.

AHLAK ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Akgün Şenler

İyi bir insan değil. Ama iyi bir devrimci, iyi bir sosyalist. Bu mümkün mü?

Kuşkusuz, siyah veya beyaz der gibi, kötü veya iyi demek her zaman o kadar kolay değil. Ama yine de "iyi insan" denildiğinde akla gelen bir dizi insancıl özellikler göz önüne alındığında, yukarıdaki soru düşünmeye değer bence. "Hayır" cevabı içinizden kopup gelse de, bu olumsuz cevabın ötesinde söylenecek pek fazla söz olmadığı görüşündeyseniz de, düşünmeye değer. Hiç değilse, iki nedenden dolayı düşünmeye değer.

Birincisi, geçmişte, "halkı örgütlemek, bilinçlendirmek, harekete geçirmek ve devrim yapmak" gibi, politik ve ideolojik yoğunluğu büyük olan "yüksek" hedeflerin yanında, ahlaksal özellikler çoğu kez geride kalırdı. "Büyük meseleler"le uğraşanların yanında konuyu açsanız, boş bir gevezelik, bir "din ve ahlak sohbeti" başlatmış gibi hissedebilirdiniz kendinizi. Öyle ya, devrimin ve sosyalizmin çıkarlarının yanında öteki konuların lafı mı olurdu!..

İş, okul, mahalle ve akraba çevresi içinde saygınlığı olmayan, bu çevrelerle ilişkilerinde büyük ölçüde "kendini bırakmış" olan kişilerin, çok sayıda gazete sattığı veya mitinglere çok kişi getirdiği için, ya da karşıt grupların fiziksel saldırıları karşısında güvenilecek bir militan olmasından dolayı, hak etmedikleri biçimde öne çıktıklarına çok tanık olmuşuzdur. Özellikle terörün yaygın olduğu dönemlerde, devrimci sol gençliğin önemli bir bölümü, mücadelelerinin temelinde yattığını söyledikleri ve dokunulmaz saydıkları ideolojik değerlerin üzerine düşünmeye pek zaman bulamamış, tüm ilgilerini şiddete, isterseniz devrimci şiddete vermişlerdi. Mantık şuydu: "Sınıf mücadelesinin (devrimin, halkın, vb.) çıkarına olan herşey doğrudur (iyidir, ahlaklıdır, vb.)." Bu mantık yalnızca kaba değil, aynı zamanda tehlikelidir de. Sınıf mücadelesinin, devrimin, halkın çıkarı, şu ya da bu eylemi gerçekleştiren kişinin, grubun veya partinin çıkarıyla özdeşleştirilmektedir. Ama sınıf mücadelesinin, devrimin, halkın çıkarı nedir, neredir, bunu kim belirleyecek soruları cevapsız kalmaktadır.

Bu tehlikeli mantık, hele hele iktidarı elinde tutuyorsa, çok daha kötü sonuçlar verebiliyor. Stalinizm bunun en belirgin örneklerinden biridir. Milyonlarca insanın katledilmesiyle sosyalizmin bağdaştırılabilmesi mümkün değildir.

Öte yandan hem devrimci, sosyalist olmak, hem de ahlaksal gerçeğe uzak olmak normal karşılanabilecek bir durum değildir. Savaşsız, sömürüsüz, baskısız bir toplum düzeni olan sosyalizmi kurma amacından daha ahlaksal, daha hümanist bir amaç olabilir mi? Marks, komünist formasyonu *"insanın, toplumsal bir insan, insancıl bir insan olarak kendisine dönmesi"* biçiminde nitcliyor, bu anlamda komünizmi *"pratik hümanizm"* olarak adlandırıyordu. Biz buna şunu ekleyelim: *Hiçbir yüce amaca, ona uygun olmayan araçlar ve yollarla varılamaz.*

İkincisi, *yalnızca kendi dünya görüşünden, hatta çoğu kez kendi partisinden olanlar için apayrı bir ahlak anlayışı yaratma çabası olumsuz sonuçlara yol açıyor.* (**Yeni Açılım'ın** 5. sayısında yayınlanan "Temel Değerlere Geri Dönüş" başlıklı yazısında Aleksandr Gelman bu soruna ciddi bir yaklaşımda bulunuyordu.) Genel ahlaki değerleri reddetme, yalnızca bir sınıfa, hatta belirli bir politik çevreye, bir partiye, bir akıma, vb. özgü bir ahlak oluşturma girişimi hem somut gerçeklikten, hem de mütevazilik ilkesinden uzaklaşmayı beraberinde getirerek, halktan kopma, soyutlanma gibi acı bir sonucu doğuruyor.

Bunun temelinde ne yatıyor? Sanırım bu, öznel faktörün her türlü zorluğu yenebileceği, tek başına nesnel gerçekliği değiştirebileceği, gerekli olanın yalnızca iradeli ve dinamik bir mücadele olduğundan yola çıkan anlayışın sonucudur. Devrimcilerin, Ekim Devrimi'nden bu yana içinde bulunduğu, kapitalizmi kısa sürede ortadan kaldırmanın mümkün olduğu yanılgısı, sonuçta tüm vurgunun öznel güçlere yapıldığı, devrimcilerin taşıdığı önemin abartıldığı bir ortam yaratmıştır. Dev görevlerle karşı karşıya kalan, ama, Lenin'in deyimiyle "denizde bir damla" olan devrimciler, bu farkı kapatma yolunda kendi önemlerinin olağanüstü fazla olduğu savıyla, var olan durumu çoğu kez görmezlikten gelmeye, onun yerine kendi çözümlerini ve amaçlarını koymaya başlamışlardır. Bu süreç içinde devrimciler, kendilerinin "en bilinçli, en ahlaklı, en özverili..." olduklarından hareketle, kendi dışındakilere tepeden bakmaya, onlara hep birşeyler öğretmeye, yol göstermeye alıştılar.

En bilinçli, en ahlaklı, en özverili kişilerin arasında devrimcilerin bulunmasının mümkün olmadığı gibi bir kanıda kuşkusuz değilim. Ama sorun bunun *verili bir durum olmadığıdır.* Partiye girmişsin, öyleyse sen en bilinçli, en ahlaklı, vb. olmuşsun! Bu, anlaşılması güç bir mantıktır. En bilinçli, en ileri olmak sürekli çaba isteyen, uğrunda hergün mücadele edilmesi gereken bir hedef olabilir. Partili olmak, bilinçte ve ahlaksal özelliklerde otomatik bir sıçrama kaydetmek demek değildir. Dolayısıyla, partili olmayıp da daha bilinçli, daha ahlaklı, daha özverili, vb. olmak pekala mümkündür. Dahası, partililerin böylesi partisizlerden öğreneceği çok şey vardır.

Belirtmek gerekir ki, şu ya da bu partiden veya partisiz, her türlü devrimci ve demokratik çevrelerin kendi aralarında oluşturacakları dostça ilişkilerin sağlamlığının güvencelerinden biri de kimsenin kimseye tepeden bakmaması, kendini öğretmen, ötekileri öğrenci olarak görmemesi olsa gerek. "Ben ancak kendi partimden olana 'yoldaş' derim, ötekiler ise en fazla 'arkadaş olabilirler" gibi kalıplarla, kendini başkalarından soyutlayan yaklaşımlar anlamsız ve zararlıdır.

Tarihteki başarılı ve başarısız tüm devrim ve ayaklanmalarda, halk yığınları sömürüye, zulme, adaletsizliğe karşı çıkarken, salt politik eylem gerçekleştirmiyor, aynı zamanda "iyi", "haklı", "adaletli", "onurlu" bir yaşam için, böylesi ahlaksal değerler uğrunda mücadele ediyorlardı. Şeyh Bedrettin ayaklanmasından Kurtuluş

savaşına, Spartaküs ayaklanmasından Fransız burjuva devrimine ve Ekim Devrimi'ne kadar, tüm bu tarihsel hareketlerde halklara itki vermiş olan genel ahlaki değerler bugün de geçerlidir.

Tersinden yaklaşırsak, örneğin, rüşvetçilik, dolandırıcılık, fuhuş, uyuşturucu madde kullanımı gibi pekçok sorun (ülkeden ülkeye yaygınlık düzeyleri ve bunlara karşı mücadelenin boyutları çok farklı olmasına karşın) tüm dünya halklarının reddettiği, ahlaksızlık olarak tanımlandığı olgulardır.

Dolayısıyla hem savunulan, hem de karşı çıkılan pekçok genel ahlaki değer vardır. İnsanı araç değil, amaç edinmiş olan sosyalizmde bu genel ahlaki değerlerin daha etkin kullanılması, ya da sosyalizm gibi hümanist bir toplum düzenini kurmayı amaçlayan devrimciler arasında bu değerlerin daha büyük önem taşıması ise son derece doğal bir durumdur.

Politika ve ahlak birbirine sımsıkı bağlıdır. Bazı durumlarda "politik olmak gerek" diyerek doğruyu söylememek, ya da söylediğinin tersini düşünmek veya yapmak politikayı ahlaksızlaştırmak anlamına gelir. "Politikacı" sözünün halk arasında "yalancı, ikiyüzlü" gibi bir anlamda kullanılması, özünde, ahlaktan arındırılmış bir politikacılığın yığın bilincindeki sonucunu göstermektedir.

Günümüzde politika ile ahlakın arasındaki ilişkide bir değişme söz konusu ise, bu, *politikada ahlakın rolünün artması* biçiminde gerçekleşmektedir. Sosyalist olsun, kapitalist olsun, pekçok ülkede açıklık isteminin güç kazanması bunun bir örneği olarak değerlendirilebilir sanırım.

Devrimcilerin ahlak ile politika arasındaki ilişkiye yaklaşımları, tarihsel gelişme içinde ahlakın küçümsenmesinden onun öneminin giderek daha iyi anlaşılmasına doğru gelişmektedir. SBKP MK'nin teorik yayın organı **Komunist** dergisinde yayınlanan bir yazıda (A.Guseynov; 1988/13), Sovyet toplumunun ahlak ile politika arasındaki ilişki üzerine yaklaşımının tarihsel gelişimi şöyle özetleniyor: "a) Ahlakın -proleter bir politikanın onu gereksiz bir hale getirdiği gerekçesiyle- reddedilmesi; b) ahlakın politikaya bağımlı kılınması; c) ahlakın politikadan -politikanın yanında yer alan ve ondan görece bağımsız bir kültürel biçim olarak- ayrılması; d) ahlakın, amaç belirleyen ve denetim sağlayan bir kurum olarak politikanın üzerine çıkarılması.''

Kuşkusuz, ahlakın artan öneminden söz ederken, onu politikanın yerine koyma, tüm ekonomik, sosyal, politik ve kültürel sorunların çözümünü ahlaksal ve psikolojik araçlarla arama gibi bir mutlaklaştırmaya gitmek de doğru olmayacaktır. Böyle bir hataya düşüldüğünde savaş tehlikesini körükleyeni, emeği sömüreni, bürokratı, teröristi vb. daha ahlaklı bir insan haline getirmek için çaba harcamanın yeterli olduğu sonucuna varmak mümkündür ki, böyle bir yaklaşım ahlaka kaldırabileceğinden fazla yük yüklemekten dolayı, yine sonuçta onu yeterince değerlendirememeyi gündeme getirebilir.

Herhalde, ahlakın ilginç bir özelliği de, onun yalnızca genel değil, aynı zamanda somut ve bireysel bir yapı sergilemesindedir. Ahlak bir yanıyla tarihsel olarak oluşmuş genel insani değerlere dayanmasına karşın, öteki yanıyla tek tek her bir insanın ruhsal gereksinimlerini ve kendini gerçekleştirme (realize etme) çabalarını yansıtmaktadır. Ahlaksal yükümlülükler ise hem bireyin yükümlülükleridir, hem de bireye karşı yükümlülüklerdir. Devlet ile yurttaş, ya da parti ile üye arasındaki ahlaksal ilişki ve

yükümlülüklerden söz ederken genellikle "iyi bir yurttaş", "iyi bir üye" üzerine yoğunlaşmak tercih ediliyor. Oysa bu, sorunun yalnızca bir yönü. Ya yurttaşına karşı "iyi bir devlet", üyesine karşı "iyi bir parti" olma yükümlülükleri?..

Sorun, kuşku yok ki, çok boyutlu. Ve bu sorunda ahlaksal istemlerle demokratik istemler içiçe geçiyor. Yurttaşın ve üyenin, devletin ve partisinin tüm işleyişini, sorunlarını, yöneticilerini yakından bilmesi, eleştirme, denetleme ve yönetime katılma hakkının güvence altına alınmış olması, eğer görüşleri azınlıkta kalıyorsa ezilmemesi, çeşitliliği gelişme kaynağı olarak gören bir anlayış temelinde saygıyla karşılanması... Bunlar politik yaşamda ve örgüt içinde demokrasinin gerekleri olduğu kadar, ahlaksal yükümlülüklerdir de. Toplumda ve örgütte adaletli, hümanist, kollektiflik, diyalog ve yardımlaşma temeline dayanan yapıcı bir ahlaksal atmosferin oluşturulması sürekli bir amaç olmalıdır.

Ahlakın ilginç bir başka özelliği de, varlığının çoğu kez farkedilmemesinde, ama yokluğunun hemen hissedilmesindedir. Çevremizdeki sıradan pekçok insanı düşünelim. Onların ne derece çalışkan, özverili, onurlu, dürüst ve vicdanlı olduklarını hangimiz, ne kadar farkedebiliyoruz? Ama bencillik, dedikoduculuk, yalancılık, acımasızlık vb. kısa sürede farkedilebiliyor. Olumlu ahlaki özelliklerin önemini düşünmeden, hiçbir şeyin ahlaka bağlı olmadığını iddia edebiliriz. Ancak olumsuz özelliklerle karşı karşıya kaldığımızda pekçok şeyin ahlaka bağlı olduğunu anlamak zor olmaz. Yanınızda bir insana haksızlık yapıldığında sesinizi çıkarmamayı deneyin. Ya da, bir üst göreve gelebilmek için bir süre her şeye göz yumma yolunu seçin. Ya da, kişisel veya grupsal çıkarlarınız yolunda bir başka kişiyi veya grubu zor durumda bırakacak bir komploya karışın. Ya da, "yüce" amaçlarınız uğrunda örgütünüzün üyelerinden ve halkınızdan gerçekleri saklayın, onlara yalan söyleyin. Ruhsal olarak çürümeye götüren bu adımları attıktan sonra, geri dönüp yeniden ahlaklı bir insan olmak, olanaksızdır demeyelim, olanaklıdır belki; ama bunun için eskisinden kat kat daha fazla çaba gerekecektir herhalde.

Yazının sonunda, A.Guseynov'un daha önce sözü geçen makalesinden bir bölüm aktarmak istiyorum. Şöyle diyor A.Guseynov:

"Ahlak üzerine düşünceler, bazı felsefecileri, ahlakın acımasız, insanlıkdışı olduğu sonucuna itti. Çünkü ahlak, etten kemikten somut insanları soyut ilkelere bağımlı kılmaya çalışmaktaydı. Bu sonucun hiçbir dayanağının olmadığını söylemek zordur. Gerçekten de ahlak, eğer yüce ve kesin ahlaksal yargılar göz önünde bulundurulursa, insandan belirli bir kutsallık istemektedir, onun olanaklarını aşan ve bu anlamda insanüstü nitelikte olan istemler ileri sürmektedir. Ahlakın mantığına göre, insan kişisel çıkarlarına ve koşulların baskısına karşın ahlaksal kurallara uymalıdır. Ahlak insandan büyük özveri istemektedir. Peki neden? Bu belirgin 'akıldışılığın' akılcı anlamını ortaya koyan bütün argümanları ele almayalım. Yalnızca, ahlaki katılığı tümüyle affettirdiğini düşündüğümüz bir nokta üzerinde durmakla yetinelim. Ahlakın kendine özgü yapısı, onun istemlerinin bireyler tarafından bilinçli ve gönüllü bir biçimde seçilip özümsenmesiyle kalmamasında, aynı zamanda her insanın veya insan topluluğunun (örneğin, partinin) bu istemleri herşeyden önce ve başlıca kendine yöneltmesindedir. Ahlak, kendi kendini suçlamayı gerektirmektedir. Bundan dolayı her türlü ahlaksal propaganda ve başkalarını kınamaya yatkınlık, ahlaktan uzaklaşmak, onun derinlemesine kişisel olan ölçüsünü bozmak demektir. *Gerçek ahlak, ahlak hocalığının bittiği yerde başlar.*"

MARKSİZM'İN ETKİSİ AZALACAK MI, ARTACAK MI?

Cavlı Çulfaz

Ağustos ayında iki büyük uluslararası bilim forumu oldu: Biri, Washington'da Siyasal Bilimler Dernekleri'nin Dünya Kongresi, öbürü İngiltere'nin Brighton kentinde Dünya Felsefe Kongresi...

İlkine ülkemizden katılan bilim adamı oldu mu, henüz bilmiyorum. İkincisine Hacettepe Üniversitesi'nden Sayın Yoanna Kucuradi'nin katıldığını, Kongre öncesi BBC'de kendisiyle yapılan söyleşiden çıkarıyorum.

Yine bilemiyorum, acaba bu uluslararası forumlarda sunulan tebliğlerin serpintileri ülkemize yansıdı mı?

Gönül istiyor ki, önce, sunulan yüzlerce tebliğden, en önemli bazılarını görebilelim. Olabildiğince geniş bir kamuoyuna yansıyabilsin bu tebliğlerin çevirileri. Çünkü insanlık zekâsının en yüce pırıltıları bu insanlar... Yıllardır üzerinde çalıştıkları zihin yordukları konuların bir özetini sunuyorlar bu forumlara... Başka bir deyişle, bilim adamı bayramlarına.

Diyorum ki, bizim kamuoyumuz da önce, bilebilsin bu tebliğlerin içeriklerini. Sonra tartışabilsin bilim adamlarımız bu tebliğlerde getirilen tezleri. Bu görüşler siyaset adamlarımıza da ulaşabilsin, siyasal ve sosyal bilimler öğrencilerine okutulsun, ayrıca bütün meraklıları izleyebilsin bu konuları. Tartışma kültürünün temelleri güçlenebilsin böylece.

Elbette kültürel alandaki kapsamlı girişimleri en verimli biçimde, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, kamu kültür kurumları gerçekleştirebilir. Zamanımızın ölçüleri çok daha büyüklerini gerektirir ya, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, 45 yıl gecikmeyle de olsa, Hasan Âli Yücel dönemindeki bir Tercüme Bürosu kadarı kurulsa, az kazanım mı olurdu?

YÖK'ten aldığı yaralar sarılabilirse, özerk üniversiteler bu tür çalışmaların doğal beşiği olabilirler. Üniversitelerin siyasal bilimler ve felsefe fakülteleri bu konuda önayak olmak için en elverişli bölümler olsa gerektir.

Diyeceksiniz ki, üniversite büyük darbeler yemiş. Liselerde zaten sade suya tirit olan felsefe dersleri seçimlik yapılmış. Otoriter rejimler bilime pek öyle gereksinim

duymazlar, duymamışlar ki...

Sosyal bilimlere engeli daha kaynağında devlet koyuyor. Otomatik tüfeklerle birlikte "sergilenen" kitaba karşı siyasal baskı, muazzam bir ekonomik engelleme, dolayısıyla bir korku, kuşku, önyargı oluşturulmuş. Bilimin doğal ortamı olan demokratik ilişkiler sistemini onarmadan, düşünce ve kanaat açıklama özgürlüğünü güvence altına almadan, bilime indirilen darbenin yaralarını sarmadan bu alanda büyük adımlar atılmasını beklemenin bir hayal olduğunu kestirebiliyoruz.

Ama ne olursa olsun, küçük de olsa, sınırlı da olsa, bir yerlerden başlayıp geliştirebilmeliyiz bu işi. Çağdaş sosyal bilimlerin bulgularını bilmeyen bir Türkiye ne kadar iç ve zihin karartıcıdır. Çağdaş bilimin sonuçlarından yararlanmayan bir Marksizm ise hiç düşünülemez. Bu bulgulara, bu sonuçlara dayanmadan sağlıklı bir siyaset yapamayız.

Dünyada; ABD, Avrupa ve Japonya'da sosyal bilimlerin geleneksel ve yeni dallarında neler tartışılıyor? Felsefede, sosyolojide, iktisatta, sosyal psikolojide, antropolojide, etnografide, dilbilimde, vb dünya üniversitelerinde, akademilerde, bilimsel yayınlarda neler ele alınıyor?

Her alanda ülkemize ilişkin özgül araştırmaların yanı sıra, sosyal bilimlerin çağdaş bulgularını yakından izlemek, bunları ülkemize aktarabilmek, tartışabilecek bir ortam yaratabilmek muazzam çaplı bir iştir ve canalıcı bir öneme sahiptir.

Çünkü bilimle birlikte soluk almadan yapılan siyaset kördüğüşünden başka bir sonuç vermez. Zamanında sosyal bilimler içinde bir devrim olan Marksizm'i ise, bilimin uzağında bırakmak neyle açıklanabilir?

Bundan ötürü, sol olarak, en nitelikli emek olan zihni faaliyete hak ettiği değeri artık verebilmeliyiz, değil mi? Hangi görüşten olursa olsun, bilim adamları arasında, aydınlar arasında tartışma, işbirliği ve dayanışmayı özendirelim, pekiştirelim. Yayın organlarımızın sayfalarını bilim adamlarına daha çok açalım. Bu alanda Marksist solun, özellikle Marksist bilim adamlarımızın bütün aydınları bir araya getirmede katalizör bir rol oynayacağı kanısındayız.

Marksist olsun, olmasın, bilim adamlarının bir araya gelmesinin, ülkemizde genel demokratik, genel insani düşünceyi çok yönlü ilerletip derinleştirebileceğine inanıyoruz.

Sosyal Bilimlerde Devrim

Marksizm'in doğuşu, en başta felsefede devrimci bir dönüşüm olmuştur. Bu dönüşüm yalnız felsefeyle sınırlı kalmamıştır. Marksizm, daha sonra ekonomi politikte, siyaset teorisinde ve genel olarak sosyal bilimlerde bir devrim yaratmıştır. Marksizm, sosyal bilimlerin *çerçevesi* içinde bir devrim, aynı zamanda bu bilimlerin doruğudur. En eski Doğu'dan, Kadim Yunan'dan gelip Aydınlanma Çağı'na uzanan genel insanlık düşüncesinin eleştirel tarzda özümsenmesi, ileri doğru geliştirilmesidir. Marks, Engels ve Lenin'in yaptıkları bunun somut örnekleridir. Onlar gerek kendilerinden önceki, gerekse zamanlarının bütün bilimsel yapıtlarından geniş ölçüde yararlanmışlar, onları eleştirel bir süzgeçten geçirip kendi düşünce sistemleriyle bütünleştirmişlerdir. Örneğin Hegel'in diyalektiği Marks'ın düşüncesinin, İngiliz liberali

Hobson'un emperyalizm teorisi Lenin'in düşüncesinin organik birer parçası olmuştur.

Öncülleri ve çağdaşlarından soyutlanmış, onların dışında, havada, apayrı, her şeyiyle bambaşka, katıksız, saf bir Marksizm söz konusu olamaz. Hatırlanacak olursa, Marks ve Engels; her zaman Hegel'den, Feuerbach'tan, Adam Smith ve Ricardo'dan, St.Simon, Fourier ve Owen'den övgüyle söz etmişlerdir yapıtlarında.

Teorik ve İdeolojik Bir Hoşgörüsüzlük

Ama özellikle 1930'larda ve uzun "soğuk savaş" yıllarında iki dünya sistemi arasında karşılıklı bir teorik ve ideolojik hoşgörüsüzlük, hep kendine yontucu bir tekyanlılık egemen olmuştur. Stalin ve yakın çevresinin Marksizm'i keyfi biçimde, askeri bir elkitabı düzeyine düşürmesi, değişik düşünceyi kaynağında kesmesi, teorik gelişmeyi dondurmuştur.

Oysa hatırlarsak, Lenin, "Halkın nabzını tut, ruh halini anla" diyor, "sosyoloji"-nin önemini vurguluyordu. Ancak Lenin'i izleyen dönemde, insan etmeni önemsenmediği için, halkın nabzının nasıl attığı görmezden gelindi. Toplumsal ruh halini ölçmenin önemli araçlarından biri durumuna gelecek olan kamuoyu araştırmaları sosyalist ülkelerde değil, kapitalist ülkelerde başladı, 1920'li yılların sonlarında sosyoloji "sahte burjuva bilimi" ilan edildi. Bundan ötürü, bugün baktığımızda, dünya sosyoloji sözlüğündeki kavram ve kategorilerin hemen hepsinin kapitalist ülkelerdeki bilim adamları tarafından geliştirildiğini görüyoruz. Örneğin, "sosyal statü, sosyal katmanlaşma, kentleşme, sosyal rol, sosyal alışkanlık, elit, vb." gibi kavramlar bunlar arasındadır.

İdeoloji ve Dünya Görüşü

Uzun dogmatizm ve durgunluk yıllarından sonra şimdi Marksizm yeni bir canlılıkla etkisini göstermeye başlıyor. İndirgendiği tek-boyutluluktan kurtulup, çok yönlü, çok boyutlu geniş bir bakış açısına yeniden kavuşmaya koyuluyor. Bunu yaparken, olguların ve gelişmelerin bütün değişkenlerini ve çok-çeşitliliğini göz önüne almaya çalışıyor. Marksizm bunu yaparken, dışındaki düşünce sistemlerinden kendini ayıranı değil, birleştireni, genel insanlık değerlerini vurgulayarak öne çıkıyor.

Bilindiği gibi, Marksizm'in ana düşüncesi, bütün insanlığın uygarlık perspektifidir. Buna göre, özgür emek, insanlığı yoksulluktan, sınıfsal sömürüden, devletler ve uluslar arasındaki uzlaşmaz çelişkilerden kurtaracaktır. Böyle bir perspektif taşıyan Marksizm, ilk bakışta bir sınıfın ideolojisi olarak gözükse de, yalnızca bir sınıfa özgü bir dünya görüşü değildir. Marksizm, bu açıdan, genel insani bir zorunluluk, insanın ve insanlığın gelişme teorisidir. Marksizm; biçimi, yürütülüşü, tarzı, bir ölçüde taşıyıcıları değişse de, tarihin "motor"u olarak kalan sınıf mücadelesi ile bütün insan uygarlığının ilerlemesi arasındaki karşılıklı bağ ve etkileşimi arama ve uyumlaştırma gibi çetin bir ödevi üzerine almıştır. Bu konu, basit değil çok karmaşık, çok yönlü, çok değişkenli bir konu, deyim uygunsa, çok bilinmeyenli bir denklemdir.

Tarihsel deneyim, bu görevin çözümünün de basit olmayıp sayısız etmen ve değişkeni içerecek genişlikte karmaşık bir ilişkiler ağı sonucu gerçekleşebileceğinin ipuçlarını yeterince veriyor.

İdeolojik Mücadelenin Keskinleşmesi mi, Düşüncelerin Diyaloğu mu?

Yine dünya ölçüsündeki bu gelişmeler içinde ve tek tek ülkeler çerçevesinde şöyle sorular ortaya çıkıyor:

Gelişme eğilimlerinin çok değişik biçim ve yollar izleyebileceğini varsayıyorsak, Marksizm ile Marksizm dışı ideolojiler arasındaki çatışma eski tarzda sürebilir mi? Yoksa evrensel birlik noktalarını öne çıkarıp, buradan çözüm yolları aramak gerekmiyor mu? Birlik noktaları doğrultusunda ayrılan yerlerin nereleri olduğunu insanlar daha kolay görmeyecek ve buradan Marksist çözüm yolları daha güçlü olarak çıkmayacak mı?

Bu durumda ağır basan eğilim, düşüncelerin sert çatışması olarak kalmakta devam mı edecek, yoksa gelişme, değişik ve karşıt düşüncelerin diyalogu yoluyla mı olacak?

Yakın ve karşıt düşünce sistemleriyle ortak noktalarımızın öne çıkarılması, "ideolojik geçişme" tehlikesi mi taşıyor, yoksa yeni tarz yaklaşım, Marksist teorinin genel insanlık ve genel demokratik düşünce üzerindeki etki ve konumlarının güçlenmesini mi getirecek?

Demokrasi de içinde, sınıfsal bakımdan yansız, nesnel süreçler ön plana çıkıyor. Hangi sistem, hangi sınıf daha yaygın ve derin bir demokratik ilişkiler düzeni gerçekleştirecek? Bilimsel-teknik ilerlemeye, üretici güçlerin gelişmesine, toplumsal yapı ve yönetimlerin rasyonelleşmesine hangi sistem, hangi sınıf daha etkin katkıda bulunacak? Çevre korumada, barışı sürdürmede, kalıcı kılmada hangi sınıf, hangi sistem daha aktif olacak? Toplumsal ahlak gibi genel değerlerin çözümüne hangi güçlerin katkısı daha büyük olacak? İşte sınıfsal ve ideolojik mücadele, böyle bir fonun gerisinde, eskisinden farklı yeni biçimlere bürünerek sürüyor, diye düşünüyoruz.

"Kendi Suyunda Kaynamamak"

Sınıf mücadelesi alanında eski tarzlara saplanıp kalmamak, yaşamın gelişmesine uygun biçimleri bulmak durumundayız. Federal Almanya ve İngiltere'den bir örnek verelim. Buralarda kömür ocaklarının önemli bir bölümü kapanıyor. Bilimsel-teknik gelişme, başka enerji kaynaklarının bulunması, çevre koruma, vb. gibi gelişme ve gereksinimler sonucu, alışageldiğimiz sanayi dallarının üretim içindeki payı azalıyor... Bu durumda yapılacak olan nedir? İlle de sanki işçiler oralarda çalışmayı çok istiyorlarmış gibi kömür ocaklarına sahip çıkmak, buraların kapatılmasını kesinkes engellemeye çalışmak mıdır? Hayır, maden ocaklarında sürgit çalışmayı isteyen biz olamayız. Burada istemimizin şöyle olması daha doğal ve akılcı değil midir? "Evet, kömür ocaklarının kapatılmasına itiraz etmeyiz. Ama bu ocaklarda çalışanların işsiz kalmayacakları, kazanımlarının gerilemeyeceği koşullar sağlanmalıdır. Ocakların kapatılması belirli bir plana bağlanmalı, ocağın tasfiyesi belirli bir zaman yelpazesine yayılmalıdır. Çalışanlara eskişinden kötü olmayan yeni iş alanları sağlanmalıdır. Kömür ve maden ocağı işçilerine, nitelik ve becerilerini geliştirecek olanaklar, sendika, işveren ve devlet tarafından sağlanmalıdır."

Herhalde buna benzer, bu doğrultuda bir anlayış, mücadelenin yeni koşullarına uygun olacaktır. Önemli olan, bir ve eski kalıba saplanıp kalmama, alışılagelmiş bir anlayışın zihin tembelliği içine düşmemektir.

Lenin, "kendi suyumuzla kaynamamalıyız" diyordu. Yani dışımızdakilerin yarat-

tıkları yetmiyormuş gibi, bir de kendi yarattığımız dertlerin, sıkıntıların ızdırabını çekmemeliyiz. Kendi aldığımız kararın ille de değişmez diye tutsağı olamayız herhalde. Alıştığımız davranış tarzlarına, "eskiden öyle gördük" diye saplanıp kalamayız.

Evet, klasik sanayi dallarında çalışanların sayısı dünyada azalıyor. Buradan bazıları "elveda, proletarya!" sonucunu çıkarıp bayram ediyor. Çalışan insanlar yitip gitmiyor ya. Fabrikalarda çalışanların sayısı azalsa da, bürolarda, hizmet alanında, bilimsel-teknik alanda, enformasyon alanında çalışanların sayısı artıyor. Yeni koşulları inceleyip, yaşamın getirdiği değişmelere, emekçilerin yararına en uygun, en etkin tarz ve biçimleri arayıp bulmaya çalışacağız.

İşçi hareketi olarak bitmez tükenmez bir merakla, dindirilmez bir susuzlukla yeniyi ve gelişeni arayacağız. Mücadelemizi yeni koşullara uyarlayacağız.

Evet, dünya ölçüsünde baktığımızda, iki toplumsal sistemin yanyana yaşaması temelinde tek bir genel insanlık düşüncesi gitgide gelişiyor. Bu düşüncede ağır basan, etkisini daha çok gösteren, ikisi de kendisini durmadan yenileyen, birbirlerinden olumlu yanları almayı ihmal etmeyen hangi dünya görüşü olacak?

Sovyet bilim adamı Vladimir Vernadski (1863-1945) 1930'larda, insanın nesnel evrim yasallıklarından söz ederken biyosfer, sosyosfer ve teknosfer'den *noosfer*'e, yani akıl alanına, manevi olgunluk, yaratıcılık, fiziksel ve ahlaksal özyetkinleşme alanına geçileceğini belirtiyordu. Vernadski, tek bir bütün olan insanlığın akıl alanında gitgide birleşeceğini, akıl alanının Marks ve Engels'in bilimsel çalışmasının temeli olduğunu vurguluyordu.

Gelişmeler gösteriyor ki, genel kültürel birikim temelinde, bilim, eğitim, kültür gibi evrensel değerlerin ilerlemesi doğrultusunda, insanlığın kollektif bilincinin öğeleri gitgide güçleniyor.

Marksizm'in, doğuşunda bir sınıfın ideolojisi olmakla birlikte, bütün insanlığın uygarlık perspektifi olduğunu belirttik. Şimdi yeni koşullarda genel insanlık ideali ve değerlerinin yaratılmasında Marksizm'in teorik ve ideolojik etkisini artırmak için çok kapsamlı bir zihni çaba gerekiyor. Bu zihni çalışmada bilim adamlarından sıradan emekçilere kadar şu ya da bu ölçüde herkesin zihni katkısı olacaktır. Bu zihni faaliyeti, çeşitliliği içinde harekete geçirip bir kanala akıtmak büyük önem taşıyor.

Bu amaçla, sol düşüncenin değişik bütün tonlarıyla yakın bir eylem birliği ve sürekli görüş alışverişi gerekiyor. Eskisi gibi önyargılarla karışık suçlamaları bir yana bırakıp, yakın işbirliğine girmekte sayılamayacak yararlar var. Komünistler, sosyal demokratlar ve sol radikal görüşlerin, toplumsal düşünce üzerinde belirleyici etkiye sahip olmaları için bütün potansiyel vardır. Şimdi bu olanakları birlikte kullanmaya çalışmak etkili olacaktır, kanısındayız.

İdeolojik alanda daha karmaşık bir sorun, ana sınıf karşıtımız olan burjuva ideolojisiyle dünya ölçüsünde nasıl bir görüş alışverişi içinde olunacağıdır. Burada birçok engel var. Ülkemizde bu engeller daha da büyük gözüküyor. Belirli değişmeler gözleniyor, ama katı önyargılar, geçmişin ağır izleri varlığını henüz sürdürüyor.

Ama bunun yanı sıra, şöyle bir soru da ortaya çıkıyor: Burjuva ideolojisine özgü, onda içkin olan antikomünizm, uygun bir teorik mücadelenin sınırları içinde tutulabilecek mi? Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin perestroyka ve açıklık anlayışı anti-

komünizmin sinirsel merkezi olan antisovyetizme güçlü bir darbe indirdi. Ülkemizde de yasal bir Komünist Partisi'nin kaba antikomünizmi önemli ölçüde geriletceğinin güçlü belirtilerini, Kutlu ile Sargın'ın ülkeye dönüşlerinden sonra daha kolayca görebiliyoruz.

Herhalde her iki sistemin de katkıda bulunacağı genel insanlık düşüncesinde despotluğun, ahlaksal ve kültürel yozlaşma, bencillik, milliyetçilik ve kişiye tapınmanın yeri olmayacaktır. Hümanizm, barış, demokrasi, ekoloji ve kültür bu düşüncenin genel çerçevesini oluşturacağa benzediğine ve bunlarsız bir Marksizm düşünülemeyeceğine göre, inanıyoruz ki, Marksizm'in genel insanlık düşüncesi üzerindeki etkisinin artması için bütün göstergeler vardır.

Kimlere karşı olduğumuzdan, yani "anti"lerden çok, neleri savunduğumuzu temel alan, çoğunluğunu emekçilerin oluşturduğu genel insani ve evrensel değerleri öne koyan, kendini yenileyen Marksist düşüncenin uygarlığın bundan sonraki gelişmesinde belirleyici etkide bulunacağına kuşku duymuyoruz. Ülkemizde genel demokratik ve insancıl düşüncenin gelişmesinde Marksist sol olarak hepimize yapıcı bir diyalog içinde büyük bir zihni çaba gösterme ödevi düşüyor diye düşünüyoruz.

"REDDEDİLEN MARKSİZM-LENİNİZM" Mİ, ÖNERİLEN MARKSİZM-LENİNİZM Mİ?

Ayşe Güler

TBKP Programı, yalnızca bu program değil, bu programda yer alan-almayan birçok yeni fikir ülkemizde sol güçler arasında yoğun bir biçimde tartışılmaya başlandı. Bu tartışmalara katılıp **Yeni Çözüm** dergisinin Eylül 1988 sayısındaki, Sezgin Temel arkadaşın "TBKP Program Taslağı ve Reddedilen Marksizm-Leninizm" başlıklı yazısı üzerine görüşlerimi belirtmek istiyorum.

"Bizim 'Barış ve Demokratik Yenilenme Programı'nı ele alıp ML öğretinin hakemliğinde tartışmamız hem boş bir çaba olur, hem de ML'e saygısızlık" (s.40) demesine karşın, Sezgin arkadaş TBKP Programı üzerine 11 sayfalık bir eleştiri kaleme almış. Ama TBKP'yi Menşeviklerle eşitleyip, Lenin'in onlara karşı kullandığı sözleri, bu arada "liberal fahişe" sözcüğünü, Marks'ın **18.Brumaire** adlı yapıtından "borazan" sözcüğünü ödünç alıp TBKP'ye karşı kullanıyor. Marksizm-Leninizme saygı bu olmasa gerek!..

Öte yandan yazıda, "Marks'ın lafızlarıyla yapılan savunma, Program Taslağı'nın tümüyle ve TBKP'nin pratik çizgisiyle açık bir çelişki halindedir" (s.33) denmekte. Ancak, TBKP'nin kullandığı Marks'ın hangi sözünün program ile ve partinin eylemiyle nerede ve niçin çeliştiği kanıtlanmıyor. Bu açıdan bu suçlama ikna edici değildir.

Yeni Çözüm dergisinde yer alan yazıda "tarihin çöplüğüne atmak" (s.42) gibi, "bir tekme ile batağın dibine yollamak" (s.43) gibi sözcükler çok sık geçiyor. Ben bu sözleri yeni fikirlere, yeni yaklaşımlara karşı duyulan tepkinin, yeni görüşlerin sarstığı düşünce yapısından doğan hırçınlığın doğal bir sonucu olarak görüyorum. Sol içindeki tartışma süreci ilerledikçe, bu düzeydeki tartışma durumlarının geçiciliğinin önemi daha da ortaya çıkacak.

"Reformist" mi?

Sezgin arkadaş, eleştiri yazısının bütün bölümlerini önemli bir suçlamaya dayandırmakta: "TBKP eşittir reformizm"! TBKP'yi oluşturan politik akımların hiçbir yeni şey söylemediklerini kanıtlamaya çalışırken de, TBKP'nin toplumsal yaşamın

alanlarını içeren somut politikalarını eleştirirken de, devrim üzerine kendi önerilerini getirirken de hep aynı suçlamaya tanık oluyoruz.

Kuşkusuz bu durum, hele hele suçlamaların pek hoş olmayan sözlerle yapıldığı da dikkate alınırsa, birbirimizi anlamamızı, birbirimizden öğrenmemizi güçleştiriyor.

Öncelikle, reformlar ile devrim arasındaki sınırın ölü değil, canlı olduğu, bu ilişkiyi her somut durumda yakalamak gerektiği konusundaki Marksist-Leninist yaklaşım gözardı edilmemeli bence.

Soruyu şöyle de sorabiliriz: TBKP Programında öngörülen reformlar gerici güçlerin mi, yoksa emekçilerin mi çıkarlarına yanıt veriyor? Mevcut rejimi korumaya mı hizmet ediyor, yoksa değiştirmeye mi?

Bu arada şunu da belirtmek istiyorum. Bence reform ile reformizm aynı şeyler değildir. Reformizm, devrimi reformlarda eritmektir. Buna karşılık, reformları inkar etmek anarşizmdir.

TBKP Programı'ndaki mücadele hedeflerini küçümseyenler, bence, bu hedefler ne kadar yaşama geçerse, sol güçler olarak buna ne kadar katkıda bulunursak, işçi ve öteki emekçilerin daha ileri hedefler için mücadele olanaklarının artacağını, işçi sınıfının toplumdaki etkisinin büyüyeceğini dikkate almıyorlar. Günlük mücadeleler kağıt üzerinde, yapay bir biçimde devrimci iktidar amacına "bağlandığı"nda devrim de, sosyalizm de yakına gelmiş olmuyor. Aynı şekilde TBKP Programı'nda gerçekçi hedeflerin sıralanması nedeniyle de devrim, sosyalizm uzaklaşmış olmuyor.

Asıl "bağlanma" hayatın içinde gerçekleşecektir. Gerçek yaşamda demokrasi mücadelesini sosyalizm mücadelesine, reform için mücadeleyi devrim için mücadeleye bağlayacak olan işçi sınıfıdır, emekçi halktır, onun faaliyetleridir. Sorun, işçi sınıfının, öteki emekçilerin, aydınların sosyalizmi amaçlayan kesimlerinin öteki kesimleri sosyalizm için mücadeleye kazanabilmesidir. Bunu gerçekleştirecek bir devrimci iktidar alternatifini oluşturabilmesidir. Ancak bu olduğu zaman, sözü edilen "bağlama" işlevi yerine gelebilir.

İkincisi, Sezgin Temel arkadaş TBKP Programı'nı eleştirirken, şu noktayı gözden kaçırıyor: TBKP, başlayan ya da başlamak üzere olan bir devrime nasıl müdahale ederiz, bu devrimde nasıl bir politika izleriz sorusu üzerine bir program yapmamıştır. TBKP, bugün var olan koşullarda devrimci bir durumun bulunmadığından ve yakın bir gelecekte de oluşamayacağı noktasından yola çıkarak, bir politik stratejiyi oluşturmuştur. Eğer devrimci bir durum var olsaydı ve TBKP Programı'nı bu koşullarda yapmış olsaydı, o zaman Sezgin Tezel arkadaşın "reformist" eleştirisi haklılık kazanırdı.

Peki, bugün devrimci bir durum var mıdır?

"Vardır" diyen dostlar, bunu nesnel verilerle kanıtlamalıdır. Ama bu yetmez. İşçi sınıfının politik ve sendikal örgütlenme düzeyinin, sınıf bilincinin, mücadele azminin ve kararlılığının, öteki emekçi kesimlerle bağlaşıklık derecesinin egemen güçleri yenilgiye uğratacak düzeye ulaştığı ya da ulaşmak üzere olduğu da kanıtlanmalıdır. Bu da yetmez. Uluslararası güçler oranının ülkemizdeki izdüşümünün devrimci bir iktidara yönelmeye elverişli olduğu da gösterilmelidir. Hatır için değil, devrim teorisinin gereği olarak...

Bunlar yapılmadığı sürece, ileri sürülen suçlamaların hiçbir temeli yoktur. Başvurulan Lenin alıntıları da kanıtlayıcı bir yan taşımıyor. Çünkü Sezgin arkadaşın Lenin'den yaptığı alıntıların tümü, Lenin'in, Rusya'da patlak veren *devrim sürecinde* nasıl bir politika izlenmesi gerektiğine ilişkin görüşler getirdiği bir döneme aittir. O günkü somut durumun somut tahliline dayanmaktadır.

TBKP ise 1905, 1917 Rusya'sında değil, 1988 Türkiyesi'nde mücadele veriyor. Bu mücadelelerin aynı ya da benzer koşullarda verildiğini varsaymak acaba Marksizm-Leninizme ne kadar uygundur?..

Politik stratejinin devrim stratejisiyle eşanlamlı olarak kullanılması, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Avrupa ülkesinde devrimci durumun oluşması koşullarında yaygınlık kazandı. Böylesi ortak tarihsel koşulların belirlediği bir ortamda genelleştirilmiş tarihsel şemalar yapıldı. Daha sonra öngörüler gerçekleşmedi. Bu durumda bizzat Lenin'in kendisi Komintern'in 3. Kongresi'nde, devrimci güçlerin kapitalizmin görece istikrarlı bir gelişme dönemine girdiği koşullarda yeni politik stratejiler geliştirmeleri gerektiği üzerinde durmuştur.

Politik strateji, politik sınıf mücadelesinin uzun erimli yönetimi için gerek duyulan bir yönelimdir ve bu mücadelenin her aşaması için bir politik strateji gereklidir. Sosyalizme giden mücadelenin her aşaması bir devrim ya da devrimci durumla belirlenmediği için (hayat bunu böyle kanıtladı), devrimci olmayan bir durumda nasıl bir politik strateji izlenecektir? Sezgin Temel arkadaş, her durumda devrim stratejilerinin yapılmasının "en doğru tutum" olduğunu söylüyor. Ben buna katılmıyorum. Nesnel durumun devrime elvermediği koşullarda devrimcilerin devrim programları yapmaları, özünde programsız kalmaları demektir. Bence, devrimci olmayan koşullarda yapılması gereken, devrimi hazırlama programlarıdır. TBKP de böyle yapmıştır.

Üstelik TBKP Programı'nın bütünü okunduğunda, (yani yalnızca alternatif öneriler değil, sosyalizm bölümü de okunduğunda), bu partinin işçi sınıfının bilinç düzeyini, toplumdaki gücünü ve mücadele yeteneğini geliştirmeyi, onu yarınki pratik görevlere hazırlamayı öngördüğü kolaylıkla anlaşılıyor.

Dahası, TBKP Programı, oligarşinin otoriter bir rejim içinde ve halkın belli bir kesiminin onayını alarak egemenliğini sürdürme ve bu koşulları kalıcılaştırma oyununun nasıl bozulabileceğine de yanıt getirmektedir. Yıllardır ülkemizde, derece farklarıyla da olsa, sol güçlerin çoğunluğunun düştüğü yanılgı, zaman zaman keskinleşen sosyal ve politik istikrarsızlıkları "devrimci durum" sanmak oldu. Ne ki, gerek bu süreçlerden gericiliğin güçlenerek çıkması, gerekse bu süreçlerde solda var olan politik programlarının hiç birinin ya da bunların birinin bir maddesinin bile milyonları harekete geçirememiş olması, politik istikrarsızlık ile devrimci durumun aynı şeyler olmadıklarını yeteri kadar kanıtlamıştır.

Şimdi, ülkenin ve halkın karşısında duran "istikrar nasıl sağlanacak?" sorusuna gericilik şu yanıtı vermeye çabalıyor: ANAP öncülüğünde oluşturulan güçler koalisyonunu kalıcı kılarak, çıplak baskı unsurunu kontrollü bir biçimde devrede tutarak, aynı zamanda bir partiler sistemi dayatıp yığınların desteğini alarak... Bu koşullarda TBKP'nin önerdiği demokratik istikrar, bence, küçümsenmemelidir. Devrim yapacak koşullar ve güçler var mı ki, barış ve demokrasi güçlerinin hükümetinin kurulmasına, çoğulcu demokratik bir rejimin oluşturulmasına, toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki karar alma mekanizmalarına halkın demokratik katılımına burun kıv-

rılıyor.

Sezgin arkadaş, Türkiye'de "faşizm" olduğunu söylüyor. Eğer kendisi bu değerlendirmenin doğru olduğunu düşünüyorsa, o zaman, en azından bu değerlendirmenin gereği olarak faşizme karşı en geniş güçlerin birliğini sağlamak, burjuva demokrasisini kazanmak, klasik faşizm tanımındaki "en, en, en"leri geriletmek ve etkisiz kılmak hedeflerini niçin küçümsüyor? Komintern 7. Kongresi'nde belirlenen faşizme karşı mücadele çizgisi de mi "uluslararası revizyonizm"?..

Yeri gelmişken, bağlaşıklık politikası üzerinde de durmak istiyorum. **Yeni Çözüm'**-deki yazıda, TBKP'yi oluşturan politik akımların birlik anlayışına vurulmakta, 12 Eylül'den sonra yapılan ve birlik olamayışın getirdiklerinden dersler çıkartan değerlendirmelerle alay edilmekte, bunlar "yenilgi ruhunun" bir ifadesi olarak görülmektedir. Yazıda, gerçek birliğin "iktidarı hedefleyen bir mücadele içinde kurulabileceği" öne sürülmekte. "Neden birlik olunamamıştı, birliğin önüne hangi anlayışlar engeller çıkartıyordu" diye sorulmaktadır (s.32). Sezgin arkadaş, TBKP'nin geçmişi bu açıdan hiç sorgulamadığını belirtiyor.

Ben kendisine katılmıyorum. Bence TBKP Programı, esas olarak solda egemen olan eski bağlaşıklık anlayışını sorgulamakta, bu anlayışı reddetmekte, yepyeni bir bağlaşıklık anlayışı getirmektedir. Program'ın *yeni* yanlarından birisi de budur.

Türkiye solu olarak bugüne kadar ne yapıldı? Şimdiye kadar herkes bağlaşıklıktan söz etti. "İktidar hedefi"yle bağlandı. Ama fiiliyatta hiç kimse, hiç kimseyle bağlaşıklık oluşturamadı. Devrimciler, bağlaşıklık yapmak için sosyal demokratlardan, burjuva demokratlarından kendi programlarını benimsemelerini beklediler. Herkes ötekinden kendi programını benimsemesini istedi, herkes kendi etrafına kocaman duvarlar ördü. Sonuç, sol güçlerin bile aralarında birlik olamayışlarıydı. Sezgin Temel arkadaşın yazısında aktardığı Behice Boran'ın sözleri acıdır, ama doğrudur.

TBKP, böyle bir bağlaşıklık anlayışını reddediyor. Başka güçlerden kendisiyle aynı görüşleri savunmasını talep etmiyor. Yani DYP'den burjuva demokrasinini bütün ögelerini savunmasını, SHP'den reformları devrime bağlamasını, **Yeni Çözüm**'den TBKP'nin görüşlerini onaylamasını beklemiyor. TBKP, ülke ve dünya koşullarını, öznel ve nesnel faktörleri değerlendirmiş, bu koşullarda uğrunda mücadele edilecek hedefleri kendi payına belirlemiştir. TBKP'nin tutumu, bu hedeflerin biri, birkaçı, çoğu, hepsi için olumlu tutum alan herkesle birlikte yürümektir. Bu hedeflere karşı çıkılmasını eleştirmek, bu hedeflere karşı çıkanlarla mücadele etmektir.

Bu politika, işçi sınıfına, emekçi halkımıza somut mücadeleler içinde politik akımları, politikacıları, kişileri tanıma fırsatını verecektir. Kim neden yanadır, bu istem için ne yapıyor? Bu açığa çıkacaktır. Bu şekilde işçi sınıfı, emekçiler politik özdeneyim kazanacaktır. Ve bu politika işçi sınıfının hem esnek, hem de ilkeli bir bağlaşıklık politikası kazanmasına yardımcı olacaktır.

Formüle edilen toplumsal yaşamın tüm alanlarına ilişkin somut hedefler niçin "burjuvaziye akıl hocalığı" olarak yorumlanıyor? Bütün alanlarda egemen güçlerin somut bir politikası var. Niçin sol güçlerin, TBKP'nin olmasın? İşçi sınıfı ülke çapında yol gösterici duruma nasıl gelecektir? Kendisiyle birlikte bütün toplumu kurtarabilecek güç olduğunu somutta nasıl kanıtlayacaktır?

Yeni Çözüm dergisindeki yazıda "devlet ve devrim" teorisinin "inkarı"ndan söz

ediliyor. Yine aynı şeyi sormak gerekiyor. Bugün var olan koşullarda, devletin sınıfsal karakterini değiştirmenin koşulları olgunlaşmış mıdır? Bu soruya "evet" yanıtı kanıtlarıyla verilebiliyorsa, ancak o zaman bu suçlama yerine oturur. Ama "yeni sömürge ülkelerde durum genel olarak budur, bu yapılmalı" diyerek konuşmak yetmiyor. 1988 Türkiye'sinde, verili koşullarda bunu kanıtlamak gerek.

Bence TBKP'nin bu alanda öngördüğü reformlar, verili durumu yorumlamaya değil, değiştirmeye yöneliktir. İşçi sınıfına, kendisi açısından durumun elverişsiz olduğu koşullarda beklemeyi değil, durumu kendisinden yana değiştirmeyi, bunun için mücadele etmeyi önermektedir.

Ne kadar "az" görülürse görülsün, TBKP Programı çok önemli üç değişikliği öngörüyor: Birincisi, işçi sınıfının toplumdaki etkisinin sağlanmasını, demokratik istemlerin hayata geçmesini. İkincisi, egemen güçlerin bağlaşıklık sisteminin bozulmasını, yeni demokratik bir hükümetin işbaşına gelmesini ve işçi sınıfının bağlaşıklık sisteminin güçlendirilmesini. Üçüncüsü, toplumdaki güçler oranının işçilerden, emekçilerden yana değişmesini.

Bunlar gerçekleştirilmeden, biz ne kadar devrimci sözler söylersek söyleyelim, devlet konusunda yeni düzenlemelere gitmenin olanağı yoktur.

Emek ile sermaye, tekeller ile toplumun geri kalan kesimleri, emperyalizm ile Türkiye arasındaki çelişkilerin bugün hemen çözülebileceği kanıtlanmadıkça, ya da Barış ve Demokratik Yenilenme Stratejisinden daha etkili, daha sonuç verici bir strateji önerilmedikçe, TBKP Programı'nın "reformist" olduğu yolundaki görüşler temelsiz kalıyor.

1948'de Marks ve Engels'in kaleme aldıkları **Manifesto**'da devrimciler için şu ölçüt getirilmişti: İşçi sınıfının en yakın amaç ve çıkarlarına ulaşılması için mücadeleyi öngörmek ve aynı zamanda bugünkü harekette, hareketin yarınını temsil etmek. Bence, TBKP Programı, bu ölçütü yerine getiriyor.

Tartışmaya, Teorik Arayışlara İhtiyacımız Var!

Yeni Çözüm'deki yazıda TBKP "pratik Bernsteincılık" ile (s.33) suçlanmakta, TBKP'nin teoriyi kendi çapında da olsa geliştirme denemeleri "yenilgi yıllarında moda olan inkarcılık" (s.32) olarak görülmekte. Atom ve uzay çağının gerçekleri karşısında önde duran görev, bu çağa uygun bir devrim teorisi geliştirmektir. Bu görevin üstünden atlanılmakta, bu konu tartışılmamaktadır. Oysa 2000'lere doğru ilerlerken, dünya üzerindeki gerçekleri yorumlamak ve bunları değiştirebilmek için muazzam bir teorik çalışmaya ihtiyacımız var.

Sezgin arkadaş "TBKP marksizm-leninizmi reddediyor" demekte. Peki kendisi marksizm-leninizmden ne anlıyor? **Yeni Çözüm**'deki yazı okunduğunda, marksizm-leninizmden Marks'ın, Engels'in Lenin'in somut bir duruma özgü olarak söylediklerinin, bütün bağlamlarından, zamanın olaylarından ve görevlerinden kopartılarak kullanılmasının anlaşıldığı izlenimi doğuyor. O zaman Lenin ile Marks'ın aynı konudaki farklı yaklaşımları karşısında ne yapacağız?

Marks ile Lenin'in kimi konularda farklı düşünmeleri ve farklı şeyler söylemeleri nedeniyle, burjuva ideologları Marks ile Lenin'i hala birbirinin karşısına koymaya

devam ediyorlar. Onların bu tutumu, elbette sınıfsal konumları gereğidir. Ama bunun yanı sıra, bu iddialar şu nesnel durumdan yararlanılarak yapılmaktadır: Marks başka bir dönemde yaşamıştır. O'nun önünde çözülmesi gerekli sorunlar vardı. Lenin ise daha başka bir dönemde yaşamıştır, O'nun önünde de çözülmesi gereken farklı görevler vardı. Burjuva ideologları işte bunu bilinçli olarak gözardı ediyorlar. Bu, tarihçilik metodolojisini reddetmektir aynı zamanda.

Marks'tan önce işçi hareketinde ütopik sosyalistler vardı. Bunlar son derece yüce, belki de dahice düşüncelere sahiptiler, ama düşünceleri hayatın somut, pratik sorunlarıyla uyum içinde değildi. Marks döneminde ise, işçi hareketinde anarşistler egemendi. Son derece bilgili, kültürlü insanlar olmalarına karşın, sözgelimi Bakunin tarihi kahramanların yapacağını iddia ediyor, Blanki devrimlerin komplolar ile olacağını öne sürüyordu. Marks'ın önünde, bu ortamda gelişmenin nesnel yasalarını incelemek, bilimsel olarak kapitalizmden sosyalizme geçileceğini kanıtlamak görevi duruyordu. O'nun işçi hareketine en büyük katkısı işte budur. O gelişmenin nesnel olduğunu göstermiştir. Bunun için, burjuva ideologları "Marks deterministtir" diye bir vurgu yapıyorlar.

Ama Marks yalnızca gelişmenin nesnel yasallıklarını ortaya koymakla mı yetinmiştir? Engels ile birlikte **Manifesto**'yu yazmıştır, o dönemin bütün devrimci örgütlenmelerine, I. ve II. Enternasyonal'e kuruculuk yapmıştır, o dönemin bütün devrimci eylemlerini çeşitli biçimlerde desteklemiş, bunların içinde yer almıştır.

Lenin'in yaşadığı dönemde ise işçi hareketinde moda olan eğilim kapitalizmin evrimleşerek, kendiliğinden yıkılacağı, kendiliğinden sosyalizme dönüşeceği fikirleriydi. Bernstein da böyle düşünenler arasındaydı. Engels'in ölümünden sonra bu fikirler II. Enternasyonal'e egemen oldu. Bu dönemde Rusya'da devrim koşulları olgunlaşıyordu, ama işçi hareketinde ekonomistler güç kazanmıştı. Politik ve ideolojik mücadeleyi red, işçi sınıfının partisini red, yalnızca ekonomik mücadele! Kabaca bu görüşleri savunmaktaydılar. Oysa, sorun, yaklaşan ve sonra patlak veren devrimde "ebe"lik yapacak olan öznel faktörün yaratılmasıydı.

Bu yüzden Lenin'in çalışmalarının ağırlıklı bölümü, yeni tip partinin oluşturulmasına yöneliktir. **Ne Yapmalı, Bir Adım İleri-İki Adım Geri, İki Taktik...** Ve sonra, patlak veren devrimde partinin izlemesi gereken stratejilerin formüle edilmesi. Lenin ağırlıklı olarak bu konulara yöneldi.

Ama bu, Lenin'in gözünü neznel gelişmelere kapattığı, bunları dikkate almadığı anlamına mı geliyor? Lenin'in **Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi** ve **Emperyalizm** gibi yapıtları, bir dizi inceleme ve yazıları bunun tam tersini kanıtlıyor.

Lenin'in ölümünden 65 yıl sonra, Marks ve Engels'ten ise 100 yıl sonra işçi hareketinin önüne yeni görevler çıkmıştır. Atom ve uzay devri başlamıştır. Bilimsel-teknolojik devrim, insanlığın önüne muazzam olanaklar açıyor, ama aynı zamanda yok olma tehlikesini dayatıyor. Marks birleşik insanlığı, komünist temeller üzerine kurulmuş bir topluluk olarak düşünmüştü. Ama insanlık, kapitalizm ile sosyalizmin yanyana yaşadığı koşullarda barış içinde yanyana yaşayan bir insan topluluğu olma zorunluluğu ile karşı karşıya gelmiş bulunuyor. Bu yüzden, günümüz devrimcileri kendi iradelerinden bağımsız olarak, nesnel tarzda karşı karşıya gelinen bu yeni somut durumda önlerine çıkan iki görevi aynı anda çözmek durumundadır: Hem insan soyunun sağ kalmasını sağlamak, hem de toplumsal ilerlemeyi gerçekleştirmek.

Bu görev nasıl gerçekleştirilecektir? Şimdi dünya çapında bu tartışılıyor. Bizim de Türkiye solu olarak tartışmamız gerekiyor. Atom-uzay çağının devrimcileri olarak, stratejik yönelimlerimizi nasıl belirlemeliyiz? Önümüzde duran bu ikili görevi nasıl çözebiliriz? Bu görevi tartışarak, birlikte düşünerek, araştırarak kollektif olarak çözmek en akla uygun yoldur.

Evet, kapitalizmin özü değişmemiştir. Azami kâr, kapitalizmin temel hedefi olmaya devam ediyor. Sömürü mekanizması, yeni biçimler alarak işliyor. Emekçiler, çetin sınıf mücadeleleri içinde elde ettikleri kazanımların hiçbirinin güvence altında olmadığını görüyorlar. Öte yandan, egemen güçler, işçilerin çağın gereği olarak artan sosyal ihtiyaçlarını, hırslı bir "mal edinme yarışı"na dönüştürmeye çalışıyorlar. Yığınların kapitalizmdeki yaşam tarzından hoşnutsuzluğu giderek daha geniş biçimlerde, daha geniş kesimlerce dile getiriliyor. Kapitalizm, dünya üzerindeki gelişmeleri, global sorunları son derece keskinleştiriyor.

Evet, yeryüzünde bir dizi ülkede diktatörlükler hüküm sürüyor. Gelişmekte olan ülkelerin halkları eziliyor, kendi gelişme yollarını egemenece belirlemekten alıkonuluyor. Emperyalizm karşı devrim ihraç etmek için her yolu deniyor. Dış borçları, gelişmekte olan ülkelerin her alandaki politikalarını etkilemek için bir araç olarak kullanıyor.

Ama aynı anda yeryüzünde 60 bin megaton nükleer bomba birikmiştir. Bunun yalnızca onda biri bile yeryüzünün yok olmasına, insanlığın milyarlarca yılda biriktirdiği değerlerin saniyede uzay tozuna dönüşmesine yetecektir. Üstelik bu, yalnızca emperyalizmin sosyalizmi tarihin çöplüğüne atmak niyetinden de bağımsız olabilir. Bilgisayarlardaki en küçük bir teknik arıza ile her şey bitebilir. Bu durumda alay edilecek hiçbir yan yoktur.

Yerel çatışmalara gelince. Bunların da dünya çapında bir savaş dönüşme tehlikesi küçümsenmemelidir. Bunun en somutu sınırlarımızdaki İran-Irak savaşı sırasında yaşandı. Bu çatışma ulusal kurtuluş motifiyle çıkmadı. Irak rejimi de, İran rejimi de, toprak isteklerinin yanı sıra, kendi toplumsal modellerini birbirlerine dayatmaya kalkıştılar. ABD başta olmak üzere, birçok NATO ülkesi bölgeye savaş malzemesi, asker yığdı.

"İki-üç daha fazla Vietnam" diyor Sezgin arkadaş. Hayır, bu koşullarda sorun bu değildir. Ama ulusal kurtuluş uğruna mücadeleden de vazgeçmek olmaz! Filistin halkı, mücadelesinden vaz mı geçti? Şu yazının yazıldığı andaki duruma baktığımda (Ekim 1988 sonu) Filistin halkının 20 yıllık mücadeleşi boyunca elde edemediği sonuçları, işgal altındaki topraklarda bir yıldır sürmekte olan barışçıl yığınsal ayaklanmayla sağladığını düşünüyorum. Taşlarla mücadele, yığınsal çıkışlarla verilen mücadele Filistin halkına İsrail içinde bile destek kazandırdı.

Günümüzde sorun, sınıf mücadelesinin yöntemlerini değiştirebilmek, yeni yöntemler bulabilmek, bunları çeşitlendirmektir.

Ama barış sorunu farklıdır. Barış için mücadele artık "taktik" bir sorun olarak görülemez. Barış için mücadele bir "araç" olmaktan çoktan çıkmıştır.

Yeni dünya koşullarında ideolojik çelişkinin devletlerarası ilişkilerden uzaklaştırılması en önemli görevler arasındadır. Bu, ideolojik mücadeleden vazgeçmek demek değildir. Eğer işçi sınıfının misyonunun gerçekleşmesi isteniyorsa, hala nükleer sila-

hı ilk kullanan olmayacağını söylemekten kaçınan emperyalist devletleri buna ikna etmek, buna uygun mekanizmalara katmak durumundayız. Üstelik, şimdi devletler arasındaki ilişkilerin tam anlamıyla eşitlik ilkesi temelinde yürümesi için ideolojik-politik mücadele muazzam bir önem kazanmıştır. Her halk, her ülke, kendi yazgısını özgürce kendisi seçmelidir. Hiçbir ülkenin iç işlerine karışılmamalıdır. Her ülkenin halkı nasıl yaşayacağına kendisi karar vermeli ve tüm dünya devletleri bu karara saygı göstermelidir. Dünyanın dört bir yanından yükselen mücadele bu amaçlara yöneliyor. Bu amaçlar, haklıdır, meşrudur, doğrudur, o kadar ki, bunları çiğneyen emperyalist devletler bile bu istemlere açıkça karşı çıkamıyor.

Yine bu dünya koşullarında, devrimin nasıl hazırlanacağı sorunu da önem kazanıyor. Devrimin barışçıl yoldan zafere ulaştırılması olanaklarının aranması, atom-uzay çağı öncesine oranla muazzam bir öncelik kazanmıştır. Devrimin barışçıl yolu, sınıf mücadelesinden vazgeçmek demek değildir. Bu, sınıf mücadelesinin özel biçimlerde yürütülmesidir, gerçekleşmesidir. Bunun için, geniş ve kalıcı bağlaşıklıklar kurulması gerekiyor. Bunun için, var olan temsili organların içinde, parlamentoda verilen mücadelenin parlamento dışı mücadelelerle birleştirilmesi gerekiyor. Bunun için, hem aceleciliğe düşmemek, hem de olayların gerisinde kalmamak, politik gelişmelere mümkün olan en etkili biçimde müdahalede bulunabilmek gerekiyor. Bunun için, dönüşümleri hazırlamak, erk biçimleri üzerinde düşünmek, var olan temsili organlara dayanmak, ancak yeni araçların da yaratılması için çalışmak gerekiyor. Toplumsal yaşamın bütün alanlarına katılmak, bunları yönlendirebilmek gerekiyor.

TBKP Programı, bence, atom-uzay çağında dünyadaki durumu, Türkiye'nin dünyadaki konumunu ve kendi iç dinamiklerini dikkate alarak hazırlanmış bir programdır. Bu program, toplumdaki sosyal ve politik güçleri olması istendiği gibi değil, oldukları gibi ele almaktadır. Üstelik, bunlar hep aynı kalacak kalıplar içinde ele alınmamakta, bunlar arasındaki mücadeleler, ilişkiler ve çelişkilerde ifade edilmekte, değişimler öngörülmektedir. Bu yüzden, bu Program Marksist bir programdır. Bu program, kaldıramayacağı kadar nükleer, konvansiyonel, kimyasal silahlarla doldurulmuş bir dünyada ve böyle bir Türkiye'de, çeşitli askersel paktların ve bağlaşıklıkların varlığı koşullarında *şiddeti* reddeden bir devrimi hazırlama önerisidir. Marsizm-Leninizmi değil; tarihin "ebe"sinin insanlığın mezar kazıcısı durumuna gelmesinin önüne geçmeyi, sosyal doğuş eyleminin sosyal ölüme dönüşmesini reddetmektedir. Uluslararası planda bütün insanlıkla birlikte Türkiye işçi sınıfı için var oluş koşullarının hazırlanmasını öngörürken, ulusal planda da toplumsal ilerlemenin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerine öneriler getirmekte, Türkiye halkının kendi seçeceği yolda hiçbir müdahale olmadan özgürce yürümesinin koşullarını hazırlamayı amaçlamaktadır. İşçi sınıfının politikasının insancıl özünü yansıtmaktadır.

TBKP Programı'nın en önemli özelliği onun mantığıdır. Bu mantığı kavramak için çaba göstermek, eksikleri varsa belirtmek bence bütün sol güçlerin yararınadır. TBKP "gerçeğin tekeli benim elimde" demiyor, bizzat kendisi herkesi tartışmaya davet ediyor.

Bence bu tartışma, esas olarak, TBKP Programının atom-uzay çağı gerçekleriyle, ülkedeki somut durum ile uyum içinde olup olmadığı, ya da ne kadar uyumlu olduğu ve nerelerinin geliştirilmesi gerektiği üzerinde yürütülürse çok yararlı olacaktır.

Devrimci düşünce ve eylemin metodolojisi olan marksizm-leninizm Türkiye solundan da kollektif bir çaba bekliyor..

GÜNDEMİMİZ GENÇLİK

Mehmet Ata Uçum

Sosyal-Kültürel Durum

Türkiye gençliğinin, bugün içinde bulunduğu duruma bir göz atıldığında ortaya çıkan tablo her sağduyulu insanı ürkütecek bir görünüm sergilemektedir.

Gençliği yola getirmek (!) düşüncesiyle, evde babanın, okulda öğretmenin, sokakta polisin sözünden çıkmayan, buyurulan her işe koşan... bir gençlik yaratılmak hedeflenmiştir. Bu gençliğin, aynı zamanda kültürel tüketimi yok denecek kadar az olan, okumayan, çevresine ilgi duymayan bir konumda ve sosyal yaşamı olabildiğince yoksul durumda olmasına da "özen" gösterilmiştir. Hele politika, gençlerden ne kadar uzağa konursa o denli hayırlı olur diye düşünülmüştür.

Devlet terörü ve baskısı altında tüm demokratik hakların yok edildiği, muhalefet güçlerinin bastırıldığı, halkın sindirildiği bir ortamda bu söylenenler konusunda rejimin adım atması görece kolay olmuştur. Ülkemiz aile yapısında ve yaşam tarzında varlığını koruyan ve yer yer etkisi güçlü olan feodal değerler ve "otoriter" anlayış da bu adımları besleyici olmuştur.

Bunun sonucu; gençlik politikadan uzaklaştırılmış, gençlik içinde yaygın bir politikadan soğuma egemen kılınmıştır. AÜDTCF öğrencileri arasında yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, iç politikaya ilgi duyanların oranı yüzde 10 olarak çıkmıştır. Seçim gibi tüm ülkeyi saran bir politik olaya bile üniversite gençlerinin ilgi düzeyi vahimdir. Çok ilgi duyanların oranı yüzde 11.8 gibi düşük bir rakamdır. Hiç ilgi duymayanlar ise yüzde 26.9 oranındadır. Depolitizasyon 12 Eylül rejiminin resmi politikasıydı ve en fazla etki yaptığı kesimlerden biri de gençlik oldu. Bu sonuçlar bunun somut ifadesidir.

Gençliği politik yaşamdan dışlamak yalnızca hukuksal düzenlemeler (yasaklar) ve baskılarla olmuş değildir. Yoğun bir kültürsüzleştirme politikası da buna eşlik etmiştir. Devlet bakanlıklarından birinin yaz aylarında sonuçları yayınlanan araştır-

masının bulguları, kültürsüzleştirmenin ibret verici belgesidir. Bu araştırmaya göre, gençlerin yüzde 70'i kitap, yüzde 58'i gazete, yüzde 83'ü ise dergi okumuyor. Gazete, dergi, kitap okuyan gençlerin ağırlı bölümünün insanı kişiliksizleştiren yayınlara yöneldiği düşünülürse ortaya çıkan gerçek çok daha çarpıcıdır. Yine bu araştırmanın sonucuna göre, gençlerin yüzde 79'u TV izliyor. Televizyon yayınlarının son sekiz yıllık durumu hatırlandığında, gençler üzerinde TV'nin yaptığı yozlaştırıcı, kişilik bozucu etki kolayca anlışalabilir. Bunun için yalnızca çevremize bakmak bile yeter!..

Genel düzeyde insani değerlerin yaşadığı erozyon, gençler arasında çok daha derin olumsuz izler bırakmıştır. Ahlaki zaafiyet, bencillik yaygın bir hal almıştır. Gençlik ideallerinde önemli değişimler yaratılmış, üç kağıtçılık, köşe dönme felsefesi erdem konumuna yükseltilmiştir. Gençlerin yüzde 60'ı zengin olma hedefini önüne koymuş, bunun için her şeyin yapılabileceği anlayışı gelişmiştir.

Amerikan yaşam tarzına özenti, özellikle yabancı şarkıcılardan ve Amerikan film kahramanlarından (Rambo, Rocky) seçilerek yaratılan "ilahlar"a bağlılık gençlerimizin büyük bölümünü etkisi altına almıştır. Bir başka ilginç sonuç da, eğitim düzeyi yükseldikçe gençler arasında talih oyunlarının yaygınlık kazanmasıdır. Bu, bir anlamda, eğitim basamaklarında tırmandıkça ve sonuca yaklaştıkça daha net görünen "geleceksizlik" gerçeğinin doğurduğu bir eğilimdir. Milyonda bir de olsa hayatın o karanlık çarklarından -gerçekte bu rejimin çarklarından- unufak olmadan *sıyrılmanın* bir yolu olarak belki de, talih oyunlarına ilgi artmaktadır. Bu, aynı zamanda "yarına güvensizliğin"de bir göstergesidir.

Gençliğimizin sosyal yaşamına ilişkin bir başka veri de yüzde 74'ünün karşı cinsten hiç bir arkadaşının olmayışıdır. Yani gençlerin dörtte üçünün ne sevgilisi, ne de karşı cinsten bir arkadaşı vardır. Bir yandan TV'de, renkli gazetelerde, sinemalarda, vb. kadın-erkek ilişkileri konusunda bin türlü görünüm sergilenirken, öte yandan gençlerin ezici çoğunluğunun karşı cinsten arkadaşının olmayışı garip bir çelişkiyi ifade etmektedir.

Umutsuzluğun, güvensizliğin oldukça geniş boyutlarda olduğu da gözlenmektedir. SİAR'ın yaptığı bir araştırmaya göre 20-24 yaş arası gençlerin yüzde 63.8'i, Türkiye'nin genel olarak kötüye gittiği düşüncesindedir.

Kendi kabuğuna çekilmiş gençlerin oranı da normalde olabileceğin kat kat üstündedir. Gençlerin yüzde 10'u hiç bir sorunu, hiç kimseyle paylaşmamaktadır. Tek başına bu durum bile çok büyük çaplı bir sosyal psikoloji problemi olduğunu göstermektedir.

Özet olarak çizilen ve gençliğin içinde bulunduğu sosyal-kültürel durumu gösteren bu tablo temel bir gerçeği açığa çıkarmaktadır: Türkiye gençliği bugün, toplumsal ve bireysel düzeyde bir kişilik problemi-bunalımı yaşamaktadır. Hem sosyal, hem de bireysel kimlik edinme sorunu gençliğin tümünü, farklı derecelerde de olsa, sarsıcı bir biçimde etkisi altına almıştır.

Sorun yalnızca bugünü değil, ülkemizin geleceğini de dolaysız olarak ilgilendirmektedir.

DYP lideri Demirel "bir ülkenin gençliği politikadan uzaklaştırılmışsa, üniversite gençliği politikayla uğraşmıyorsa o ülkenin geleceği karanlıktır" demektedir. Sorunun derinliği ve genişliği, rahatsız ettiği çevrelere bakılınca daha iyi görülüyor.

Durum *bu iken,* son aylarda dikkati çeken bir gelişme de ANAP hükümetinin gençliğe dönük yeni çabalara girmesidir. Milli Eğitim Şurası, Ekim ayında yapılan Gençlik Şurası, yapılması düşünülen ve büyük ölçüde gençliği ilgilendiren Spor Şurası ANAP'ın gençliği kazanmaya dönük büyük bir atağa giriştiğini göstermektedir. Son öğrenci affı, harçların artırılması, diğer etkenlerin yanısıra bu planla da ilgilidir. Hem başbakan, hem bakanın ikide bir "gençleri ne çok sevdiklerini" (!) açıklaması bir rastlantı olmasa gerek.

ANAP'ın gençliğe dönük özel politikalar geliştirme ve şirin gözükme çabası, gençliğin bugün içinde bulunduğu durumla ilgili olmakla birlikte, bununla sınırlı değildir. 12 Eylül, gençliğin kafasını boşaltmak doğrultusunda kısmen başarılı olmuşsa da, gönlünü kazanma doğrultusunda pek umduğunu bulamamıştır. Gençlik, baskıyla, terörle, kültürsüzleştirme ve depolitizasyonla yaşamın her alanında yoksullaştırılmakta birlikte, rejimin geleceğinin *garantörü* durumuna da getirilememiştir. Tersine, rejimin politikalarına karşı direnen, *hareketli* bir gençlik çekirdeği oluşmuştur. Nicel olarak küçük, fakat hareketli ve ilerici yönelimli olan bu çevre, gençlik içindeki ilerici potansiyellerle birleştiği ölçüde, rejim açısından daha büyük "bir sorun" haline gelecektir. Ayrıca gençliğin hızlı öğrenme yeteneği ve ilerici, demokrat, devrimci güçlerin buna hitap etme olanaklarının artması rejimi telaşlandıran diğer bir faktördür.

Tüm bunları şu ya da bu düzeyde fark eden ANAP hükümeti, gençliğe dönük daha ayrıntılı ve görünürde daha demokratik (!) bir yaklaşım geliştirirken, son sekiz yılın deneylerine de dayanmaktadır. Bu çabalar da, Avrupa'yla bütünleşmek hedefi ve demokrasi manevraları da diğer etkenlerdir. Kendilerininde ifadesiyle rejim, 2000'li yıllara yönelik planlar yapmakta ve bu planlar çerçevesinde gençliği kazanmak için çok yönlü faaliyete girişmektedir. Ama copu da eksik etmemektedir!..

Özetle ANAP hükümeti, 12 Eylül'le başlayan sürecin gençlikte yarattığı kafa boşluğunu kendi anlayışı doğrultusunda doldurma ve gönlünü kazanma gayretindedir. Bir anlamda boşalttığı ve şekillendirmeye elverişli hale getirdiği gençliği, yeniden şekillendirme operasyonuna girişmiştir. Ciddi olanakları da vardır. Ama gençliğin, nesnel olarak, çıkarı demokrasi ve ilerici hareketlerdedir. Buna uygun potansiyellere de sahiptir. Bu gençliğin büyük avantajı ve direnç noktasıdır.

Bu savaşı kim kazanacak? Kuşkusuz bu soru demokrasi savaşının genel gelişimine bağlı olarak yanıtlanacaktır. Ancak demokrasi savaşı soyut planda değil, somut yürütülüyor ve yığınların içinde gerçekleşiyor. Ve bu yüzden, gençlik yığınları içinde soyut belgiler değil, somut yaklaşımlar etkili olacaktır.

Gençliğin kazanılmasında asıl önem taşıyan kesimin öğrenci gençlik ve bunlar arasında da yüksek öğrenim gençliği olduğu giderek daha belirginlik kazanmaktadır. Bu gerçeği yakalamış olan ANAP, gençlik şurasına katılan 100 gençlik temsilcisinden 35'ini yüksek öğrenim gençliğinden çağırmıştır. Orta öğrenim ve yurtdışında okuyan gençliğe de yüzde 20 temsilcilik ayrılmıştır. Toplam genç nüfusun yüzde 30'una yakın bir kesimini kapsayan öğrenci gençlik, şurada yüzde 55 gibi bir oranda "temsil edilmiştir." Bu durum yüksek öğrenim gençliği açısından daha çarpıcıdır. Toplam genç nüfus içerisinde yüzde 3.5'luk bir kesim olan yüksek öğrenim gençliği şura'da yüzde 35'le, yani 10 kat fazla bir temsil düzeyiyle yeralmıştır. ANAP'ın yakaladığı ve biçimsel olarak şura'ya yansıttığı bu olguyu bizim çok daha ciddi biçimde irdelememiz ve sonuçlar çıkarmamız gerekmektedir.

Gençliğin kazanılmasında esas olarak belirleyici olan, kendisinin bir özne haline gelmesidir. Gençlik demokrasinin ve ilerlemenin mi öznesi olacak, rejimin korunmasında mı yer alacak? Diğer bir deyişle, gençlik ilerlemeye ve demokrasiye nasıl kazanılacak, toplumsal ve politik yaşamda ilerici yönelimlerin öznelerinden biri durumuna nasıl gelecektir.

Bu soruların yanıtı ancak teoriyle pratiğin gücü birleştirilirse verilebilir. Arayışımız ve pratik çabamız ve bu eksene dayanmaktadır.

Öğrenci Gençlik Hareketinin Durumu

Türkiye gençliğinin içinde bulunduğu-durumun yanısıra, gençlik hareketine ve gençlik içindeki mücadeleye de bakmak gerekir.

Öğrenci gençlik son dört yıl içinde adım adım gelişen bir hareketlenme içine girdi. 12 Eylül'den hemen sonra varlıklarını koruyarak mücadele eden ve direnme ruhu taşıyan bir avuç insanın yarattığı birikim bu hareketlenmenin önemli etkenlerinden biri oldu. Giderek daha geniş çevrelerin hoşnutsuzluğunu dile getirmeleri ve demokrasi güçlerinin seslerini yükseltmeye başlaması bu sürece ivme kazandırdı. Ancak bugün, öğrenci gençlik hareketi daha henüz dar sınırlarını aşabilmiş değil. Var olan potansiyellerine rağmen, henüz daha yığınsal bir nitelik kazanamamıştır. Hareketlenmenin bugünkü düzeyi öğrenci gençlik yığınlarının küçük bir bölümüyle sınırlıdır. Bunun bir dizi nedeni vardır: Birincisi; gençliğin içinde bulunduğu sosyal-kültürel durum, demokrasi savaşında daha etkin ve yığınsal yer almasının nesnel engelleri arasındadır.

İkincisi; rejimin bir yandan öğrenci gençliğin aktif unsurlarına ve derneklere yönelik uyguladığı baskı ve terör politikası, diğer yandan kimi ödünler ve değişik manevralarla öğrenci gençliği politika dışı tutma çabalarıdır.

Üçüncüsü; öğrenci gençlik hareketinin, yığınsal birliği sağlamaya elverişli politikalar geliştirmekte, düşünce ve deney birikimi sağlamakta zayıf kalmasıdır. Ayrıca öğrenci gençlik içinde, değişik devrimci sol güçler arasında diyalog ve işbirliğinin yeterli düzeyde sağlanamamış olması bu durumu olumsuz etkiliyor. Öğrenci gençlik hareketine, geçmişte de büyük zararlar vermiş olan rekabetçi anlayışların filizlenmesine uygun bir ortam yaratılıyor.

Bugünün öğrenci gençliği, 60'lı, 70'li yılların gençliğinden farklıdır. Onun istemlerini, duygu ve düşüncelerini dikkate almak gerekiyor. Bugünkü öğrenci gençlik, politik mücadeleye, demokrasi mücadelesine daha değişik yollardan gelecektir. Sorun, bu yolların henüz daha belirlenmemiş, bunun için gerekli düşünce ve deneyim birikiminin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Bu sorunun çözümünde, sadece 80'li yılların öğrenci gençliğinin özelliklerini değil, egemen güçlerin eğitim politikasını ve bunun sonuçlarını da dikkate almak gerekiyor.

Tüm bunların ışığında bugünün ihtiyacının gençliği kavrayacak, somut ve ayrıntılı politikalar geliştirmek olduğu görülüyor. Ayrıntılı somut politikalar geliştirirken, *gençlik içindeki geçmiş mücadelelerin sentezine dayanmak* da bir zorunluluk olarak kendini dayatıyor.

Geçmiş yaklaşımların tekrarı ne kadar olumsuzsa, geçmişten kopuk bir yaklaşım

geliştirme çabası da o denli olumsuzdur.

Bu nitelikte bir yaklaşım nasıl oluşacaktır?

Bunun için, deneyim ve düşünce birikiminin yeterince gelişmediğini saptıyorsak, nasıl oluşacağı doğrultusunda da genel bir netlik belirleyebiliriz: Bu da yoğun bir teorik arayış ve sürekli bir pratik çabadır. Bu ikisini birleştirebildiğimiz ölçüde, adımlar atabileceğiz.

Somut olarak, yaşanmış ve yaşanan pratiğin tahlilinden kalkarak bir genel çerçeve çizmeye çalışmak gereklidir. Bu çerçevenin gözlenebilir ve oluşmakta olan bir dizi unsurunu düşünce planına çıkarabilmeliyiz. Yeni unsurların oluşumu (farkedilebilir olması) için pratik örnekler yaratma gayretinde olabilmeliyiz.

Söz konusu çaba değişik devrimci sol güçlerin ve diğer demokrat çevrelerin ortak ve paralel etkinliği ile, daha kısa sürede sonuçlarını verebilir. Pratikte işbirliği, arayışta diyalog bunun yolunu açabilir.

Gençliğin sosyal ve politik yaşamda etkili ve yığınsal yer alması pratik bir zorunluluktur. Bu yeralımın demokrasiden yana ve ilerleme lehine gerçekleşebilmesi için öğrenci gençlik hareketinin önü, somut politika ve uygulamalarla açılmak zorundadır. Böyle bir kaygıyı taşıyan her güç gerçekçi politikalar oluşturmak ve bunun pratik örneklerini yaratmak durumundadır. Bu örnekler çoğaldıkça yakınlaşma artacak, süreç hızlanacaktır.

Politik Yaklaşımın Genel Çizgileri

Kanımızca, arayış çabasında, gençliğin sosyal ve bireysel düzeyde yaşadığı kişilik ve kimlik sorunu (bunalımı) çıkış noktası olmalıdır. Kişilik bulma, genel olarak gençlik çağının genel yönelimidir. Bireysel düzeyde her genç insan kişilik bulma olgusundan kaynaklanan bir dizi psikolojik sorun yaşamaktadır. Bu önemli olmakla birlikte, ele aldığımız bağlamda bizi asıl ilgilendiren daha başka birşeydir. Ülkemizde gencin kişilik bulma süreci tahrip edimiştir. Ülkemiz gençliği kişilik bulma sürecinin, psikolojik çerçevede kendi dinamiklerinin yarattığı sorunların ötesinde, sosyal-kültürel ve politik koşulların olumsuzluğu nedeniyle hem tek tek, hem de toplu olarak bir kişilik bunalımıyla karşı karşıya kalmıştır. Gençlik, yaşadığı koşullara ve sosyal yaşama *yabancılaştırılmış* ve *onun bilinç düzeyinde asosyalleşme* yaratılmıştır. Bizi ilgilendiren, kişilik bulma olgusunun işte bu boyutudur. Diğer bir deyimle, sosyal-kültürel ve politik yanıdır.

Çünkü ülkemiz gerçeğinde, gençliğin yaşadığı yabancılaşma olgusu ve bununla bağlı kişilik sorunu, onun politikleşme sürecini hızdan düşürmekte, zayıflatmaktadır. Bu nedenle yabancılaşma olgusunu kırmaya dönük sosyal ve kültürel hareketlenme, politikleşmeye daha uygun zeminler hazırlayacak, politikleşme sürecinin hızlanması, sosyal ve kültürel aktiviteyi yaygınlaştıracaktır. Sosyal ve politik aktivite iç içe geçerek, kişilik sorununun çözüm yolu olacaktır. Diğer bir deyişle, ülkemiz gençliğine kişilik ve kimlik kazandırma, bugünkü koşullarda onun politikleşmesinin somut içeriğidir.

Görev, rejimin gençliğe dayattığı asosyal ve parçalanmış yaşam tarzını kırmak ve sosyal hareketlilik zemininde politikleşmeyi sağlamaktır.

Politik bilinç, sosyal bilincin en üst düzeyi olduğu gibi, politikleşme de sosyal iliş-

kiler sisteminin en ileri konumudur. İlişkiler sistemi açısından veri durumda, bunun tersi görünümler çıkmaktadır. Politize olma sürecine giren gençler, görece zengin olan sosyal hareketliliklerini yitirmekte ve bundan yakınmaktadır. Okulunda olan, tiyatro ve sinemaya giden, okuyabilen, arkadaş çevresi ve grubuyla birlikte olan gençler, politik faaliyetle uğraşmaya başlayınca, bunlara yeterince zaman ayıramamaktadır. Bundan da sosyal hareketlilik ile politik faaliyet karşıtmış gibi yanlış bir imaj doğmaktadır. Bu bir bilinç yanılmasıdır. Bu yanılgıyı taşıyan, azımsanmayacak sayıda genç, politikleşmeye açık oldukları halde, politik ve örgütsel faaliyetten uzak durmaktadır.

Oysa bu sonucun temel nedeni, rejimin, sosyal-kültürel koşullarda yarattığı tahribattır. Sosyal hareketliliğin zengin biçimlerinin olduğu okul içinde politik faaliyet yürütülebileceği koşullar olsa, bu sorunun çıkmayacağı açıktır. Ayrıca, politize olmuş gençliğin de, gençliğin bütününün yaşadığı sorunları, farklı derecelerde de olsa yaşaması da bir etkendir. Politize olmak, veri durumda gençliğin yaşadığı kimlik sorunundan tümüyle kurtulmanın garantisi olamamaktadır. Ayrıca, politik faaliyetin anlamının darlaştırılması, pratikte bu darlığı temellendiren olguların olması da diğer bir etkendir. Bunda nesnel koşulların etkisi olmakla birlikte, öznel tutumların da payı vardır. Öğrencilerle birlikte olmak ısrarla zorlanmalıyken; ayrı kalmak, zayıfta olsa var olan sosyal-kültürel olanakları kullanmak varken, önemsememek bu öznel tutumların örnekleridir.

Bu nedenle, politize olmuş gençlerin, olabildiğince ve politik faaliyete dar anlamlar yüklemeden, sosyal ve kültürel hareketlilik içine girmesi; hem öğrenci gençliğin sosyal hareketliliğe çekilmesi ve politize olmasının yolunun açılması, hem politik faaliyetten bu nedenlerle uzak kalan gençlerle birleşilebilmesi, hem de kendi gelişmelerini görece sağlıklı kılabilmeleri açısından, büyük önem taşımaktadır.

Bu somut örneğin incelenmesinin nedeni, sosyal hareketlilik ve politikleşme arasındaki ilişkinin nisbeten de olsa somutlanması içindir. Gençlik açısından sosyal hareketlilik ve politikleşme, kendini tanımlamanın ve kişiliğini bulmanın somut zemini olacaktır. Nasıl ki, birey ancak toplum içerisinde, onunla ilişkili olarak rolünü belirleyebiliyorsa, gençlik de ancak topluluk içinde kişiliğini oluşturabilir. Kişiliğin varlık biçimi sosyal ve politik yaşamda edinilen roller bütün olduğundan, gencin sosyal ve politik hareketliliği arttıkça, kişilik oluşumu daha sağlıklı gelişecektir.

Sosyal hareketlilik arttıkça politikleşme düzeyi artacaktır. Çünkü, genç insan, politikleşmeyi sosyal ilişkiler sisteminin en zengin düzeyi olarak görmeye başladıkça, hızla politize olacaktır. 12 Eylül öncesinde yaşanan hızlı politizasyonda, gençler arasında bu gerçeğin büyük etkisi olduğu kanısındayız.

Sosyalleşme, gençliğin bir grup psikolojisine sahip olması ve bu grup olgusunun bilinç düzeyinde farkına varılmasıdır. Nesnel olarak sosyal bir ortamda olmak yetmemekte, o ortamın bir hareketlilik -grup hareketi- içerisinde olması da gerekmektedir. Bu hareketlilik bilince etki edecek, gelişimini koşullayacaktır. Yine, bu hareketlilik içinde bireysel kimlik edinme olanakları oluşacaktır. Çünkü, bireysel kimlik ancak ve yalnızca bir sosyal kimliğin dışavurumu olarak somutluk kazanır.

Burada dikkate alınması gereken bir yan var. Sosyal hareketlilik yaşamın bir ihti-

yacıdır. Önemli olan bu hareketliliğin içeriği ve niteliğidir. Bunu belirleyen de, bu ihtiyaca yanıt veren güçler olacaktır. Arabesk şarkıcıların konserlerine giden ve salt orada olmak için türlü güçlüğü göze alan onbinlerce genç, böylesi bir ihtiyacı benliklerinde yaşamakta olduklarından oradadırlar. Eğer seçeneklerin hepsi olumsuzsa, ya da olumlu seçenekler gençliğe ulaşamıyorsa, hareketlenmenin olumsuz alanlara kanalize olması da doğaldır.

Bu nedenle, öğrenci gençliğin bulunduğu her alanda, sosyal hareketlenmenin içeriğini olumlu, kültürel, ahlaksal, sosyal değerlerle örebilmek ve bu süreçle iç içe politik değerler oluşturmak, öğrenci gençlik hareketinin temel görevidir. Öğrenci gençliğin, içinde bulunduğu sosyal konumdan kalkarak kendini tanımlayabileceği bir kimlik edinmesinin yolunu açmak gereklidir. "İTÜ'lü" kimliğinin, "Hukuklu" kimliğinin anlamı bu olmalıdır. Bunlar soyut şeyler değildir; olumlu değerlerle somut içerik kazanacak olan, sosyal kişilik oluşumlarıdır.

Bu olumlu sosyal değerler yurtseverlik, hümanizm ve demokratizmdir. Bunlar aynı zamanda kültürel, ahlaksal ve politik değerlerdir. Önde duran hedef de bütünsel-bağımsız, yurtsever, hümanist ve demokratik bir öğrenci hareketi yaratmaktadır.

Bu hedefin gerçekleşmesinde, ülkemizin her boyutta ihtiyacı olan bir kültür ve aydınlanma hareketinin büyük rolü olacaktır. Kültür hareketi, hem gençliğin sosyal hareketliliğinin ve aydınlanmasının, hem de kendini politik olarak tanımlayabilmesinin büyük olanaklarını, koşullarını yaratacaktır. Bu hareketin, üzerinde en fazla etki yapacağı nesne gençliktir. Aynı zamanda gençlik, bu hareketin öznesi içinde yer almak ve bir bileşeni olmak durumundadır. Bunun olanağına da sahiptir. Öğrenci gençlik, kültürel canlanma ve yenilenmede bulundukları ortam, bilinç düzeyi ve duyarlılığı nedeniyle, önemli işlev görebilir. Aynı zamanda, böylesi bir hareketin sürekliliğinin sağlanmasında gençliğin temel önem taşıdığı da belirgindir. Kültür hareketi ve gençlik ilişkisi çok boyutlu ele alınması gereken bir konudur. Geçerken vurgulayalım ki, artık öğrenci gençlik hareketi kültür hareketinden bağımsız olarak görülemez.

Diğer bir sorun da, kişilik bulma sorununun politik düzeyde nasıl ele alınması gerektiğidir. Bu sorunun politik düzlemdeki nedenleri, gençliğin seçme özgürlüğünün ve katılım olanaklarının olmayışıdır. Bu nedenle, seçme özgürlüğü ve katılım istemi, bu sorunun politik çözümünün ifadesidir.

Katılım, aileden okula, fakülte yönetimine ve devletin politikasına kadar, gençliğin söz söyleme olanaklarına sahip olmasıdır. Ama bu yetmez; ayrıca gençliğin sözünün dikkate alınmasını sağlayacak mekanizmalar da olmalıdır. Nihayet, katılım, denetleme hakkını da içerir ve bu bütünlük içerisinde gerçek işlevini görebilir.

Katılım seçme özgürlüğüyle birlikte olmalıdır.

Seçme özgürlüğü, hangi konuda olursa olsun, var olan tüm seçeneklerin ortada açık ve seçilebilir durumda olmasıdır. Bu, kuşkusuz ideal olandır. Ama gerçek seçme özgürlüğü, böylesi bir perspektifle bakılabilirse anlaşılabilir.

Bilimde, sanatta, politikada, kültürün her biçiminde, yaşamın her alanında seçme özgürlüğü ve katılım, gençliğin hem bugün, hem de gelecekte, sosyal ve politik hareketinin genel yönelimi olacaktır. Bu yönelim kişilik bulma sürecinin sağlıklı gelişiminin temellerini yaratacak ve gençliğin sosyal ve politik bir kimliğe kavuşmuş olarak, her adımda toplumsal yaşamda daha etkin yer almasını sağlayacaktır.

Dikkat edilirse, üzerinde durduğumuz nokta, gençliğin, gençlik sürecini tamamlayıp bir kimlik edinmesi sorunu değil, gençken böylesi bir kimliğe kavuşmasıdır. Hazırlık ve eğitim sürecinin uzun yıllar alması ve bunun sonucunda, gençlik yaşının genişlemesi böylesi bir zorunluluğu dayatmaktadır.

Nesnel olarak ayrı bir sosyal konuma sahip olma yolunda olan öğrenci gençlik, sosyal bilinç düzeyinde yerini bulamamanın sancılarını çekmektedir. 12 ile 17 yıllık bir zaman dilimini kapsayan gençlik çağı, sosyal bilinç açısından kendi kimliğini yaratmak zorundadır.

İşte bu nedenle, gençliğin önüne iyi memur, doktor, işçi, avukat, politikacı, vb. olma hedefini koymak, artık onun gerçeğine tam denk düşmemektedir. Bunları olmadan önce, iyi bir genç ve gençken de iyi olanaklara sahip olmak ihtiyacı duymaktadır.

Bu yüzdendir ki, seçme özgürlüğü ve katılım bunların varlığı ölçüsünde sağlıklı gelişecek kişilik bulma süreci, sosyalleşmiş ve politikleşmiş gençlik hedefinin gerçekleşme yoludur.

Seçme özgürlüğü ve katılımın düzeyi, demokrasinin düzeyiyle doğru orantılı olduğundan gençliğin nesnel olarak çıkarı demokrasidedir. Gençlik yalnızca bugün "demokrasinin kazanılması"nda değil, yarın "daha fazla demokrasi" isteminin yükseltilmesinde de, bu konumu nedeniyle hayati çıkarlara sahiptir. Bir anlamda, rejimin demokratikliğinin ölçütü gençliğin o demokrasiden yararlanma düzeyiyle belirlenmelidir. Bir rejim gençliğe ne ölçüde seçenek çeşitliliği ve geniş katılım mekanizmaları sağlıyorsa, o ölçüde demokratiktir. Tüm bunlardan hareketle, diyebiliriz ki, öğrenci gençliğin mücadelesi bu çerçevede ele alınabilirse, somut politikalar ve uygulamalar geliştirilebilir. Ve şunu unutmamak gerekir: Gençlik yalnızca kendi dışında değil, kendi içinde de demokrasi, demokratik ilişkiler ve davranış kültürüne ihtiyaç duyuyor. Bu ihtiyaç, gençlik içinde çalışmanın politik ve pratik düzeyde sağlıklı yürümesinde, dikkate alınması zorunlu ve temel bir konudur. Öğrenci hareketinin önündeki öznel engellerin kaldırılmasında, bu ihtiyaca uygun davranılması çözücü olacaktır.

Öğrenci Gençlik Hareketinin Başlıca Özellikleri

Üzerinde durulması gereken bir başka konu da, öğrenci gençlik hareketinin temel özellikleridir. Bu özellikler öne konan hedefle kristalize edilmiştir. Yurtsever, hümanist ve demokratik değerler taşıyor bütünsel ve bağımsız öğrenci gençlik hareketi kavramı, kategorik olarak bu hareketin temel özelliklerini de ifade etmektedir. Bunları şu biçimde sıralamak mümkündür:

Öncelikle, bu hareket adından da anlaşılacağı üzere öğrenci kimlikli bir harekettir. Başına herhangi bir politik sıfak eklemeye gerek yoktur. Ve bu, darlaşmaya neden olur. Bir politik sıfat eklenmemesi hareketin politik nitelikte olmadığını göstermez. Tersine, öğrenci kimliği içerisinde ifade edilemeyecek hiç bir sosyal ve politik istem yoktur. Sınav sisteminden YÖK'ün kaldırılmasına, rejimin demokratikleştirilmesinden Kürt sorununa ve sosyalizme kadar her sosyal ve politik istem öğrenci gençlik

hareketinin istemi olabilir. Yeter ki bu istemler uygun koşullarda ve zamanlarda öne çıkarılabilsin. Öte yandan, öğrenci kimliği soyut bir öğrenci olmayı ifade etmemektedir. Gelecek açısından taşıdığı sorumluluk, çağına, ülkesine, yaşadığı koşullara karşı gösterdiği duyarlılık, toplumsal nabzın en yoğun attığı kesimlerden biri olmak bu kimliğin içeriğinde yer almaktadır. Diğer özelliklerinin yanısıra aydın olma özelliği de taşıyan bu özellikleri daha duyarlı bir biçimde dışa vuran öğrenci gençlik, yurttaşlık bilincinin gelişmesine, yurtsever, hümanist, demokratik değerlerle donanmaya en yatkın sosyal gruplardan biridir. Ülkemiz öğrenci gençliği açısından, bu özellikler büyük ölçüde bastırılmış ve açığa çıkmasına engel olunmaya çalışılmış ise de, tamamen yok edilememiştir, edilemez de. Çünkü bu özellikler öğrenci gençliğin nesnel konumuyla bağlıdır. Hal böyleyken, öğrenci gençlik hareketinin başına komünist, sosyalist, devrimci, sosyal demokrat, vb. sıfatlar yakıştırmak bu politik güçlerin kendi çevreleriyle öğrenci gençlik arasına mesafeler koymayı getirecektir. Ayrıca, gençliği politik görüşlere göre bölmeye ve kopukluklara yol açacaktır. Öte yandan, sosyal bir bütünlük olarak öğrenci gençliği, politik planda kategorik ayrımlara tabi tutmak, yaşamın gerçeğine de denk düşmemektedir. Politikleşmenin hızlandığı dönemlerde bu yaklaşımın ne denli anlamsız olduğu daha net ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz öğrenci gençlik içinde farklı politik görüşler ve bilinç düzeyleri vardır. Bunlar görmezlikten gelinmemektedir. Anlatılmaya çalışılan, her politik görüşün ve farklı bilinç düzeyine sahip çevrelerin öğrenci gençlik hareketi içerisinde var olabileceği ve kendini ifade edebileceğidir. Doğru ve olanaklı olan budur. Diğeri, bölünmeyi körüklemekten ve sonuçta, öğrenci gençlik kitlesinden kopuşu getirmekten başka hiç bir şey ifade etmez.

Öğrenci gençlik hareketinin diğer özelliği bütünsellik taşımasıdır. Yani, öğrenci gençliğin bir bütün olarak hareketlenmesinin olanaklı olmasıdır. Ortak bir kimliğe sahip olmak, bir bütün olarak rejimin eğitim politikasının etkisinde bulunmak, gençlik sorunlarını farklı derecelerde de olsa ayrımsız yaşamak ve ortak çıkar ve istemlere sahip olmak, öğrenci gençlik hareketinin bütünsel bir nitelik kazanmasının olanaklarını doğuran koşullardır. Bütünsellik, örgütsel ve politik anlamda homojenlik değildir. Öğrenci gençliğin bütünsel hareketi çok farklı örgütsel biçim ve düzeyleri içerebilir. Tek bir örgütsel biçimle, bu bütünselliği kavramak geleceğe ilişkin bir sorundur. Kanımızca, bugün böyle bir hedef konması gerçekçi değildir. Örgütsel biçimleniş konusunda, veri olanakların (öğrenci derneği, kulüpler, yayınlar, vb.) yanısıra, pratik sürecin çeşitli seçenekler yaratabileceği de öngörülmelidir. Politik anlamda ise bütünsellik, farklı politik görüşlerin bir arada var olmasını dışlamaz. Tersine, bütünsel hareketin yaratılmasında, farklı politik görüşlerin yakınlaşması ve bir araya gelmesi önemli bir işlev görecektir. Kısacası bütünsellik, çok parçalılığın birlikteliği olarak anlaşılmaktadır.

Nihayet, bütünsel öğrenci gençlik hareketi, herhangi bir politik gücün damgasını taşımayan, ama tüm politik güçlerin politikalarının gerçekliği ve pratik çabalarının gücü ölçüsünde yer buldukları, bir hareket olacaktır. Bağımsızlık olarak ifade edilen bu özellik bizce bu anlama gelmektedir.

Sözü edilen üç özelliğin birbirleriyle sıkı bağlara sahip olduğu görülmektedir. Bir anlamda, birbirlerini koşullamaktadırlar. Öte yandan, bu özelliklere sahip bir gençlik hareketi yaratma hedefi döneme özgü ve geçici olmayıp, nihai hedefe bağlı ve kalıcı bir yaklaşımdır. Stratejik bir öneme sahiptir.

Faaliyetimizin Bugünkü Evresinde Ağırlık Noktası ve Stil Sorunu

Geliştirilmeye çalışılan bu yaklaşımın ve öne konan bu hedefin yaşama geçmesi doğrultusunda bugün yapılması gerekenler ve nasıl yapılacağı da tartışılması gereken bir konudur. Öğrenci gençlik hareketinin, bu yaklaşıma uygun bir çalışma stili yaratma zorunluluğu ve bugün bunun hangi unsurlarının oluşturulabileceği de bu konu ile birlikte işlenmelidir.

Belirlediğimiz konu somut olduğundan, tartışmayı da öğrenci gençliğin somut durumundan kalkarak yürütmek gerekir: Bugün öğrenci gençlik nelerle uğraşmakta, ne tür kaygılar taşımakta, özlem ve istemleri neler olmaktadır?

Politikaya çok ilgi duyanların oranının yüzde 10 olduğunu söylüyoruz. Yüzde 90 ne yapıyor, nelere ilgi duyuyor, biliyor muyuz?

DTCF de yapılan araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin yüzde 70'i kendi sorunlarına kişisel düzeyde dalmış durumda. Sınavlar, barınma, beslenme, ulaşım, vb. sorunlarla uğraşmaktan başka şeylere zaman ayıramadıklarından yakınmaktadırlar. Niçin politikayla ilgilenilmiyor, sorusuna verilen yanıtlarda "zaman ayıramamak" önemli bir yer tutuyor.

Ahmet Taner Kışlalı'nın **Öğrenci Ayaklanmaları** adlı kitabında 68 olayları çözümlenirken ilginç bir bulgu ortaya çıkarılmış. Buna göre, eylemlerin ilk başladığı ve en yoğun olduğu üniversitelerin, eğitim kalitesi görece yüksek, özgül sorunları az olan yerler olduğu belirtilmiştir. Buradaki öğrencilerin ciddi barınma, beslenme, vb. sorunları olmadığı görülmüştür.

Bu iki örneğin arka arkaya verilmesinin amacı, mutlak bir sonuç çıkarmak değil. Ama görülen o dur ki, Türkiye gençliğinin özgül dertleri, sosyal hareketlerini ve politikleşmelerini engelleyici etkenlerden biridir.

Kuşkusuz, "Bu sorunlar etrafında bir hareketlilik geliştirilebilir, politikleşme süreci hızlandırılabilir" şeklinde bir düşünce ileri sürülebilir. Yerinde de olur. Ama eğer bu sorunlara somut, elle tutulur çözümler getirilemezse, bu çözümlerin gerçekçi ve uygulanabilir olduğu konusunda gençlik ikna edilemezse, bu sağlanabilir mi? İkincisi, sorunlardan tek birinin çözümünün dahi çok geniş bir gücü ve sabırlı bir mücadeleyi gerektirdiği bir ortamda, bu zorluğun öğrenci gençlik içinde göze alınması gerektiği, anlatılabilir mi?

Bu sorulara olumlu yanıtlar verilebilir. Ancak belli şartları vardır. Eğer öğrenci gençlik kendi sorunları etrafında tartışır ve çözümler de onlarla birlikte oluşturulabilirse, bu mümkün olabilir. Çözümü dışarda üretmek, sonra da "bunun için haydi mücadele edelim" demek, üstenci olmak, dayatmacı olmak sürdürülürse, olmaz.

Tartışma özellikle seçilmiş bir sözcüktür. Gençliğe söz hakkı ve tüm diğer istemler bu sözcüğün canlılık kazanmasıyla ete kemiğe bürünecektir. Gençliğe hem söz hakkı istemek, hem de onu bir bütün olarak söz söyler konuma getirmek bir arada olmalıdır. Bunda tartışmanın büyük rolü olacaktır.

Neler tartışılabilir ve tartışmanın amacı ne olmalıdır? Bu sorunun en makul yanıtı, bir cendere gibi öğrenci gençliği sık boğaz eden dertlerini tartışmak ve bunların

bilincine varılmasını sağlamaktır. Fakat bu yeterince açık değildir. Her gün günlük sıkıntılarla didişen öğrenci gençlik, bu sorunların farkında değildir, demek pek doğru olmuyor. Önemli olan, öğrenci gençliğin bu sorunlarının nereden kaynaklandığı ve nasıl çözüleceği konusunda onun ne düşündüğüdür. Zaten konunun düğüm noktasıda budur. **Hür Demokrat Genç** dergisinin yaptığı bir ankete göre, üniversite öğrencilerinin yüzde 65'ine yakın bir kesimi, Türkiye'nin sorunlarının çözümünü ekonomik sorunların çözümüne bağlı görmektedir. Çözümü, öncelikle demokraside görenlerin oranı yüzde 19'dur. Bu çok önemli bir orandır. 550 bin civarında üniversite öğrencisinin yaklaşık 110 binlik bölümüne denk düşmektedir. Böyle olmakla birlikte bu veriler bugün, 440 bin üniversite öğrencisinin, ülkenin içinde bulunduğu durumdan çıkış yolu sağlayacak çözüm yolu konusunda net bir görüşe sahip olmadığını göstermektedir. Demek ki, tartışma öğrenci gençliğin sorunlarından da başlasa, bugün ülkenin temel sorunu olan politik rejime bağlanacak tarzda geliştirilmelidir. Aksi takdirde, kendi sorunlarının çözümünü ekonomik sorunlara bağlama görüşü, öğrenci gençliğin bu sorunların çözümü için pek birşey yapamayacağı düşüncesini geliştirmektedir. Oysa ekonomik sorunların çözümününde politik rejimin demokratikleştirilmesine bağlı olduğu, basit bir örnek vermek gerekirse, beslenme, sınav sistemi gibi sorunların çözümüyle üniversitelerin demokratikleştirilmesinin ilişkili olduğu gösterilebilirse, tartışma amaca uygun yürütülmüş olur. Kaba bir ilişki kurmaktan veya bağlamaktan sözetmiyoruz. Bu bağlar yaşamın içinde vardır. Önemli olan, her düzeyde ve her alanda demokratikleşme fikrini oluşturacak tarzda bu bağları açığa çıkarmaktır.

Kuşkusuz bu söylenen de ileri bir konudur. Ama bu konuma ulaşabilmenin yolu açıktır. Öğrenci gençliğin tartışmasını sağlamak, düşündüklerini söylemelerine ortam hazırlamak, araçlar yaratmak ve onlardan biri olarak tartışmaları netleştirmeye çalışmak bu yolda mesafe katedilmesini getirecektir. Tartışma bir hareketliliği de içinde barındırmaktadır. Bu hareketliliğin sosyal hareketliliğe hizmet etmesi kaçınılmazdır. Sınıflardan kantinlere, derslerden hocaların, yöneticilerin odalarına girecek tartışmalar örgütlenebilirse, bu tartışma gazetelere, dergilere, televizyona, radyoya taşınabilirse bu çizgide ne kadar etkinlik yapılırsa, öğrenci gençlik gerek kendi gündemine, gerekse ülkenin gündemine o düzeyde girecektir. Sorunların çözümü için gerekli güç birikiminin oluşumu o denli hızlı gelişecektir.

Tartışmanın genel düzeydeki yakıcı sorunlar etrafında da geliştirilmesi gerekir. Kuşkusuz özgül sorunlarına göre, ilk anda, bu sorunların tartışılmasına geniş çevrelerin ilgisini çekmek daha güçtür. Fakat bu tip sorunları tartışmak, politik rejim sorununu daha somut olarak gündeme getirmek için zorunludur. Öte yandan, genel ortamın uygunluğu yakalandığında ve adım adım hazırlandığında, geniş ilgi de sağlanabilir. Örneğin komünist parti tartışması açısından, böyle elverişli bir ortam oluşmuştur. Üniversiteler içerisinde bu elverişli durumu değerlendirecek hazırlıklar yapılabilirse, öğrencilerin bulunduğu birçok yere girecek tartışmalar örgütlenebilir. Kürt sorunu açısından da böylesi olanaklar oluşmaktadır. Bu tipte sorunların tartışılmasında bugün için hedeflenmesi gereken, sorunların canlı tutulmasıdır. Bunun için hem koşullar uygundur, hem de gerekli güç vardır.

Komünist partisinin yasallaşması sorunu üzerinde biraz daha durursak, tartışmanın nasıl yürütülmesi gerektiğini de belirleyebiliriz: Buradaki ana sorun, çok ideolojili, ayrı ayrı sınıfların çıkarlarını savunan, çok partili demokratik bir rejime duyu-

lan ihtiyaçtır. Gençliğin seçme özgürlüğü istemi, siyasi platformda da çok seçenekliliği gerektirir. Bu noktada yasal bir komünist partinin kurulması, gençliğin seçme özgürlüğü istemi içerisinde ifade edilebilir. Diğer bir deyişle, seçme özgürlüğü, partileşmek isteyen tüm düşüncelerin açık ve yasaksız bir biçimde siyaset alanında yer almasıyla anlam ve varlık kazanır.

Böyle yürütülecek bir komünist parti tartışması, yandaşı olsun olmasın, çok geniş öğrenci çevrelerinin bu partinin olabildiğince erken yasallaşmasından yana olmalarını sağlayabilir. Bu konuda yürütülebilecek bir tartışma, öğrenci gençliğin siyaset yapma hakkı üzerindeki yasağı da gündeme getirebilir. Çünkü siyasi seçme özgürlüğü, siyaset yapmayı gerektirir.

Tartışmaya uygun her konu, seçme özgürlüğü, katılım istemi ve bunlara canlılık veren demokrasi ihtiyacına bağlı yürütülmelidir. Çerçevesi bu olan bir tartışma hangi konuda yapılırsa yapılsın, demokratikleşme gereğini bilinçlere taşıyacaktır.

Ülkenin bu günü ve geleceğinde söz sahibi olabilmek, toplumsal ve politik yaşamda rolümüzü artırabilmek için, bugün tartışmalı ve (hükümetten devlet kuruluşlarına, partilerden örgütlere kadar) öğrenci gençlikle tartışılmasını sağlamalıyız. Kendi içinde dinamizm taşıyan ve kitlesel eylem olanakları yaratmaya elverişli bu çizgi bu günkü faaliyetimizin temel çalışma stili olmalıdır. İhtiyaç duyulan demokratik tartışma geleneğinin yaratılmasında, bunun rolü büyük olacaktır. Politik yönlendiricilik ancak bu çizginin yaşama geçmesiyle gerçek anlamına kavuşabilir. Yığınsal çıkışlar, bu çalışma çizgisiyle hayal olmaktan çıkıp gerçeğe dönebilir.

Kaynaklar

(1) Devlet Bakanlığı Araştırması (**Gençlik Dünyası**, Ağustos 1988)
(2) **SİAR Bülten**, Eylül 1988
(3) **Hür Demokrat Genç**, 1. sayı Mayıs 1988
(4) **Güneş** Gazetesi, 23 Eylül 1988
(5) 25 Ekim tarihli gazeteler (Gençlik şurası haberlerinden)

TOPRAK REFORMUNUN ZAMANIDIR

Parti Merkez Komitesi'nin son Plenumu'nda ileri sürülen önemli görevlerden biri de başlayan ekonomik reformu derinleştirmektir. Tarım kesimi de içinde olmak üzere ekonomimizin tüm kollarına uzanacak olan toprak kiralama yasası, bu yönde önemli bir adım olacaktır. Mihail Gorbaçov'un raporunda belirtildiği gibi, "kırsal alandaki ekonomik ilişkileri köklü biçimde değiştirmek" gereği vardır. En başta, bu, toprağın ve uzun bir dönemde başka sermaye mallarının kiralanmasına, kiralayanların tam bir ekonomik bağımsızlıktan yararlanmalarına bağlıdır. Ayrıca, toprak tasarrufu üstüne yeni bir yasa ile, tarımsal-endüstriyel kompleksi yönetme konusunda varolan çağdışı sisteme ilişkin bir yeniden yapılandırma yasası kabul etmek sorunu da doğmaktadır.

Önerilen değişiklikler ekonomimizin ivedi gereksinimlerini yansıtmakta ve hem pratiği, hem de onun kuramsal yönden kavramsallaştırılmasını yansıtmaktadır. Sovyetler Birliği V.I.Lenin Tarımsal Bilimler Akademisi'nden akademisyen, tanınmış Sovyet ekonomisti Vladimir Tikhonov'un aşağıdaki makalesi de bunu doğrulamaktadır. Bu makale, Plenum'dan az önce baskıya hazırlandı.

V.Tikhonov

Ekonomik reformumuz girişkenliğe ve bunu işletmeye dayanıyor. Meta üreticisine, ancak çalışmasının sonuçlarından kişisel ve koşulsuz olarak sorumlu kılacak bir bağımsızlık verilmesi durumunda, bunlar yaşama geçebilirler.

Ancak, yine bu alanda, henüz hiçbir değişiklik de gözlenmiyor.

Önceden olduğu gibi, SSCB Devlet Tarımsal-Sanayi Komitesi, yarı yoksullaşmış kolhozlar (kollektif çiftlikler) için fiyat artışlarının boyutunu hesaplamakla uğraşıyor. Ve bu kolhozların sayısı 3 binden fazladır, ya da, toplamın yaklaşık yüzde 12'sidir.

Devlet zararına, yalnızca ölmeyecek biçimde yaşıyorlar. SSCB Devlet Fiyatlar Komitesi, hesapçılarını aşırı çalıştırarak, ne tür ürün için hangi fiyatın belirlenmesi gerektiğini, bir kopek'in onda birine varana dek hesaplatıyor. Bölgesel parti komiteleri, Kooperatifler Yasası'nı çiğnemeyen kolhozların, devletin emri üzerine nasıl değerlendirileceğini coşku içinde ölçüp biçiyorlar. Kolhoz başkanı, hiçbir şeyi değiştirmeden, artık moda durumuna gelen, toprak ve malzeme kiralamayla birleştirilmiş aile sözleşmesinin yararlılığı üstüne nasıl rapor verebileceği konusunda kafa yoruyor. Yakın zamanlarda, beşyüz aparatçik (aygıt adamı, fonksiyoner) bir araya getirildi ve bunlar, hasatı ve harmanı örgütlemek için olağanüstü yetkilerle bölgelere gönderildiler: İşi yürütene güven, ama kendin hata yapma... Bağımsızlık, kimileri tarihten, kimileri de reformlarımızın tutarsızlığından kaynaklanan birçok nedenden ötürü, yaşama giremiyor.

Mülkiyet

Hala çocukluğunu yaşayan kooperatif hareketin deneyimi bizlere hem bir çıkış yolu, hem de umut veriyor. Kooperatif üyeleri deneyim kazanmışlardır. Bunlar çok olmayabilir, ama kazandıkları deneyim ne denli büyüktür! Ve bu süreç için güvenilir ve istikrarlı bir temel vardır ki, bunu henüz kolhozlara sağlamış değiliz: Daha başından, tüm ciddi üretici kooperatifleri, ekonomik yönetim nesneleri olarak üretim araçları üzerinde *bölünmemiş denetime* sahip meta üreticileri olarak şekillendiler. Bu yüzden de, ekonomik açıdan birbirlerinden, devlet aygıtından ve tüketicilerden *yalıtlandılar.* Kooperatifler, yalnızca meta-para değişimi temelinde onlarla bağlantıları korudular. Bu nedenle de, onların işlerine karışmaya ya da onlara yapı, oylum, üretim ve satış koşulları dayatmaya kimsenin hakkı yoktur. Ve onların işletmeleri başarısızlıkla karşılaşırsa, hiç kimse kaşlarını çatmayacaktır. Öyle gözüküyor ki, amansız bir yaşam, tek olmasa bile en iyi öğretmendir.

Ya kolhoz?.. Kolhoz toprağa sahip değil. Yalnızca, onu *kullanıyor.* Toprağın sahibi devlettir ve ayrıca, temellük hakkını da elinde tutuyor.

Üstelik, hala kimi ekonomi yöneticileri, hatta bilim adamları toprağın, kolhozlara daimi kullanım için transfer edilmiş olduğu gibi bir yanılgıya sığınıyorlar. Oysa böyle birşey yok. Toprak, kolhozlara, (süresi) *belirlenmemiş* bir dönem kullanmak üzere verilmiştir. Bu ise, hiç de, daimi kullanım anlamına gelmiyor. Her durumda devlet toprağı kısmen ya da tamamen müsadere edebilir, bir kolhozu sovhoza (devlet çiftliğine), yardımcı bir çiftliğe(*) dönüştürebilir, ya da, onu başka bir kolhoza katabilir. Ekonomi tarihimiz bunu kanıtlamış bulunuyor. Ama niçin? Çünkü, toprak hem bir intifa nesnesi, hem de bir mülkiyet nesnesi olarak devlete aittir. Bunun anlamı, ilgili düzeydeki devlet aygıtının çiftliğin işlerini yönetmek, ona ait olan topraktaki üretim yapısını kurmak ve ona, üretim ve yetişen ürünün pazarlanması için koşullar dayatmak konusunda tam bir hak sahibi olduğudur; çünkü o (bu aygıt) hem sahip, hem de yararlanan olarak toprağı ve onun ürünlerini denetlemektedir. Öte yandan, kolhoz toprağı yalnızca kullanmakta ve bu yüzden de, ancak, onun yararlanıcısının ve sahibinin vermeyi gerekli gördüğü kadarını almaktadır.

(*) Ek gelir elde etmek için işletilen bireysel çiftlikler-Çev.

Toprak Bedava mı?

Bir başka yanılgı daha vardır. Toprağın kolhozlara bedava verilmiş olduğunu düşünürüz. Kollektif çiftçiler de böyle düşünür. Şaşkınlık içinde şöyle sorarlar: Eğer bedavaysa, o zaman, bizlere iyi bir kazanç getirecek olan bu topraktan neden bir gelir elde etmiyoruz?

Sovyet erkinin ilk buyrultusuyla, toprağın bütün halkın intifasına çevrildiğini ve onu işleyenlere, bedava olarak, yani tazminatsız *aktarıldığını* anımsatmanın şimdi tam zamanıdır. 1927'den önce köylü, toprağı kullanma hakkı karşılığında, esas olarak, aynı vergi yoluyla (gerçekte bu, nakdi bir vergiydi) ödeme yapıyordu.

1928'de, Stalin ve yardımcıları bu vergiyi, yani toprak karşılığında yapılan ödemeyi, üstü örtülü bir tarzda -köylülerin satın aldığı sanayi mallarının fiyatlarını artırarak, dolayısıyla devlet kasasına gelen gelirleri yükselterek- artırmaya karar verdiler. Aynı zamanda da, devletin köylülerden satın aldığı ürünlerin fiyatları düşürüldü. Ama köylüler bu fiyatı ödemeyi reddettiler. O zaman, antikulak (kulak, zengin köylüye yakın bir anlam taşır) yasalardan yararlanıldı ve 1928'de, tahıl zorla alındı. Bu eylemler, köylülerden doğal olarak onay görmedi. Bu durumda, yığınsal kollektivizasyona (daha çok da, "kolhozizasyona") geçilmesine karar verildi. Ama köylüler direnebileceğinden, bunun, "bir sınıf olarak kulakların kaldırılması temeli üzerinde" (yalnızca, doğrudan direnenlerin değil, direnmesi muhtemel olanların da tasfiye edilmesiyle) yürütüleceği ilan edildi. İkincisi, bunu, direniş dönemini asgarileştirecek biçimde, mümkün en kısa zamanda başarma emri verildi. Tıpkı; bir dişin tek darbede çekilmesi durumunda, acının ergeç yatışması gibi.

Köylülerin kolhozlarda birleştirilmesinden sonra, artık gıda fiyatları sorunu da kalmamıştı; şimdi tahıl köylüden değil, kolhozdan alınıyordu. Alım fiyatları getirildi ve bunlar, maliyet bakımından, orta Rusya tepelerinde de, Himalayalar'da da ortaktı.

Ve köylü, toprağı kullanımının karşılığını, kendi ürününün bu düşük fiyatıyla ödüyordu. Bunun, asıl rantı kaç kat aştığını kimse bilmiyor. Zamanla, tarım ürünlerinin fiyatı artırıldı. Ama makinelerin, kimyasal gübrelerin, yapı malzemelerinin ve üretim hizmetlerinin fiyatı daha da hızlı arttı. Sonuç olarak, her zaman şu görüldü ki, tarım ürünlerinin fiyatındaki büyüme geride kalıyordu. Öyleyse köylü, toprağı kullanma hakkının karşılığını her zaman ödüyordu, ama ne kadar ödediğini tam olarak bilmiyordu.

1970'lerde, ben bu hesaplarla özel olarak ilgilendim, ama o zaman bunlara pek kimse ilgi göstermedi. 1966 ile 1978 arasındaki dönemde, fiyatlar ve işletme vergisi mekanizmasıyla, kollektif çiftlikler ile devlet çiftliklerinin gayrisafi gelirinden her yıl 44-56 milyar ruble kadar para, merkezi net devlet gelirine aktarılıyordu. Bunun yanısıra, sanayi kesimleriyle eşitsiz değişimin sonucunda, sanayi kesimlerinin bütçeleri de devlet çiftlikleri ile kollektif çiftliklerden her yıl 9-12 milyar ruble para çekiyordu. Kollektif çiftlikler ile devlet çiftliklerinin, sahip olmaksızın kullandıkları toprak karşılığında yaptıkları ödemeydi bu. O zamanlar biz buna toprak rantı diyorduk. Ama bu, yalnızca bir nezaket gösterisiydi. Rant, artı ürün ile ortalama kâr arasındaki farktır. Bizde ise, toplanan para yalnızca kârı değil, çoğu kez, gerekli ürünün bir kısmını da içeriyordu.

Efendi

Bir kolhoz, ekonomik yönetim nesnesi olarak toprağa sahip olmayıp, sıkı sıkıya

belirlenmiş bir işleme dönemi ve toprak karşılığında, titiz biçimde saptanmış bir ödeme söz konusu olmaksızın, toprağı yalnızca, kullanırsa, bağımsız bir meta üreticisi durumuna gelebilir mi?

İnsan, yeterince uzun, açıkça belirlenmiş bir zaman süresince bağımsız kalacağına güçlü bir biçimde inandığı zaman, kendisini efendi gibi duyumsar. Geçici kullanan kişi ise, asla tutumlu bir efendi olmaz: Koşullara uyar, kârdan kendi payını kapar ve sonra,... benden sonrası tufan, der.

Bir kez daha, bir kolhozla bir kooperatifi karşılaştıralım. Her kooperatif, kaynak elde etme çabası içinde, devlet donatım ve ekonomi aygıtına karşı savaşır. Devlet Fiyatlar Komitesi, şimdi kooperatiflere, kaynaklarını devlet kesiminden satın alma iznini vermiş bulunuyor. Ama bu kaynakların fiyatlarını, devletin sahip olduğu işletmelere göre 2-6 kat fazlasıyla belirlemiştir. Ve bu kösteklerle bile, kooperatifler zararsız çalışıyorlar.

Ama kolhoz yalnızca devlet fiyatlarıyla kaynak satın almıyor, kaynak donatıcısına destek olarak bilinen sıkı pazarlıklara da giriyor. Ve her iki amaca da ulaşamazsa, devlet bütçesine ve bankaya bağımlı olmak durumuyla karşı karşıya kalıyor. O kendi evinin efendisi değil, ne zaman yardımcı bir çiftliğe dönüştürüleceğini ya da açıkça bağımlı bir konumuna düşürüleceğini bilmeyen, geçici bir kiracıdır. Ve sımsıkı dayatılmış koşullar olmadan toprağı kullanamadığı, her şeye -kime ve ne kadar satağından, kimden donatım alacağına, hangi ürünü, nerede ve ne kadar *teslim edeceğine* (satacağına değil) kadar herşeye- devlet ve Parti aygıtı karar verdiği için; efendi değildir. Kollektif çiftçilerin çalışması karşılığında ödenmesi gereken paranın olmayışı, geriye ödenme durumu olmayan devlet bankasından alınacak krediyle telafi edileceğinden; efendi değildir. Yeni bir traktörün bedeli, aynı koşullarla, devlet bütçesi tarafından ödenecektir. Geçtiğimiz yıl devlet kollektif çiftliklere, 23 milyar ruble hibe etmiştir. Devlet, kollektif çiftliğin borçlarını hesaba yazmakta, ya da, her durumda ertelemektedir. Öyleyse, bu ne tür bir efendidir ve bir efendi olmak için neye gerek duymaktadır? Böyle yaşıyoruz ve ekonomik reformu tutarlı bir biçimde ve sonuna dek götürmedikçe de, böyle yaşamaya devam edeceğiz.

Bütün bunlar şu anlama geliyor: Ekonomik yönetim nesnesi olarak toprağın mülkiyeti ile kullanımı arasında ayrım yapmamız gerekiyor.

Reform

Özgül koşullarda sorun şöyle olabilir: Devlet, toprağın mülkiyetini ve genelde, tarımın bütün biyoklimatik kaynaklar kompleksinin mülkiyetini elde tutmakla birlikte, toprağı sıkı sıkıca belirlenmiş bir zaman süresi için, onu işleyenlere kiralar. Kollektif çiftlik, devlet çiftliği ya da bireysel çiftlik bir kira sözleşmesi imzalar ve bunun yürürlükte olduğu süre boyunca, toprağın biricik temellükü durumuna gelir.

Devlet mülkiyet hakkını ekonomik bakımdan gerçekleştirir, düzenli olarak rant alır. Ve kiracı da -ürünlerin alıcılarıyla ve kaynakları sağlayanlarla sözleşmeler yapmak temelinde- toprağı bağımsız biçimde çalıştırır, zamanı geldiğinde onun sahibiyle hesaplaşması gerekeceğini bilir ve ayrıca, kendisini besler, gerekli birikimleri sağlar. Ne toprağın sahibi, ne de kullanıcısı -kiracı- açısından başka hiçbir hak ve görev söz konusudur.

Bu ilişkiler sistemi çok yalın, ama bizim için bütünüyle alışılmadıktır. Bu yüzden, olağan iş sorunlarına temelli bir önem verilmesi gerekir. Bunlar üç tanedir.

Birincisi: Kira süresidir. Bu, her durumda, var olan kuşaktaki insanların ömürlerinin sonuna dek yaşamaları için gereken ortalama süreden, yani 25-50 yıldan az olmamalıdır.

İkincisi: Rantın boyutudur. Verimliliğe ve yere göre ayrımlandırılmış toprak rantının boyutuyla bağlantılı olmalıdır. Üstelik, kiracının kendisi tarafından gerçekleştirilen, daha yoğun çiftçilik ve daha yüksek toprak verimliliği yoluyla oluşmuş rantı, kiracı mülk edinme hakkına sahip olmalıdır. Rant getirmeyen topraklarda bulunan çiftlikler, devlete bir gelir vergisi ödemekle yetineceklerdir.

Üçüncüsü: Tarım ürününün fiyat düzeyidir. Bunlar -her tür üründe- uzmanlaştırılmış büyük ölçekli meta üretiminin her bölgesindeki en kötü yetişme koşullarına yatkın olmalıdır.

Bu sistemde, devlet ve ekonomi organlarının yönetsel işlevleri açıkça belirginleştirilir. Bu organların birbirinden ayrılmaları gerekir. Devlet organları yerel bütçeye rant (rant ödentisi) çekmek gibi daimi bir işlev taşımalıdır; rantın bir kısmı, belirli normlara göre, bir üst örgütün bütçesine göre aktarılacaktır. Yerel organlar, tüketiciyi ve çevreyi korumak amacıyla, bu denetim işlevlerini görürler. Ekonomi organları ise, toprağın intifacıları-kiracıları tarafından, demokratik bir zemin üzerinde şekillenir. Bu sonuncular, aynı zamanda, söz konusu organlara, genelleştirilmiş bir biçim içinde yerine getirilmesi daha avantajlı olan işlevler (donatımın ve pazarlamanın örgütlenmesi, gerekiyorsa, işletmelerin uzmanlaştırılması, kiracıların çıkarlarının üst organlarda temsil edilmesi ve savunulması, onlara istişari yardım sağlanması, vb.) de yükler. Kuşkusuz, başka misyonlar da olabilir. Ancak, yönetimin komut biçiminde değil de istişari nitelikte olması, tartışılmaz bir ilke kılınmalıdır.

Böylesi bir reformun oldukça hızlı bir biçimde uygulamaya konulacağına inanıyorum. Yine, bu yolda, perestroyka'dan olumlu sonuçlar alabileceğimize de inanıyorum.

Moscow News'ün 1988/32. sayısında yayınlanmıştır.

Bir Belge

ZEKİ BAŞTIMAR'IN (YAKUP DEMİR) SAVUNMASI

Yayınladığımız bu belge, 1951 TKP Tevkifatından sonra Askeri Mahkemeye 1 numaralı sanık olarak çıkarılan Zeki Baştımar'ın (Yakup Demir) 1954 yılında, Ankara Garnizon Kumandanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi önünde yaptığı savunmadır.

Belgenin Mahkeme tutanaklarına geçen tam metni yerine, davanın ayrıntılarını bilmeyenleri ilgilendirmeyen kısımların bizzat Zeki Baştımar'ın kendisi tarafından çıkarılarak, yalnızca TKP ana davası ve onun savunulmasıyla ilgili kısımların yayınlandığı broşürdeki metin kullanılmıştır.

TBKP'nin iki önderinin yargılandığı günümüzde, böylesi bir belgenin ilginç ve önemli olabileceğini düşünüyoruz. Bu belge, yerimizin sınırlı olmasından ötürü, iki bölüm halinde yayınlarken, bu belgenin sağlanmasında bizlere yardımcı olan Sayın Rasih Nuri İleri'ye teşekkür etmeyi de bir borç kabul etmekteyiz.

Sayın Hâkimler,

Üç yıldan beri zaman zaman genceloya (kamuoyuna) büyük bir siyasi komplo gibi sunulmak istenen olağan siyasi bir olay, bütün açıklığıyla önünüze serilmiş bulunuyor. İktidarın ve gerici basının, bu olay sanıklarının şahsında yaratmaya çalıştığı "umacı"yı burada asıl çehresiyle görmüş bulunuyorsunuz. Bulandırılan su durulmuştur. Örtülmek istenen gerçek bütün çıplaklığıyla meydandadır.

★ ★ ★

Adalet mekanizmasının nispeten normal işlediği bir memlekette, işlendiği iddia olunan fiil bir dâva konusu bile olamazdı ve ilk soruşturmada böyle çapraşık gibi görünen bir hale sokulamazdı. Yeryüzünde benzeri olayları suç diye ele alacak kanunla-

rın hüküm sürdüğü memleketler belki hâlâ vardır. Fakat kanunların, uyarına göre ve adamına göre uygulandığına bu kadar parlak bir örnek olabilecek birtek medeni memleket daha göstermek zordur. Bu dâvaya konu teşkil eden olay, memleketimizde bugün yürürlükte olan kanunlar karşısında bile, olsa olsa, ancak basit bir kovuşturma konusu olabilirdi. Fakat bütün ilk soruşturma safhalariyle ve şimdiki şekliyle bu dâva basit bir dâva olmaktan çıkmış bulunuyor. Müdafi avukatlardan biri, haklı olarak, bu dâvayı memleketin adli tarihinde özel bir yer tutacak tarihi bir dâva olarak vasıflandırmıştır. Bu özellik, ne sadece buradaki sanık sayısının çokluğunda, ne binlerce sayfa tutan ilk soruşturma evrakının hacminde, ne ilk soruşturmanın sanıklar için tahammül edilmez şartlar altında iki yıl gibi uzun bir müddet devam etmiş olmasında, ne de ilk soruşturma sırasında eski Asyai ve ortaçağ metotlarına parelel olarak uygulanan yeni Amerikan metotlarının kanun dışı, insanlık dışı, ahlâk dışı şekillerinin ve çeşitlerinin hepsinin birden uygulanmış bulunmasındadır. Gerçi bu olayların herbiri tek başına bu dâvayı basit bir dâva olmaktan çıkaracak önemdedir. Kaldı ki, burada hepsi bir araya gelmiş bulunuyor. Böyle olduğu halde, onu tarihi bir dâva yapan asıl özellik başkadır. Bu özellik, hiçbir medeni memleketin adliyesini meşgul etmeyecek kadar önemsiz bir nitelik taşıyan olağan siyasi bir olayın, kanun temsilcileri elinde, facia diyebileceğimiz bir sıra kanunsuz harekete bahane tescil etmesinde, belli siyasi maksatlar için yüzlerce vatandaşın felâketi bahasına sömürülmesindedir. Bu dâva, yalnız Türk adli tarihinde değil, son devrin milletlerarası adli tarihinde kanun namına işlenen kanunsuzlukların türlü örnekleriyle dolu ibret verici bir sayfa teşkil edecektir.

Hukuk rejimi, hukuk devleti deyimleri son yıllarda basında en çok rastlanan deyimlerdir. Bizde bu deyim, hükümetin sözcülüğünü yapan bazı siyaset adamlarının ağızlarının pelesengi olmuştur. Hukuk devleti, hukuk rejimi ne demektir? Hukuksuz devlet, hukuksuz rejim olabilir mi? Gerçek ilim böyle bir şey kabul edebilir mi? Bu ayrı bir meseledir. Fakat hukuk devleti ve hukuk rejimi deyimi, devlet idarecilerinin kurulu hukuk kaidelerine ve İnsan Hakları Beyannamesinin ruhuna uygun kanunlara riayet etmesi mânasına geliyorsa, iş biraz değişiyor. Bu takdirde, sadece bu dâva bu anlayışın ışığında bizdeki "Hukuk Rejiminin" mahiyetini açıkça ortaya koymaya kâfi gelir. Halka yabancı bir rejimde, kanunların, belli menfaatlara uygun bir şekilde hazırlanan, bu menfaatlara göre tefsir, tevil ve tatbik edilen ve icabında açıktan açığa ihlâl edilen birtakım iğreti hüküm ve kaidelerden ibaret olduğunun en parlak örneklerini bu dâvada bulmak mümkündür. Hükümet sarih olması gereken kanunların bazan tefsire ihtiyaç göstermeleri, tefsire tâbi tutulmaları, nedense, olağan bir şeydir. Fakat bu ancak tefsire elverişli kanunlar için böyledir. Hükmü sarih olan bir kanunu zoraki bir tefsire tâbi tutmak, yahut tevil etmek, onu bilerek ihlâl etmekten farksızdır.

Memleketimizde ileri fikir akımlarına ve özellikle komünistlere karşı uygulanan kanunlar üzerinde, iç ve dış politika icaplarına uygun olarak, zaman zaman nasıl oynandığı mâlumdur. Fakat çeşitli zamanlarda üzerlerinde bu kadar çok değişiklikler yapılan bu kanunların, yine de ihtiyacı tatmine kafi görülmeyerek, sırf siyasi düşüncelerle, açık bir şekilde ve sık sık ihlâl edildikleri de bir gerçektir.

Saf ve mutlak adalete inanmam. Adaletin sınıfi bir karakter taşıdığını biliyorum fakat, sınıfların üstünde kalmak iddiasında olan bir adaletin görünüşte usun tarafsız olması, ifade ettiği mânaya şeklen olsun uyması gerektir. İcra kuvvetleri elinde

istenildiği gibi tefsir, tevil ve tatbik edilen bir kanun düpedüz bir cebir vasıtasıdır. Kanun zaten cebir vasıtası demektir, ama belli bir maksatla meydana getirildikten sonra ve yürürlükte kaldıkça, menfaatlerini koruduğu sosyal sınıfın elinde, ilk önce bu sınıfın kendisinden hürmet görmesi gereken bir vasıtadır. Hukuk rejimi deyiminden kastedilen mâna da, bugün insan haklarının istediği şey de budur. Aksi halde, kanun, meşruluğunu kaybeden barbarca bir âlet kertesine düşer, hukuki mânada bir kanun olmaktan çıkar.

Bugün yürürlükte olan kanunlar karşısında bu dâvanın yeri nedir? Bunun bir hukukçu gözüyle incelemek yetkimin dışında bir iştir. Ben burada ancak her vatandaşın görebileceği kadar meydanda olan birkaç gerçeğe kısaca dokunacağım.

1. Savcı, Türk Ceza Kanununun 141. maddesinin 1. ve 3. fıkralarına ve Askerî Ceza Kanununun 148. maddesinin B fıkrasına göre cezalandırılmamı istemektedir. TCK'nun 141. maddesi Askerî Ceza Kanununda yazılı bir suç değildir. Askerî Muhakeme Usulü Kanununun ikinci maddesine göre ise, asker ve siviller tarafından müştereken işlenen fiil TCK'nda yazılı bir suç ise, bunların toptan muhakemesi umumi kaza merciine aittir. Bu dâvada, askeri şahıslarla müştereken işlendiği iddia olunan suç, Askerî Ceza Kanununda yazılı bir suç olmadığına göre, bu madde gereğince dâva ancak umumî (sivil) mahkemelerde görülebilir.

Fakat bu dâvanın askerî mahkemeye devrinde, iktidarın emri kanunun emrine galebe çalmıştır.

2. Hükümetin, siyasi mülâhazalarla kanunları istediği gibi ve işine geldiği şekilde, fakat bu defa sanıkların lehinde olarak, nasıl kullandığını gösterir bir başka örneği Nabolant Dâvasında görüyoruz.(1) Bilindiği gibi, bu olayda bir denizaltı gemisi batmış ve 81 Türk askeri ölmüştür. Burada suç, askerî bir müessese olan bir denizaltı gemisi içinde askerî şahıslara ve savunma vasıtalarına karşı askeri ve sivil şahıslar tarafından işlenmiştir. Askerî Muhakeme Usulü Kanununa göre tamamiyle askeri kazayı ilgilendiren bir suçtur. Bizim dâvamızda hiç nazara alınmayan Askeri Ceza usulünün 2. maddesi burada açıktan açığa ve yersiz olarak yelhe çevrilerek uygulanmış ve dâva sivil mahkemeye verilmiştir. Çünkü, iki gemiyi idare edenlerin fiil ve hareketlerinde iştirak mevcut farzedilmiştir. Evvelce birbirini hiç tanımayan ve belki de birbirini hiç görmemiş olan bu sanıkların 81 kişinin hayatına son vermek ve denizaltı gemisini batırmakla müşterek hareket ettiklerini kabul etmek akıl ve mantığın çerçevesine sığmaz. Bu fiilin tesatüfi bir fiil olduğu açıktır. İştirak ancak kasıtla işlenen fiillerde mevcut olabilir. İştirak olmayınca da fiil ancak askeri kazanın konusu olabilir. Durum böyle iken, sırf siyasi düşüncelerle dâva sivil mahkemeye verilmiştir. Böylece Nabolant Dâvası, Askerî Ceza Kanununda yazılı bir suç olduğu halde sivil mahkemece; bu dâva yani bizim dâvamız ise, askerî kanunda yazılı bir suç olmadığı halde askerî mahkemeye verilmiştir.

İşte iki olay ki, kanunların icra kuvvetlerin elinde istenildiği gibi tevil ve tatbik edilen birer âlet olduklarının parlak iki örneğidirler. Nabolant Dâvası, eldeki ve yü-

(1) Bayar ve Menderes Türkiye'yi NATO'ya sokmaya hazırlandıkları sıralarda, bu Pakt üyesi İskandinavya memleketlerinden birine ait olan bir ticaret gemisi Çanakkale Boğazında bir Türk denizaltı gemisine bindirmiş, denizaltının batmasına ve 81 Türk deniz er ve subayının ölümüne sebep olmuştur.

rürlükteki kanunlar karşısında ortada su katılmamış askerî bir suç bulunduğu ve dâva su götürmez şekilde askerî kazaya ait olduğu halde, sivil mahkemede görüldü. Çünkü, kanuna göre değil, kendi siyasî endişelerine göre hareket eden iktidar böyle istiyordu. Çünkü, dış memleketler geneloyunu ve dolayısiyle yabancı hükümetleri ilgilendiren bu dâvayı fırsat bilerek dışarıya hoş görünmek, demokrat ve medeni görünmek arzusu ve prestij sağlamak ihtirası, iktidarı kanunları hiçe saymaya götürdü. Çanakkale sularına gömülü 81 Türk çocuğunun aziz hâtıralarına hürmeten olsun, memlekette yürürlükteki kanunlara riayet etmek mertliği gösterilemedi.

Önümüzde görülen bu dâva ise, doğrudan doğruya siyasî maksatlarla açılmış ve kanunun açıklığına rağmen, yine siyasî maksatlarla askerî mahkemeye verilmiştir. Çünkü tevkifler sırasında Atlantik Paktına girmek için her çareye başvurmakla meşgul olan Hükûmet, memleketi komünizmin tehdidi altında göstermek ihtiyacında idi. Çünkü, emperyalistlerin ve başta Amerikalıların gözüne girmek ve memleketi onlara cazip göstermek peşindeydi. Çünkü, barışın en ateşli savunucularına karşı, dünya gericiliğine bir mücadele örneği vermek, hükûmetin siyasî ihtiraslarına uygun düşüyordu. Çünkü, soruşturmayı istenildiği kadar uzatmak, tevkifleri istenildiği kadar genişletmek ve soruşturmada en vahşice metotları kullanabilmek için bu işte mutahassıs olan sivil zabıtayı askerî kanunların himayesi altına almak lâzımdı. Kanunsuzluğu kanunların himayesi altına almak; bu, kendine güvenen, kendinde kuvvet tahayyül eden bir otoritenin tenezzül edeceği bir hareket midir? Hayır, bu sadece bir zaaf ifade eder. Bizim karşımızda değil. Bizim karşımıza onun maddeten kuvvetli olduğunu itiraf etmeye lüzum yok. Fakat dâvasını güttüğümüz milletin karşısında zayıftır. Çünkü, haksızdır, kendi hazırladığı kanunları hiçe sayan bir iktidar ne haklı olabilir, ne de kuvvetli sayılır.

Kanunu, bazı vatandaşların aleyhinde, bazılarının lehinde olarak ihlâl etmek bir hukuk rejiminin işi değildir. Anayasa kanun nazarında bütün vatandaşların eşit olduğunu söyler. Ama ne çare ki bunu sadece Anayasa söyler.

Mesele yalnız umumî mahkemeyi ilgilendiren bir dâvanın kanunsuz olarak askerî mahkemeye devrinde değildir. Ortada daha acı bir gerçek var: Askeri mahkemeler Anayasanın emrettiği bağımsızlığa sahip değillerdir. Şu gerçeği ifade etmek zorundayım: Emir ve kumanda altında bulunan bir hâkim, fikir ve kanaatlarını serbestçe ortaya koyamaz. Âmirine bağlı bir hâkimden tarafsızlık beklenemez. İcra organının nüfuz ve otoritesi askerî kazanın serbestçe ve tarafsız olarak hareket etmesine engeldir. Bir müddet önce Askerî Ceza Kanunu üzerinde çalışmalar yapan ilim komisyonu hazırladığı tasarıda bu gerçeği şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Anayasaya göre, yargıçlar, genel veya özel bir görev alamazlar. Keyfiyet böyle olduğu halde, asıl vazifeleri askerlik ve komutanlık olan subaylara askerî kazada adli âmirlik ve mahkeme başkan ve üyeliği yaptırılması Anayasa aykırı ve adliyenin istiklâli ile gayri kabili telif bulunmaktadır."

Âdi dâvalarda mahkemenin bağımsızlığı meselesi o kadar önemli olmayabilir. Çünkü bu dâvalarda adli âmirin tarafsızlığını tehdit edecek sebepler nispeten azdır. Fakat siyasi bir dâvada böyle bir tarafsızlık nazarî olarak bile kabul edilemez. Kanunun askerî şahıslara ve bu arada askerî hâkime yasakladığı siyaseti askerî bir mahkemeye

rüyet konusu olarak tanıması ne kadar garipse, böyle bir mahkemeden siyaset yapmamasını, yani tarafsız kalmasını beklemek de o kadar garip olur.

Fakat iş bu kadarla da bitmiyor. Burada bahis konusu olan, sadece Anayasanın emrettiği bağımsızlığa sahip bulunmayan askerî bir mahkemenin âdi bir dâvaya bakması değildir. Burada başka bir kanunsuzluk örneği daha var:

Bu dâva siyasî bir dâvadır. Mahkeme adli âmirinin emrinde bir mahkemedir. En büyük adlî amir ise, icra vekilleri heyeti üyelerinden biri olan savunma bakanıdır. Yani siyasi bir şahsiyettir. Buradaki sanıkların siyasi hasmı mevkiindedir. Biz burada kendi siyasi hasımlarımızın emri altındaki bir mahkeme tarafından muhakeme edilmekteyiz. Böyle bir mahkemenin hükmü, kendi Anayasamız ve diğer kanunlar karşısında bile bâtıl sayılmaz mı? Abdülhamit istibdadının en karanlık devirlerini yaşamış olan Şair Ziya Paşa'nın meşhur beytini hatırlamamak elden gelmiyor. Adalet mefhumunun yüceliğine ve burada Mahkeme Heyetini teşkil eden kişilerin, memleket müdafaasının sembolü olan üniformalarına hürmeten bu beyti tekrar etmiyeceğim.(1)

Anayasanın 105. maddesi hiçbir kanunun Anayasaya aykırı olamayacağını söyler. Buna rağmen, bu çeşit kanunların var olduğu da bir vakıadır. Bu durum karşısında hâkim ne yapsın? Memleketin en yetkili hukuk bilginlerinin bu suale verdikleri cevap şudur:

"İki kanun hükmünün tearuzu halinde mahkemelerin mer'i olan hükmü bulup tatbik etmek vazifeleri ne kadar tabii ise, bir kanunla Anayasanın karşılaşması halinde de aynı şekilde mahkemelerin üstün olan kanun hükmünü bulup tatbik etmeleri o kadar tabii sayılmak gerektir."

Bir asker için âmirin emri mi, kanunun emri mi üstündür, bilmiyorum. Fakat askerî hâkimler arasında, âmirin emirlerine rağmen, yalnız kanunu ve vicdanının sesini dinleyen fedâilerin var olduğuna inanmak istiyorum.

İnsan Hakları Beyannamesine ve Anayasa'ya aykırı anti-demokratik kanunlara karşı gerici basında bile birkaç yıldan beri devamlı bir yayın yapılmaktadır. Bu yayınların, bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra yeryüzünün gittikçe gelişen demokratik havası dışına bırakılmakta israr edilen Türk halkını oyalamak gibi bir hedefi bulunabilir. Fakat arada yurtsever Türk aydınlarının da zaman zaman memleketin öz ihtiyaçlarını samimi olarak ifade etmek fırsatını buldukları görülüyor. İstanbul'un en gerici günlük gazetelerinden birinde çıkan "Askerî Kaza Dâvası" adlı bir makaleden aşağıdaki satırları naklediyorum:

"Nürenberg Askerî Mahkemesinin esbabı mucibesine göre, hâkim kendi vicdanının emrine aykırı ve insaniyetin zararına olmak (mevzuata uyup da) hüküm vermiş olsa bile, bu kendisi için bir mücraa sebebi sayılmamıştır. Bu itibarla, İkinci Dünya Harbinin sonundan bu yana hızla gelişen İnsan Hakları telâkkisi muvacehesinde gizli askerî mahkemelerin ifade ettikleri mâna, siyasî bir zümre menfaatı uğrunda zulüm ve haksızlık vasıtası olmaktan gayri bir şey değildir."

---

(1) Kadı ola dâvacı ve muhzir (mübaşir) dahi şahit,
Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet?

Ben bu satırlara birşey ilave etmeyeceğim.

Demokrasi ve hukuk rejimi lâfların bolluğu, nasıl kanunsuzluğu ve sınıf diktatörlüğünü gürültüye getirmek gayretinin bir belirtisi ise, ağızlardan hiç düşmeyen inkılâpçılık, ilerilik sözleri de görülen gerici politikayı perdelemek arzusunun bir ifadesidir. Sınıf diktatörlüğü, bir taraftan, memlekette bir komünizm tehlikesi vehmi uyandırmaya çalışarak gericilikle bağdaşamayan bütün ileri fikir akımlarına ve demokratik hareketlere karşı harp açmış bulunuyor. Diğer taraftan da, halkta ve ileri aydınlardaki gericilik düşmanlığı karşısında kendi asıl çehresini örtmek için sözde gericilikle de mücadele ediyor. Gericilik, siyasi lûgattaki mânasıyla, inkılâp ve sosyal reform hareketlerine yüz çevirme ve bunlara karşı aktif mücadeleye geçme demekse, bugün memleketimizde gericinin kim olduğu bellidir. Milli Mücadelenin memlekete sağladığı siyasi ve ekonomik bağımsızlık bugün ne haldedir? Kapitülasyonları süngü sünün ucuyla kaldıran bir milletin Lozanda temsilciliğini yapmış eski bir devlet adamı kendisinin açtığı bir yoldan kapitilâsyonların yeniden geri geldiği hakikatini son seçimler münasebetiyle ve rey toplamak amacıyla itiraf etmek zorunda kalmadı mı?

"Yabancıdan para almak için vermediğimiz memleket hazinesi yoktur." "...Bugün Afrika kabileleri kendi topraklarını işleyen yabancılara karşı ayaklanmışlardır. İktidar gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin kovduğu yabancı sermayeyeyi getirmek istiyor."

Bu sözleri ben söylemiyorum, yukarda sözü geçen eski devlet adamı söylüyor.

Gericilik demek harp demek, barış düşmanlığı demektir. Bugün memlekette barışı savunmak, barışı istemek bir suç sayılmıyor mu? Barışseverler birer câni gibi hapishanelere tıkılmıyor mu? Bizler niçin buradayız ve niçin hiçbir siyasî ve sosyal harekete karşı hiçbir devirde bu derecesi görülmemiş vahşice davranışlara maruz kaldık? Evet, bu memlekette barışı istemek ve hattâ yabancı menfaatlar uğrunda yabancı memleketlerde milletin kanının dökülmesini istememek bir suçtur.

Yok, eğer gericilik, dilimize yerleşen mânasiyle, sadece dini siyasete alet etmek, dini taassubu körüklemek demekse, iktidar bu yolda da kimseden geri kalmıyor. Mekteplere din derslerini mecburi kılan, din mektepleri açan kimdir? Taassubu alabildiğine körükleyen, hattâ padişahlığı, halifeliği öven dergi ve broşürleri maddi olarak da, manevi olarak da besliyenin iktidarın kendisi olduğu Malatya Dâvası münasebetiyle ortaya çıkmış değil midir?

Gericiliğin komünizmle işbirliği yaptığı yolundaki propaganda bir siyaset hokkabazlığı, şaşkın bir siyasetin şaşkınca bir iftirasıdır. İspat ettiği şey, iftiracıların hakikatleri örtbas etmek işinde çaresizlik ve acizlik içinde bulunduklarıdır.

Halkın bütün sınıf ve tabakalarında emperyalistlere, harp tahrikçilerine karşı uyanan nefretin gittikçe artan fiili belirtileri iktidar çevrelerini düşündürüyor. Siyasî ve dini inançları ne olursa olsun, memleketini seven bütün vatandaşların millî bağımsızlığımıza kastedenlere ve barış düşmanlarına karşı birleşmeleri zorunluğu karşısında şaşıranlar, bu zorunluğun gerçekleşmesi işinde öncü bir rol oynayan Türk komünistlerini gericilikle işbirliği halinde göstermek gibi gülünç bir iftira yolu tutmuşlardır. Fakat bu yolun bir çıkmaza gittiğinin farkında değillerdir.

Memleketin bugünkü haline, ufukları tehdit eden tehlike bulutlarına rağmen, onun geleceğine inanıyoruz. Çünkü bu memleketin bağımsızlığı ve hürriyeti için hertürlü ukubeti, hertürlü azabı ve ıstırabı çekmeye hazır insanların, milletin sinesinde bol bol mevcut bulunduğunun canlı delillerini kendi öz varlığımızda görüyoruz.

Memleketi bugünkü çıkmazdan kurtaracak yolun Komünist Partisinin gösterdiği yol olduğuna inanıyorum. Komünist Partisinin teşkilât prensiplerini ve siyasî görüşlerini açıklayan yazıları yaymanın sorumluluğunu kabul ediyorum. Savcının bu bültenlere dayanarak yaptığı suçlamaları cevaplandırmak zorundayım.

Savcı, Sevk İddianamesinde ve Esas Hakkındaki Mütalâasında, TKP Teşkilât prensiplerinin ilk satırındaki (Partimiz Marksçı-Leninci bir partidir) cümlesini ele alıyor ve bundan, "Türkiye Komünist Partisinin gayesinin, cebir ve şiddet yolu ile iktidarı ele alarak amele diktatörlüğü tesis etmek" olduğu yolunda bir hüküm çıkarıyor. Teşkilât prensiplerini benimsemiş Marksçı-Leninci bir komünist olarak, bu cümlenin gerçek mânası üzerinde durmak isterim. Bir partinin veya kişinin Marksçı-Leninci olması ne demektir? Müsaadenizle evvelâ bunu kısaca izah etmeye çalışacağım.

Marksizm, genel bir tarifle, tarihi ve sosyal olayları materyalist bir görüşle ve diyalektik bir metotla inceleyen, çözümleyen ve açıklayan bir ilimdir. Leninizm, Marksizmin yaşadığımız yeni tarihi devreye, çağımızın şartlarına uygulanmasıdır; devrimizin Marksizmdir.

Hayatı ve sosyal hâdiseleri materyalist bir görüşle izah etmek demek, onları doğuran ve idare eden şeyi, maddi varlığın dışındaki mutlak bir kuvvetin iradesinde değil, bu maddî varlığın kendinde saklı ezeli ve ebedî kanunların yarattığı zaruretlerde aramak demektir. Bu görüş tarzına göre, belli bir sosyal ortamda, bir memlekette belli fikirler ve prensipler, ancak o memleketin maddî şartlarından ve zaruretlerinden doğabilir. Bir fikir, maddi şartların elverişli olmadığı bir yerde doğamaz; dışardan gelemez; gelse de tutunamaz. Kökü dışarda bir ideoloji, kökleri havada bir ağaç gibi, ergeç kurumaya mahkûmdur.

İşte materyalist görüş bu demektir.

Diyalektik metot, sosyal hayatı ve hâdiseleri daimi bir akış, daimi bir değişme ve gelişme halinde görür ve konusunu zamanın, zeminin ve durmadan değişen hayat şartlarının ışığında inceler.

Böylece, Marksizm-Leninizm ilmi ve felsefi bir doktrindir, bir cihanı görüş tarzıdır. Marksçı-Leninci parti bu görüş tarzını kendine kılavuz edinen parti demektir. Böyle bir partinin kendi programını, prensiplerini, siyasi amaçlarını, bulunduğu memleketin maddî şartlarına göre çizmesi şarttır. Maddî-ekonomik şartları birbirinden ayrı olan memleketlerde Marksçı-Leninci partilerin uzak idealleri aynı olsa da, programları, siyasî hedefleri, faaliyet şekilleri değişiktir. Çünkü Marksizm-Leninizm, memleketlerin ve milletlerin sosyal ve siyasî gelişme imkânlarını her memleketin kendi sosyal ve ekonomik bünyesinin, objektif şartlarının tâyin ettiği yolda arar.

Teşkilât prensiplerinin ilk cümlesinin anlatmak istediği işte budur.

* * *

Komünizmin, gayesine ulaşmak için cebir ve şiddet kullanmayı her yerde, her zaman için mutlak bir zaruret olarak kabul ettiği iddiası yersizdir. Marksizm-Leninizm soyut konular hakkında genel ve mutlak hükümler vermez; bu veya şu meselede, bu veya şu tarihi devrede, bu veya şu memleketin mevcut sosyal ve ekonomik şartlarını gözönünde tutarak bu veya şu hükmü verir. Belli bir zamanda belli bir memleket için doğru olan bir hüküm, başka bir zamanda, maddî hayat şartları başka olan bir memlekette doğru olamaz. Hattâ zamanla şartları değişen bir memleketin sosyal meseleleri hakkında Marksizm-Leninizmin hükümleri değişir. Marksizm-Leninizm hakkındaki yanlış telkimler ve yanlış bilgiler komünistlerin siyasi amaçları ve faaliyet şekilleri hakkında yanlış hükümlere yol açmaktadır. Komünistlerin her zaman için her memlekette hep aynı gayeler peşinde koştuklarını, hep aynı yoldan, aynı doğrultuda yürüdüklerini iddia etmek yersizdir. Bu çeşit faaliyet Marksizm-Leninizmin ruhuna aykırı düşer. Komünist partilerinin Marksçı-Leninci partiler olduklarını teşkilât prensiplerinin başına koymaları, bu noktaya verdikleri önemi belirtmek lüzumunu duymalarındandır. Savcı, Esas Hakkındaki Mütalâasında "Bugünkü şartlar altında memleketimizde illegal faaliyette bulunan Gizli Komünist Partisinin kanun dışı bulunması dolayısiyle hiçbir zaman meşru yollarla iktidara gelmesi kabil olmadığını..." söylüyor ve "cebir unsuru komünizmin hususi bir maksadı olduğu" yolunda bir hükme varıyor. Bu hüküm sağlam bir mantığa dayanmıyor. Gizli ve illegal çalışmak komünistler için ne bir gayedir, ne de arzu edilir bir şeydir. Fakat bu memlekette komünistler buna mecbur edilmişlerdir. Tahkikat dosyasında mevcut "Görüşler" adlı bültenin (Parti Meseleleri) kısmında şu cümleler var:

"Gizli faaliyet, partimizin mutlak bir prensibi değildir. Bilâkis, faaliyetini kanunileştirmek için elinde olan herşeyi her zaman için yapmaya hazırdır. Bu uğurda mücadeleden hiçbir zaman dönmemiştir ve dönmeyecektir."

Siyasî bir grubu veya teşekkülü, sırf gizli faaliyette bulunmaya mecbur bırakıldığı için, cebir ve şiddet kullanmakla suçlamak garip olur. "Kanun dışında bırakılanlar kanunun dışında hak ararlar" sözü büyük bir gerçeğin ifadesidir. Kanun dışında hak aramak cebir ve şiddet kullanmayı zorunlu kılmaz. Savcının iddia ettiği gibi, komünizmin kanun dışı edilmesi onun cebir ve şiddet kullanmasını gerektiriyorsa, bu takdirde sorumlu, kanunun kendisi olmak lâzım gelir. Çünkü burada fiili tahrik eden kanundur.

Savcı iddiasını ispat etmek için her çareye başvurmuştur. Deliller dosyasındaki yayınlardan iktibas ettiği cümleleri kabaca ve kasten bozmak yolunu bile denemiş, kelimelerin mânalarını değiştirmeye kalkışmıştır. Hele, tamamiyle ilmi ve öğretici bir yazı olan TKP Teşkilât Prensiplerinin (Teşkilât, Sevk ve İdare) kısmında, konuyu geliştirmek ve fikri belirtmek, aydınlatmak maksadiyle iktibas edilmiş olan, Rus Sosyal Demokrat Partisi hakkındaki Lenin'in bir cümlesini tahrif ederek Türkiye Komünist Partisine mal etmesine ve iddiasını bununla ispata kalkışmasına hayret etmemek zordur.

Sevk İddianemesinde de mevhum bir vesikada geçen ihtilâlci kelimesini ele alarak, "Komünist Partisinin faaliyet metodunun cebir ve şiddet kullanmayı icap ettirdiği, cebir ve şiddetin komünist partilerinin esasında mevcut olduğu" iddiasına bir dayanak aramaktadır.

Evvelâ, İddianamede sözü geçen belgenin hayali ve uydurma olmadığını ispat edecek bir delil ileri sürülmüş değildir. Sonra, Sevim Tarı'ya böyle bir belge verildiği farz ve kabul edilse bile. İddianamedeki uydurma örnekte geçen Fransızca revolüsyoner kelimesinin karşılığı olarak alınan ihtilâlci deyiminin yerinde bir karşılık olup olmadığı bir meseledir. Gerçi bu kelimeyi ihtilâlci diye çevirenler de vardır. Fakat en çok kullanılan karşılığı bu değildir. İnkılâpçı kelimesi revolüsyonerin daha çok kullanılan asıl karşılığıdır. Kaldı ki, Marksist edebiyatta ve Marksistler tarafından yapılan tercüme yayınlarında ihtilâl ve ihtilâlci kelimelerine pek rastlanmaz. Fakat, bütün bunları bir tarafa bırakarak, revolüsyoner kelimesine ihtilâlci karşılığını doğru ve yerinde kabul etsek bile, bahis konusu olan faaliyetin cebir ve şiddet kullanmayı hedef edindiği ispat edilmiş olamaz. İktidar partisi liderlerinin, özellikle Başvekil Adnan Menderes'in nutuklarında, partisinin bir ihtilâl partisi olduğunu belirten sözlerine gazetelerde sık sık rastlamak mümkündür.

Otuz küsur yıldan beri Türk komünistleri zulmün ve terörün her türlüsünü gördüler. İçlerinde ideallerinin bedelini hayatlariyle ödeyenler oldu. Fakat, buna karşılık olarak, bu cinayetlerin âleti olmuş hiçbir kimsenin, hiçbir provokatörün, ajanın komünistlerden bir fiske yediği işitilmemiştir. Cebir ve şiddet neredcdir? 30 küsur yıllık faaliyetleri sırasında komünistlerin, cebir ve şiddet telkin eden hareketlerine, tahriklerine bir misal gösterilebileceğini sanmıyorum. Savcı, bu gerçeği bildiği için olmalıdır ki, başka bir dayanak aramıştır. Ona göre, cebir ve şiddet komnüizmin mahiyetinde saklı bir unsurdur. Yani komünistler bugün cebir ve şiddet kullanmasalar bile, bir gün buna başvurabilecekleri için, onları cebir ve şiddet kullanmış kabul etmek gerekiyor. Bu ne garip bir hukuk anlayışıdır? Her asker bir asker kaçağı olabilir diye bütün bir orduyu peşinen cezalandırmak aklın kabul edeceği bir iş midir? Bizler Nasrettin Hocanın torunlarıyız, malûm. Bu efsanevi Hocamız, Türk halkının alaycı dehasını aksettiren nükteleri ve tuhaflıklariyle, mustarip halkımızı arasıra biraz olsun güldürmek istemiştir. Çocuğunu testiyi kırmadan önce döğmesi, gelecek nesillere, bizlere örnek olmak için değil, bazı mantıksız hareketlerle alay etmek içindi. Asırlardan beri halkı güldüren bir tuhaflığın, bir gün bir kanun müeyyidesi haline getirilebileceğini Merhum Hoca bile aklına getiremezdi. Bir kanunun amacı halkı güldürmek olamaz. Ama onu ağlatması, kan ağlatması mümkündür.

Bugün bazı memleketlerde millî bağımsızlıklarını, hürriyetlerini elde etmek için emperyalist istilâcılara karşı açılan savaşlarda komünistlerin ön saflarda yer aldıkları doğrudur. Fakat bu böyledir diye komünistlerin bugün her yerde cebir ve şiddet kullanmayı tasarladıkları vehmine kapılmak yersizdir. Sırf bir vehme dayanarak vatandaşlara ceza tertibini istemek ise, akıl ve mantık işi değildir.

Sevk İddianamesinde ve Esas Hakkındaki Mütalâada, komünizmin "mevcut mülkiyet esasını tanımadığı, memlekette mevcut ahlâk telâkkilerini kabul etmediği, aile mefhumuna kıymet vermediği, cemiyet içerisinde amele diktatörlüğünü cebir yoluyla tesis etmeyi gaye edindiği ve bu suretle zümre tahakkümünü kurarak, memleket içerisinde müessese iktisadî ve içtimaî nizamları devirip yerine kendilerine uygun iktisadî ve içtimaî bir nizam kurmayı hedef tuttuğu" zikredilerek, amele diktatörlüğünü cebir ve şiddet yoluyla tesis etmenin komünizmin hiç değişmeyen ana vasfı olduğu iddia ve tekrar edilmektedir.

Bu iddia hiçbir vakıaya, delile, kanunî mesnede dayanmayan, profesyonel komünizm düşmanlarının basmakalıp iddialarının tekrarından ibarettir. Ayrı ayrı memleketlerin komünistlerinde müşterek olan şey, nihai gayeler, uzak ideallerdir. Aynı dünya görüşünü taşıdıklarına, aynı doktrine bağlı bulunduklarına göre, dünya olayları hakkındaki görüşlerinde beraberlik bulunması tabiidir. Olaylar, Marksizmin ışığı altında her yerde daima aynı gerçek nitelikleriyle ortaya çıkar.

Fakat, Marksizmin değişmez metodu gereği olarak, her komünistin amacını kendi memleketinin özel şartları tâyin eder. Dünya olaylarının başka başka memleketler üzerindeki akisleri ve tesirleri, bu memleketlerin kendi sosyal bünyelerine göre belirir. Bu ayrı ayrı memleketlerdeki komünist partilerinin müşterek ve uzak ideallerini ve dünya meselelerindeki görüş beraberliğini gözönünde tutarak, kendi özel şartları içinde yakın amaçlarını gerçekleştirme yolundaki çalışmalarını yanlış olarak mânalandırıp değerlendirmek ve bu yanlış görüşün mahsulü olan kanunlarla cezalandırmak adalet prensiplerinin ruhuna aykırı düşer. Bugün gerek Türkiye Komünist Partisinin, gerek gerçekten Marksist-Leninist ayrı ayrı Türk komünistlerinin hiçbir faaliyeti, Türkiye'de komünizmin veya komünizme doğrudan doğruya geçiş devri olacak bir düzenin kurulması hedefini gütmemektedir. Savcı, dayanaksız bir iddia ile, faaliyetlerimizin, mevcut nizamı devirmek ve Türkiye'de bir proletarya diktatörlüğü kurmak hedefi taşıdığını ileri sürüyor. Proletarya Diktatörlüğü şiarı, Türk komünistlerinin çalışma programlarında hiçbir zaman yer almamış ve hiçbir zaman faaliyetlerinin doğrudan doğruya hedefini teşkil etmemiştir. Memleketimizin bugünkü sosyal bünyesi, şartları, proletarya diktatörlüğünü zorunlu ve gerekli kılacak bir durum göstermiyor. İşçi sınıfının tahakkümünü sağlamak veya bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmak şöyle dursun, tersine, emperyalizme, gericiliğe ve harbe karşı bütün sınıfları birleştirmek peşinde olduğumuzun en büyük delili Savcının aleyhimizde kullanmak istediği yayınlardır. Milletin müşterek dâvası ancak onun bütün sınıf ve tabakalarının birliğiyle, müşterek hareketiyle kazanılabilir. Bu gerçeği kavrayan Türk komünistlerinin, bir sınıfın tahakkümünü sağlamak gibi aykırı yönde bir faaliyete yer vermelerine imkân var mıdır? Halkın müşterek dâvasında memleketin bütün sınıflarının, bütün halkın birleşmesi zorunluluğunu kabul etmiyenler, buna engel olmaya çalışanlar, barış hareketini küçümseyenler, bu hareketi içinden yıkmak ve ona öncü olan kuvvetleri dağıtmak için her çareye başvuranlar ancak emperyalizme ve gericiliğe ajanlık etmekten başka hiçbir rolleri kalmayan Troçkist kalıntılarıdır.

Biz komünistler, memleketin bağımsızlığı ve demokrasinin gelişmesi uğrunda, emperyalizme ve gericiliğe karşı mücadelede işçi sınıfının başlıca rolü oynaması gerektiğine inanıyoruz. İşçi sınıfının öncü rol oynamadığı milli bağımsızlık hareketinin ergeç soysuzlaşmaya mahkûm bulunduğunu tarih bize göstermiş bulunuyor. Fakat bu, işçi sınıfının diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamak istediğimiz mânasına gelmez. Tersine, bu vazifeyi yerine getirmek için işçi sınıfının memleketin bütün sınıfları ve bütün ileri kuvvetleriyle işbirliği yapmasının zaruri olduğuna inanıyoruz. Dosyadaki(2) yayınlarımızda bu fikrin örneklerine bol bol rastlamak mümkündür. Üç Aylık Bülten'den şu parçayı alıyorum:

"Türkiye'de ithalât ve ihracat tüccarlarının, toprak ağalarının, karaborsacıların,

(3) Mahkeme dosyası

spekülâtörlerin işine yarayan bugünkü, Amerikalılar hesabına harp ve soygun politikası karşısında, işçi sınıfının, küçük ve orta toprak sahiplerinin, orta sınıfların, millî sanayicilerin, ileri burjuvazinin, millî menfaatlerin gerektirdiği barışçı, hürriyetçi, bağımsız bir millî politika etrafında birleşmesi zarureti son ayların olaylariyle iyiden iyiye ortaya çıkmıştır."

Bu açık ifade karşısında, işçi sınıfının diğer sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamak hedefini güttüğümüz iddiasının yeri olabilir mi?

Hiçbir Markşçı-Leninci parti, hiçbir Markşçı-Leninci faaliyet ve yayım Türkiye'de komünizmin şimdiden gerçekleştirilmesi amacına yöneltilmiş olamaz. Hiçbir Türk komünisti faaliyetinin memlekette komünizmi bugünden kurmak gibi bir hedef taşıdığını söyleyemez. Türkiye'de bu çeşit bir faaliyet varsa, provokasyona eşit antimarksist bir faaliyettir.

Yukarda belirttiğim sebeplerle, Savcının bu dâvada uygulanmasını istediği TCK'nun 141.meddesini Türk komünistlerinin fiil ve hareketlerine uymamaktadır. Bu maddenin 1. fıkrası aynen şöyledir: "Memleket içindeki içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde.kurulmuş iktisadî veya içtimaî temel nizamları devirmek amaciyle cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya idare eden kimse üç yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır."

Ortada yukarıdaki maddenin kapsamına girecek bir fiil var mıdır? Böyle bir fiil yoktur. Bunun içindir ki, aksini iddia eden Savcı bu iddiasını ispat edecek hiçbir kanunî delil ileri sürememiştir.

1. Memlekette bütün sınıfların eşit şekilde faydalanacakları gerçek bir demokrasinin kurulmasını isteyen Türk komünistlerinin amacı, bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü kurmak değil, tersine bir sınıfın diğerleri üzerindeki tahakkümüne son vermek olabilir.

"Görüşler" adlı bültende Komünist Partisinin gerçekleşmesine çalıştığı amaç, hiçbir yoruma yol vermeyecek kadar açık bir şekilde belirtilmiştir. Bültenin (önümüzde duran vazifeler) başlığı altındaki son kısmında Türk komünistlerinin hedefleri bütün açıklığıyla çizilmiştir. Buradan aşağıdaki cümleleri aynen alıyorum: "Memleketin bütün yurtsever unsurları anti-emperyalist ve demokratik bir plâtform etrafında birleştirilmeli, millî bağımsızlığı savunma, kurtarma yolundaki bütün hareketler, faaliyetler desteklenmelidir."

Daha aşağıda Türk komünistleri Amerikan emperyalistlerinin hizmetindeki harp kundakçılarına karşı ve barış için mücadeleye davet olunmakta, faaliyetlerinin hedefini teşkil eden hususlar belirtilmektedir. Savcının iddia ettiği yıkıcı telkinlerle, yukarıdaki cümlelerin bir yazıda bulunması mümkün müdür? "Görüşler", Savcının bütün iddialarını çürütecek, Türkiye Komünist Partisine ve Türk komünistlerine yüklemeğe çalıştığı amaçların bir vehim eseri olduğunu ispata yetecek açıklıktadır. Savcının hedefi komünistleri bu amaçlarından ötürü mahkûm ettirmekse, bunun için başka bir kanun maddesi bulması gerekiyor. 141. madde bu "fiile" uymuyor.

2. Memleketimizin bugünkü objektif şartları sosyal bir sınıfı veya sınıfları ortadan kaldırmak gibi yakın bir gaye taşımamıza engeldir. Sınıflar, bu veya şu partinin

veya şansın arzusu ile ortadan kalkmaz. İlmi sosyalizmin, yani Marksizmin ütopik sosyalizmden farklı olarak, ortaya koyduğu en büyük gerçeklerden biri de budur. Sınıfları, onların sosyal karakterlerini ve münasebet şekillerini bir memleketin maddi-ekonomik bünyesi tâyin eder. Bu bünyeyi insanlar keyfleri istediği zaman değiştiremezler. Komünistlerin son amaçlarını, uzak ideallerini teşkil eden komünizm, ancak, işçi ve emekçi sınıflar da dahil olmak üzere, bütün sınıfların ortadan kalkmasıyla mümkündü, bir tek sınıfın ortadan kalkması veya kaldırılmasıyla değil. Bir memlekette bütün sınıfların ortadan kalkması için, sosyal ve ekonomik gelişme seviyesinin, bütün ileri Batı memleketlerinin hattâ bugünkü Sosyalist Sovyetler Birliği'nin seviyesinden çok daha üstün olması gerekir. Bu seviyeye erişmiş bir memlekette ise, sınıfları bu veya şu siyasi teşkilât değil, hayatın kendisi ortadan kaldırır. Sınıfların varlığı nazariyecilerin düşüncelerine, siyasi liderlerin arzularına, partilerin programlarına bağlı değildir. Sınıflar ancak maddî ve sosyal hayat şartlarının zarurî kıldığı anda ortadan kalkacaktır. Marksizm-Leninizm bize böyle söylüyor. Ve biz Marksizmin-Leninizmin prensiplerine bağlıyız.

3. Türkiye Komünist Partisinin "memleket içinde kurulmuş iktisadî veya içtimaî temel nizamları devirmek" amacını taşıdığını ispat eder ne fiili bir hareket, ne de bu partiye ait gizli yayınlarda böyle bir hareketi kışkırtır, veya doğru bulur bir cümle, bir kelime gösterilemez. İşlendiği iddia olunan fiili 141. maddeye uygun düşürebilmek için Savcının dosyada mevcut yayınları bir hayli didiklediği anlaşılıyor. Fakat, gerçek mânasını anladığı satırlar içinde ve özünü değiştirdiği, tahrif ettiği birtek cümle dışında, iddiasını ispata yarar bir destek bulamamıştır. Başka birçok memleketlerde, ön saflarında komünistlerin bulunduğu millî kuruluş hareketleri hızla gelişmekte olabilir, buralarda emperyalistleri veya onların kukla hükümetlerini hedef tutan silâhlı mücadeleler de hüküm sürebilir. Bu yüzden komünistler yeryüzünün her yerinde emperyalistler ve onların yerli ajanları için tehlikeli bir düşman sayılabilir. Emperyalistler ve sömürgeciler için tehlikeli bir düşman sayılmak biz komünistlere ancak şeref verir.

Teşkilât prensiplerinin "mevcut iktisadî ve içtimaî nizamı devirerek komünist bir nizam kurulmak istenildiğini açıkça gösterdiği" iddia ediliyor. Bu fikri veren, teşkilât prensiplerinin hangi paragrafı, hangi cümlesidir? Bültenin tümü bu fikri veriyorsa, nasıl veriyor? Savcı bunu açıklamak lüzumunu hissetmemiştir. Teşkilât prensipleri bir parti programı veya onun izahı mahiyetinde bir yazı değildir. Komünist Partisinin yakın ve uzak amaçlarından bahsetmemekte, bu konulara ne doğrudan doğruya, ne dolayısiyle dokunmamaktadır. Taşıdığı başlıktan da anlaşılacağı gibi sadece parti teşkilâtının yapısından ve bu yapının faaliyetiyle ilgili prensiplerden bahsetmektedir. Türk komünistlerinin şimdiden "bir komünist nizam" kurmak istediklerini Savcı nereden çıkarıyor? Bunu anlamak zordur.

Komünizm bir komünistin idealidir. Fakat bu idealin gerçekleşmesi, yukarıda da izah ettiğim gibi, maddi şartların ve imkânların varlığına bağlıdır. Sosyal ve ekonomik şartları gelişmemiş bir memlekette komünizmin gerçekleşmesini faaliyetine doğrudan doğruya hedef olarak gösteren, komünist değil, maskeli bir sahtekârdır. Gizli Komünist Partisinin üyesi olduklarını söyleyip de, bu partinin programını okumadıklarını, bilmediklerini itiraf edenler arasında, faaliyetlerinin mevcut şartlar içinde komünizmi kurmak gayesine yöneltilmiş olduğunu iddia eden, fakat bunu ispat edecek hiçbir fiili ve maddi delil gösteremeyen bu çeşit sahtekârlardan birkaçını huzurunuzda dinlemiş bulunuyorsunuz. Biz hakiki Türk komünistleri Marksizmin-

Leninizmin ışığı altında yürümekteyiz. İmkânların dışında değil, peşinde koşmak bizim şiarımızdır. İstihsal vasıtalarında müşterek mülkiyet esesına dayanan sınıfsız, istismarsız, zülumsuz, tahakkümsüz toplumu, yani komünizmi şimdiki şartlar içinde, uzak bir ideal olarak kafamızda taşımaya mahkûmuz. Bugünkü vazifelerimiz, bugünkü gayelerimiz başkadır. Onların, komünizm idealiyle doğrudan doğruya ilgisi pek yoktur.

